

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ČESKO-NĚMECKÝCH AREÁLOVÝCH STUDIÍ A GERMANISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

VZTAH K. HENLEINA A K. H. FRANKA V OBDOBÍ PŘED 2. SVĚTOVOU
VÁLKOU. PŘÁTELÉ, ČI RIVALOVÉ?

Vedoucí práce: doc. PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

Autor práce: Bc. Šárka Zákostelská

Studijní obor: Česko-německá areálová studia

Ročník: 2

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 11. května 2018

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své diplomové práce panu doc. PhDr. et PaedDr. Marku Šmídovi, Ph.D., za odborné vedení, pomoc, trpělivost a cenné rady při zpracování této práce.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá vztahem dvou významných představitelů Henleinovy strany, kteří se zásadním způsobem podíleli na rozbití demokratického Československa na konci 30. let 20. století. Jedná se o vůdce Sudetoněmecké strany Konrada Henleina a jeho pozdějšího zástupce Karla Hermanna Franka. Práce se zaměřuje na události, činy a skutky, které tito pomocníci Adolfa Hitlera napáchali v období před druhou světovou válkou, přičemž se soustřeďuje rovněž na jejich vzájemný vztah. Vzájemná kooperace těchto nacistických zástupců představuje jádro této práce.

Klíčová slova: Třetí říše; Sudetoněmecká strana; Československo; druhá světová válka; Konrad Henlein; Karl Hermann Frank.

ANNOTATION

The thesis deals with the relationship between two main politicians of Henlein's party who significantly participated in destruction of democratic Czechoslovakia at the end of the thirties in 20th century. They are a leader of Sudeten German party Konrad Henlein and his deputy Karl Hermann Frank. The thesis focuses on the events, actions and activities done before World War II by those two assistants of Adolf Hitler and also on the relationships between them. The major part of this thesis discusses the cooperation and relationship between these two Nazi politicians.

Key words

Third Empire; Sudeten German party; Czechoslovakia; World War II; Konrad Henlein; Karl Hermann Frank.

OBSAH

ÚVOD	6
1 Osobnost Konrada Henleina	10
1.1 Mládí Konrada Henleina	10
1.2 Henleinovi rádci	16
1.3 Henleinovo hnutí	18
2 Osobnost Karla Hermanna Franka.....	23
2.1 Mládí K. H. Franka	23
2.2 Politická kariéra	26
2.3 Parlamentní volby v roce 1935	28
2.4 Politická situace po volbách.....	33
3 Analýza archivních fondů	36
3.1 Reflexe K. Henleina a K. H. Franka v tisku.....	36
3.2 Politická korespondence.....	39
3.3 Průřez událostí v období před 2. světovou válkou	41
4 Vzájemný vztah K. Henleina a K. H. Franka na pozadí předválečných událostí	49
4.1 Setkání K. Henleina a K. H. Franka.....	49
4.2 Zlomový rok 1933	50
4.3 Frankovy projevy a sjezdy v roce 1936	52
4.4 Krajský sjezd Sudetoněmecké strany v roce 1937	54
4.5 Události let 1937 a 1938	57
4.6 Anšlus Rakouska.....	63
4.7 Norimberský sjezd NSDAP	67
4.8 Mnichovská dohoda	71
5 Hořký konec ničitelů Československa.....	77
5.1 Poslední dny Konrada Henleina.....	77
5.2 Poslední dny Karla Hermanna Franka	79
ZÁVĚR	83
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	86
SEZNAM PŘÍLOH.....	92

ÚVOD

Druhá světová válka byla výsledkem činností a skutků, které v tehdejší Evropě páchal A. Hitler jakožto vůdce Německé říše. Dnem, kdy se tento člověk dostal k moci, začala éra nacistického režimu a utlačování práv obyvatel, obzvláště židů. Protože chtěl mít v Evropě čistou rasu, nechával židovské obyvatelstvo deportovat do koncentračních táborů, kde převážná většina z nich zemřela v plynových komorách. I přesto, že byl tento diktátor negativní osobností, velice zasáhl do historie našeho státu. Nebyl to ale pouze on sám, kdo chtěl ovládnout celý svět a mít neomezenou moc. V jeho blízkosti se pohybovaly osoby, které plnily jeho rozkazy a byly stejného myšlení. Právě jedinci, kteří se pohybovali v blízkosti A. Hitlera, byli důležitými prostředníky pro to, aby mohl vůdce páchat činy, jaké měl v úmyslu.

Výraznou osobností druhé světové války a jakýmsi pomocníkem hlavy Německé říše v československém státě, která měla za úkol odtrhnout pohraničí tohoto území a připojit ho k Německé říši, byl Konrad Henlein. V mládí se u něho nikdy neprojevil známky toho, že by chtěl být vůdce. Spíš to byl nekonfliktní člověk, který chtěl s každým vycházet. Velký zlom nastal v jeho životě až v roce 1933, kdy založil a současně se stal hlavním představitelem *Sudetendeutsche Heimatfront*. Jednalo se o hnutí, z kterého se postupem času etablovala Sudetoněmecká strana. Úkolem K. Henleina bylo plnit pokyny, které mu byly předávány z Německé říše, konkrétně z Berlína a od samého vůdce Německé říše A. Hitlera. On a další představitelé, kteří smýšleli v nacistickém duchu, se snažili hlavně o zničení pevné struktury Československa. Ani sám K. Henlein nebyl jediný, kdo v nejužší špičce tohoto hnutí a později strany stál. Jedním z jeho nejbližších spolupracovníků a v pozdější době zároveň zástupcem byl Karl Hermann Frank.

K. H. Frankovi byly již od útlého dětství vštěpovány, prostřednictvím jeho otce, myšlenky a ideologie, které byly zaměřené proti Československu. Jako student nepatřil k nejlepším a moc nevynikal, zajímal se ale o politiku a historii. Nakonec se vyučil knihkupcem a měl i své vlastní nakladatelství. Bohužel ho ale postihly dluhy a on byl donucen nakladatelství zavřít. Jeho bratr Walter prohlásil, že prakticky celý život usiloval o to, aby se dostal do vysoké politiky, kde by mohl zapadnout díky svým projevům a chováním, coby vůdce. Důležitým mezníkem v jeho politické kariéře byl rok 1933, kdy se seznámil s členy hnutí *Sudetendeutsche Heimatfront*, kde se stal také členem. Později zůstal věrný i Sudetoněmecké straně.

Ve své diplomové práci se budu zabývat právě vztahy, které mezi sebou měli dva nejvýznamnější představitelé Sudetoněmecké strany. Zároveň budu zjišťovat, zda šlo mezi nimi o přátelství nebo rivalitu v pozadí tehdejšího ohrožení a následného rozkladu československého státu. Studuji obor česko-německá areálová studia, zajímám se o vztahy, které mezi sebou měl náš stát s Německem. Budu analyzovat a zkoumat, jaké vztahy a vliv měly tyto dvě osobnosti v období před druhou světovou válkou, kdy se nad Evropou vznášela hrozba nacismu. Jedním z důvodů bylo také to, že se zajímám dlouhodobě o historii našeho státu.

Skutečnost, že se K. Henlein a K. H. Frank zapsali do historie, je jednoznačná. Zapříčinili to především svým chováním vůči československému státu a tím, že prováděli zločiny a i přání, jaké jim nařídil buď sám A. Hitler, anebo jeho spolupracovníci z Třetí říše. Oba pánové ale krutě zaplatili za své špatné činy, které v našem státě napáchali. K. Henlein spáchal sebevraždu dne 10. května 1945, když byl vězněn v Plzni, kde ho nazvali válečným zločincem. V cele si podřezal žíly sklem z rozbitých brýlí.

S K. H. Frankem byl veden soudní proces, který trval několik měsíců. Nakonec byl shledán vinným, a to hlavně kvůli válečným zločinům a vyhlazení obce Lidice, které se nacházejí severozápadně od Prahy. Rozsudek byl přečten 21. května 1945. Sám K. H. Frank se pokusil prostřednictvím svého právního zástupce o omilostnění. Všechny návrhy byly ale zamítnuty. O den později byl na dvoře Pankrácké věznice v Praze v časných ranních hodinách oběšen. Na jeho popravu se přišlo podívat několik tisíc lidí.

Cílem práce je analýza a přiblížení vztahů těchto dvou výrazných osobností druhé světové války, které nemalou měrou přispěly k rozbití československého státu. Budu se zaměřovat především na poměry, které mezi nimi panovaly od roku 1933, kdy K. Henlein založil *Sudetendeutsche Heimatfront*, až do roku 1939, kdy napadením Polska započala druhá světová válka. Budu ověřovat, zda jejich vztahy byly bezproblémové nebo zda mezi sebou měli nějaké rozepře. Také budu zkoumat, zda jejich vztahy byly založeny na jiném než na politickém základu.

Daná práce je rozdělena do pěti kapitol. V první části je zobrazena osoba K. Henleina s jeho prožitky z mládí a jak se dostal vůbec k politice přes založení *Sudetendeutsche Heimatfront* až k jeho nejbližším spolupracovníkům, kteří mu pomohli upevnit pozici v jeho straně. Druhá kapitola se zabývá postavou K. H. Franka, kde je

popsáno jeho mládí, politická kariéra i zlomový rok 1933, kdy pomalu začínal svými schopnostmi a aktivitami vyčnívat z řady henleinovců.

Jádrem práce je přiblížení vztahů, které panovaly mezi těmito dvěma členy *Sudetendeutsche Heimatfront* a později Sudetoněmecké strany v letech 1933 až do roku 1939, předtím než vypukla druhá světová válka. Důležitý byl rok 1935, kdy K. H. Frank připravil kampaň, která výrazně přispěla k vítězství Sudetoněmecké strany v květnových volbách do parlamentu. Hlavní pozornost je věnována výstřižkovým novinovým článkům z Národního archivu a spisu *Poválečný soudní proces s K. H. Frankem* ze Státního oblastního archivu, kdy je sepsán výslech a rozsudek se samotným zástupcem K. Henleina, kde objasňuje veškeré své úkony a činy, které páchal na základě úkolů od samotného vůdce A. Hitlera nebo hlavního představitele K. Henleina. Již v té době K. H. Frank věděl, že zločiny, které páchá, byly protizákonné. Klíčové jsou také dopisy, které si mezi sebou tyto dva spolupracovníci vyměňovali. Všechny zprávy, které si ale předávali mezi sebou nebo prostřednictvím někoho jiného, byly pouze na politické bázi. Většinou se jednalo o věci, které byly nějakým způsobem spjaty se zahraniční politikou Československa. O běžných věcech každodenního života a výtahů ze svého soukromého života si nikdy nepsali. Závěrečnou částí je popis posledních dnů těchto dvou mužů, na které čekal hořký konec života.

Nejdůležitějším pramenem jsou již zmiňované novinové výstřižky z Národního archivu, které zaznamenávají činy a jednání K. Henleina nebo K. H. Franka. Také spis ze Státního oblastního archivu v Praze, kde je popsán celý *Poválečný soudní proces s K. H. Frankem*. Zde přímo svými slovy a popravdě mluví o tom, jaké události a okamžiky se odehrávaly během jeho postavení coby zástupce K. Henleina. Čerpala jsem z českých, ale hlavně z cizojazyčných zdrojů. Nejvíce mi pomohla asi publikace od historika Reného Kùperra, která nese název *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. Pokud se jedná o osobu K. Henleina, ale i K. H. Franka, tak odkazují na Emila Hrušku a jeho díla *Konrad Henlein – Život a smrt* nebo na knihu *Peripetie sudetoněmeckého principála*, který se oběma osobnostmi velmi podrobně ve svých dílech zabýval. Velmi přínosné mi byly také odborné anglické studie.

Při psaní diplomové práce jsem využila analyticko-syntetickou a komparativní metodu. Analyticko-syntetická metoda umožňuje, s ohledem na popisované skutečnosti, zohlednit rovněž vlastní názor a vidět věci též ze svého hlediska. Tato metoda patří k nejpoužívanějším, co se týče psaní odborných prací. Metoda komparace znamená

porovnání daných realit, zde je důležitá přesnost pozorování a popisu faktů, které jsme zjistili. Většinou se liší mezi prostým srovnáním dvou a více historických jevů a užitím komparativní metody. Jedná se tedy o metodu s precizně propracovanou teorií. V neposlední řadě jsem rovněž pracovala s heuristickou metodou, jež mi umožnila kontextuálně uchopit analyzované téma a spatřovat v něm jedinečnost neopakovatelnosti historického okamžiku.

1 Osobnost Konrada Henleina

1.1 Mládí Konrada Henleina

Konrad Ernst Eduard Henlein se narodil dne 6. května 1898 ve Vratislavicích (dnes Vratislavice nad Nisou).¹ Vzdálenější předci K. Henleina byli obvykle německo-českého původu. Bylo však zjištěno, že měl i předky maďarské. V liniích jeho rodu se u mužů objevovala také silná vojenská tradice.

Jeho otec, který se jmenoval také Konrad, studoval na obchodní škole. Později pracoval jako účetní v papírně, a také jako správce skladu u jedné firmy ve Vratislavicích.²

Dne 4. června 1895 se oženil s Češkou Hedvigou Annou Dvořáčkovou, která pocházela z tzv. smíšeného manželství.³ Hedviga Anna Dvořáčková byla zatím druhá Češka v této linii. Za tři roky poté se manželům narodil Konrad Henlein. Konrad Henlein starší se svou manželkou Hedvigou pobýval ve Vídni. Později pracoval u firmy Winter v Linci. Po čase byl zaměstnán ve Znojmě, kde jeho syn Konrad navštěvoval německou obecnou školu. Dne 20. dubna 1914 byl Konrad Henlein starší zvolen většinou, a to 24 hlasy pro a 13 proti, starostou města Rychnova. Jako starosta byl velmi pečlivý, pilný ve své funkci a oddaný lidem, kteří tu bydleli. V roce 1916 se rodina přestěhovala do Rychnova nad Nisou, kde se o rok později stal Konrad Henlein starší ředitelem spořitelního a záložního spolku. Na jeho upomínku je dodnes pamětní deska ve vestibulu na radnici v Rychnově.⁴

Jeho syn K. Henlein během života skrýval svůj původ. Během druhé světové války požadoval, aby příjmení jeho matky, které znělo Dvořáček, bylo změněno na Dworaschek. Tento proces změny příjmení ale nebyl tak hladký, jak si K. Henlein představoval. Teprve až v červenci 1944 obdržel nový rodný list. V něm byla jeho matka již s novým příjmením Dworaschek, aby nemusel přiznat, že měla české kořeny.⁵

K. Henlein měl sestru Margarethe Henleinovou, která se narodila dne 10. ledna 1901 v Linci. V Liberci absolvovala učitelský ústav. Později pracovala jako

¹ *Kronika Městského obvodu města Liberec – Vratislavice nad Nisou* [online]. [cit. 31.1.2018]. Dostupné z: <http://www.vratislavice.cz/hledani?q=obyvatel>

² BIMAN, Stanislav, MALÍŘ, Jaroslav. *Kariéra učitele tělocviku*. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství 1983, s. 15

³ GEBEL, Ralf. *"Heim ins Reich!": Konrad Henlein und der Reichsgau Sudetenland (1938-1945)*. München: Oldenbourg 1999, s. 43.

⁴ HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Praha: BMSS-Start 2010, s. 11-12.

⁵ Tamtéž, s. 12.

ošetřovatelka a zdravotní sestra. Během svého života nenašla stálého partnera a nikdy se nevdala. Celý život žila se svými rodiči v Rychnově. U lidí byla velmi oblíbená, i když byla trochu zakřiknutá.⁶

Jako osoba byl Konrad velmi plachý, spíše nekonfliktní člověk, ale velmi pilný. Absolvoval měšťanskou školu v Rychnově. V dalším studiu pokračoval na obchodní akademii v Jablonci. Mladý K. Henlein nikdy neusiloval o to, aby se stal vůdcem. Spíše si užíval studentského života na střední škole. Hrál na hudební nástroje, zpíval a užíval si s kamarády. Někdy za pití platil i tím, že zazpíval nebo zahrál na harmoniku či kytaru.⁷

Největším zlomem byla pro něj a jeho otce první světová válka. V té chvíli byla zavedena pro všechny muže vojenská povinnost a týkala se i tehdejšího starosty Rychnova Konrada Henleina. Nakonec ale starosta díky své funkci do armády nenastoupil.⁸

I přes atmosféru, která vládla v Rychnově, kdy neustále přicházeli lidem úmrtní listy z války, si mladý K. Henlein připouštěl, že musí hájit čest rodiny. Proto se po absolvování střední školy dobrovolně přihlásil do armády.⁹

K. Henlein sloužil u 3. tyrolského pluku císařských myslivců, který byl umístěn v rakouském Lambachu. Zde vykonal jednoroční vojenský výcvik a byl poslán na důstojnickou školu, která se nacházela ve Štýrském Hradci, na dobu tří měsíců. Během vojenského tréninku se stal velmi dobrým střelcem. V září 1916 se vrátil do Lambachu ke 3. rotě 3. pluku. Zakrátko na to byl převelen do Štýrského Hradce. Odtud o rok později odešel na italskou frontu. Po čase se z desátníka stal praporčík, což znamenalo nižší důstojnickou hodnost a zároveň byl povýšen na velitele čety.¹⁰

Dne 18. listopadu 1917 došlo k události, která velmi zasáhla Henleinův život. Jeden důstojník české národnosti nešikovně nabíjel signální pistoli, která vystřelila směrem ke K. Henleinovi. Střela K. Henleina zasáhla, ale zůstala v kovovém pouzdře na cigarety, které měl v kapse. To byl poslední Henleinův boj. Italové se dostali blízko k zákopům a zajali důstojníka, jímž byl právě on.¹¹

K. Henlein byl odváděn jako zajatec a byl zraněn střepinou. Léčil se v nemocnici ve Veroně, odkud byl převezen do zajateckého tábora, který se nacházel na ostrově

⁶ HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Praha: BMSS-Start 2010, s. 13.

⁷ Tamtéž, s. 14.

⁸ ARNDT, Veronika. *Die Fahne von Saaz: Konrad Henlein in seiner Zeit*. Magdeburg: Block 1998, s. 53.

⁹ Tamtéž, s. 54.

¹⁰ HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Praha: BMSS-Start 2010, s. 14.

¹¹ HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Praha: BMSS-Start 2010, s. 15-17.

Afinara u Sardinie. V lednu 1918 psal dopis rodičům, jak je spokojený, že opět hrál na hudební nástroje a zabýval se studiem jazyků. Jeho otec, který byl starostou, téhož roku složil funkci. Tímto činem údajně dal najevo svůj negativní přístup k budoucí Československé republice. V kronice města Rychnova se ale udává, že starosta Konrad Henlein složil svou funkci ze zdravotních důvodů a poděkoval všem za vzájemnou důvěru a pomoc při výkonu funkce.¹²

Smysl života našel K. Henlein v organizaci *Deutscher Turnverband*, kde se stal cvičitelem žen a mládeže.¹³ Práce ve spolku ho opravdu bavila. K. Henlein zvedl v organizaci hierarchickou, centralizovanou strukturu.¹⁴ Z cvičitele se brzy stal vzdělavatelem, který se nazýval Dietwart. V turnerském hnutí byl třetí nejvyšší. Byl nositelem národněpolitické práce. V organizaci byla tato osoba nazývaná jako Säckelwart. Měl na starosti finance a sbírky. Henleinovo úsilí a snaha byly řádně oceněny. V roce 1921 byl zvolen Turnwarten rychnovského spolku. O dva roky později Dietwartem Ještědsko-jizerské turnerské župy a o rok později byl povolán do celostátního výboru Dietwartů. Organizace *Deutscher Turnverband* se dělila na dva bloky. Prvním byly spolky a druhým župy, což byly regionální organizace. Tato organizace oslovovala velké množství lidí, v té době měla již 150 000 členů.

Podle historika Andrease Luha stál za stoupající popularitou K. Henleina fakt, že přišel s novými nápady, byl nadšeným sportovcem a jako slušně vychovaný člověk zapůsobil jak na mladší generaci, tak i na tu starší. Díky tomu, že se K. Henlein angažoval v cvičitelských spolcích a dá se říci, že byl takovou ikonou, si ho začínali všimnat vysocí představitelé tehdejšího politického hnutí. V tu dobu začínaly jeho první kontakty s politikou, které vyústily na počátku 30. let.¹⁵

Velmi významný byl pro něj rok 1923, kdy potkal jednu z výrazných osobností ve svém životě. Tou osobou byl muž, který se jmenoval Heinrich Rutha. Narodil se v Liberci v roce 1897.¹⁶ Byl vůdcem skupiny německé menšiny, které nepřijímala skutečnost, že zanikla monarchie. Tato menšina také odsuzovala německé politické strany za své činy. Tito mladí Němci chtěli prosadit své politické vize a bojovat

¹² HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Praha: BMSS-Start 2010, s. 20.

¹³ Organizace, používaná se zkratkou DTV, která se zabývala otázkami rasismu, antisemitismu, antiklerikalismu, antisocialismu a všenněmectví.

¹⁴ LUH, Andreas. *Der Deutsche Turnverband in der Ersten Tschechoslowakischen Republik. Vom völkischen Vereinsbetrieb zur volkspolitischen Bewegung*. Oxford University Press 1993, s. 254.

¹⁵ LUH, Andreas. *Der Deutsche Turnverband in der Ersten Tschechoslowakischen Republik*. München 2006, s. 63.

¹⁶ GEBEL, Ralf. *"Heim ins Reich!": Konrad Henlein und der Reichsgau Sudetenland (1938-1945)*. München: Oldenbourg 1999, s. 43.

za nacionalismus. Především chtěli prosadit ideu velkoněmectví. Již zmiňovaný H. Rutha byl autorem tzv. Střekovských zásad z roku 1919. Hlavní hesla těch principů byla: „*Chceme obnovu němectví. Naším pracovním územím je území Čech (Böhmerland). Ve své práci neznáme politické strany, nýbrž jen Němce. Ve veřejném životě mají vést nikoli strany, nýbrž osobnosti bez ohledu na svůj stav a věk. Chceme věnovat všechny síly, mravní i duševní, službě němectví.*“¹⁷

H. Rutha a jeho spolupracovníci viděli v německém turnerském svazu organizaci, která se představovala v duchu Střekovských zásad. H. Rutha byl pro K. Henleina velkým vzorem. Stejně jako K. Henlein byl i H. Rutha válečným veteránem, který utrpěl zranění ve válce. Byl to velice vzdělaný muž, který si byl vědom své inteligence a schopností být vůdcem. H. Rutha vlastnil fabriku na nábytek a byl nezávislý na politickém hnutí.¹⁸

V roce 1925 nastoupil K. Henlein ve městě Aš na místo placeného cvičitele turnerského spolku, kde se seznámil se svou budoucí ženou Emmou Luisou Geyerovou. Při většině svých důležitých projevech nebo myšlenkách stál na začátku právě H. Rutha. K. Henlein z toho těžil jen dobré věci, protože díky svým projevům se dostal do podvědomí široké veřejnosti. Problém měl pouze tehdy, pokud si nevěděl s něčím rady.¹⁹

V roce 1926 se úzký kruh spolupracovníků kolem H. Ruthy etabloval do organizace, která si začala říkat Svaz kamarádů (*Kameradschaftsbund*). Ke vzniku *Kameradschaftsbundu* H. Rutha uvedl: „*Několik lidí z mladé generace, při nejhlubším poznání duchovního, politického, kulturního a hospodářského chaosu, ve kterém se nachází sudetské němectví, se spojilo, aby uvnitř všeobecného rozkladu utvořili jádro, které bude radikálně v myšlení, ale nikoli radikálně v řeči, spolupůsobit při opětovné výstavbě našeho kmenového tělesa.*“²⁰

H. Rutha usiloval o dlouhodobý cíl založení korporativního státu. Tento model společnosti, který byl inspirovaný Platonovou republikou, měl být složen z vyšších a nižších ekonomických tříd a měl být politicky veden speciálně vyškolenou elitou.

¹⁷ HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Praha: BMSS-Start 2010, s. 26.

¹⁸ Tamtéž, s. 27.

¹⁹ ARNDT, Veronika. *Die Fahne von Saaz: Konrad Henlein in seiner Zeit*. Magdeburg: Block 1998, s. 59.

²⁰ Tamtéž, s. 62.

Tuto elitu tvořili právě zástupci a členové *Kamaradschaftsbundu*, kterou založil H. Rutha a Walter Heinrich.²¹

Kolem H. Ruthy se shromáždil okruh lidí, kteří chtěli vytvořit elitu osob, jež zastupovala sudetoněmeckou menšinu.²² Svaz kamarádů byla organizace, z níž se rekrutovali zejména muži, kteří byli cílevědomí a nadšení pro politickou činnost. Dohromady měla tato organizace patnáct členů, v jejímž vedení nechyběl ani K. Henlein. Samotná síla této organizace spočívala ve vztazích mezi jednotlivými členy. Sdružení nemělo nikdy více než 300 členů. Každý člen, který byl přijat, musel slíbit mlčenlivost a samozřejmě oddanost. Hlavním cílem bylo vychovat mladé schopné elitní mladíky, kteří budou zastupovat sudetoněmeckou elitu.²³

První skupina Svazu kamarádů vznikla v západočeském městě Karlovy Vary. Pokud bychom měli vyjmenovat všechna města, kde byla střediska svazu, tak to bylo především v severních a západních Čechách. Jednalo se o města Česká Lípa, Liberec, Aš, Kraslice, Cheb a již zmiňované Karlovy Vary. Na podzim 1930 byl tento svaz úředně registrován a veden jako Svaz pro národní a sociálněpolitické vzdělávání (*Bund für volks- und sozialpolitische Bildung*). Takto nazvaný byl až do roku 1934. Poté se Svaz kamarádů rozpustil.²⁴

V roce 1931 ve svých projevech, tehdy ještě jako vedoucí cvičitel německého lidového tělocvičného spolku, prohlašoval, že Sudetoněmectvo trpí svými vlastními paralizujícími protichůdnými rozpory: „*Díky naší nejednotě slaví naši protivníci triumfy. Je stejně tak k ničemu si na to stěžovat, aniž by se přikročilo k činu, jako snít o národním společenství či o něm mluvit bez toho, aniž by se vážně přemýšlelo o uskutečnění...*“. K zjištění této skutečnosti svolal do hostince „*Zum ewigen Licht*“ (U věčného světla) v Chebu shromáždění veškerých členů „*Sudetoněmectva*“. V hostinci prohlásil: „*Snahy, v této současné strašlivé nouzi semknout stávající sudetoněmecké strany v jednu soudržnou politickou jednotu, za ztroskotané. Sudetoněmecká vlastenecká fronta usiluje o semknutost všech Němců v tomto státě*“. K. Henlein se také hlásil k německému kulturnímu a historickému společenství. Hlavním cíl viděl v zajištění a dalším rozkvětu populace německého lidu. Byl také

²¹ *The Devil's Wall: The Nationalist Youth Mission of Heinz Rutha by Cornwall*. The University of Chicago Press, 2014, s. 218.

²² HAAG, John. *Knights of the Spirit: The Kamaradschaftsbund*. Journal of Contemporary History 1973, s. 137.

²³ HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Praha: BMSS-Start 2010, s. 36 – 37.

²⁴ Tamtéž, s. 38.

pro spravedlivé řešení sociálních a ekonomických otázek, a to ve všech společenských vrstvách.²⁵

V letech 1926-1933 se *Deutscher Turnverband* stala organizací, která byla naprosto ovládána členy Svazu kamarádů, kteří především využívali svých postů v *Deutscher Turnverband*. To všechno vedlo k tomu, aby se členové postupem zařadili do vysoké politiky. Vše započalo vznikem Sudetoněmecké vlastenecké fronty (SHF). Nejednalo se ale o stranu, nýbrž o hnutí. Aby se mohla později účastnit voleb, musela se transportovat do již známé Sudetoněmecké strany.²⁶

Sám K. Henlein po založení Sudetoněmecké vlastenecké fronty prohlásil, že *rozpuštění DNSAP je jedinečnou šancí... neboť sudetoněmečtí nacionální socialisté se vždy vzpírali jakémukoli jinému sjednocení Němců v Čechách a na Moravě, než takovému, které by podléhalo jejich vedení v rámci jejich organizace, neboť své pokyny dostávali od strany v Říši.*²⁷

K. Henlein jako hlavní představitel Sudetoněmecké strany od samého začátku strany smýšlel v nacistickém duchu. Vědomě sledoval pokyny z Berlína. Jako na představitele strany na něj neustále naléhali, aby systematicky podkopával stabilitu Československé republiky. Od počátku bylo Henleinovo hnutí daleko od monolitické strany, kdy přijalo vedení od K. Henleina. Uvnitř hnutí se setkávaly různé skupiny politických stoupenců. Představovali je radikálové a tradicionalisté, kteří mezi sebou bojovali uvnitř strany. Až K. H. Frank donutil K. Henleina, aby změnil směr své strany.²⁸

Americký historik Ronald Smelser popsal přesvědčivě střet radikálů a tradicionalistů v sudetském hnutí K. Henleina. Dle něho byl K. Henlein pouze nacistickou loutkou. Henleinova strana představovala od roku 1938 jakousi snahu německého obyvatelstva žijícího v Sudetech o připojení k Německé říši.²⁹

K. Henlein během své politické kariéry navštěvoval různá evropská města. V roce 1935 byl na první návštěvě v Londýně. Zde chtěl řešit věci týkající se vztahů mezi Čechy a sudetskými Němci v Československu.³⁰

²⁵ *Mnichovská dohoda a osud sudetských Němců*. Brno 2012, s. 103.

²⁶ Tamtéž, s. 39.

²⁷ *Mnichovská dohoda a osud sudetských Němců*. Brno 2012, s. 104.

²⁸ *The Sudeten Problem, 1933-1938*. The Slavonic and East European Review, 1981, s. 125.

²⁹ WILLIAMSON, Gordon. *Die SS: Elite unter dem Totenkopf: 30 Lebensläufe*, Paderborn, Verlag Ferdinand Schöningh 2000, s. 88.

³⁰ ROBINS, G. Keith. *The Historical Journal*, Vol. 12. No 4, Cambridge University Press 2018. s. 675.

Spisovatel Oskar Ullrich ve své knize *Der grosse Irrweg der Tschechen*, která byla vydána v nacistickém nakladatelství *Volk und Reich* v roce 1943 uvedl: „Z počátku byli Češi na pochybách, zda nově založená SHF je novou stranou nebo jen náhradou rozpuštěné strany DNSAP. Poslední pochybnosti však musily zmizeti, když Konrad Henlein na hlavním sjezdu strany SdP v Karlových Varech dne 24. dubna 1938 vyhlásil jako bod 8. svého programu plnou svobodu přiznání se k německému světovému názoru. Z ní bylo již jasné, že SdP nejenom nahradila v Československé republice rozpuštěnou DNSAP, nýbrž že nad to převzala cíle své předchůdkyně až do všech důsledků a že nyní směřovala k jejich uskutečnění.“³¹

Postupem času K. Henlein spolu se svými spolupracovníky ovládali spolek *Deutscher Turnverband* a podmiňovali si veškeré menší i větší pozice na úrovni regionální i celostátní. Svaz kamarádů ovládl takřka veškerý politický i veřejný život.³²

1.2 Henleinovi rádci

Kdo byli ti, kteří vedli K. Henleina k tomu, aby se stal vůdcem? Prvním z nich byl Walter Heinrich, který se narodil roku 1902 v Novém Boru. Od roku 1921 byl zapojen do hnutí německé mládeže, které se sdružovalo kolem H. Ruthy. Zde brzo dosáhl postavení vůdce. Byl to vzdělaný člověk, který studoval na Německé univerzitě v Praze a později také na Vídeňské univerzitě. Mezi roky 1926-1933 působil jako asistent na Institutu pro politickou ekonomii a učení o společnosti na univerzitě ve Vídni. W. Heinrich se zejména orientoval na německé studenty, kteří přicházeli do Vídně z ČSR. Spolu s H. Ruthou stál za vznikem Svazu kamarádů. Velký vliv měl W. Heinrich na studenta Waltra Branda, který ve Vídni také studoval. W. Brand se stal blízkým spolupracovníkem W. Heinricha. W. Heinrich stál mimo jiné také za založením Institutu pro stavovské záležitosti v Düsseldorfu. Zde on sám působil jako docent, a to do jeho rozpuštění v roce 1936. Svůj podíl měl i na založení Sudetoněmecké a vlastenecké fronty. V roce 1938 byl W. Heinrich zbaven pedagogických a publikačních činností a v letech 1940-1941 byl v tzv. ochranné vazbě. Po jeho propuštění byl členem představenstva a prokuristou vídeňského průmyslového koncernu Stölzle Glasindustrie AG a podniku Glashüttenwerke vorm. J. Schreibers Hessen. Po konci války se vrátil k pedagogické činnosti. Stal se docentem a později profesorem na Vídeňské univerzitě a na Vysoké škole světového obchodu. Na začátku 50. let se

³¹ ULLRICH, Oskar. *Der grosse Irrweg der Tschechen*. Volk und Reich Verlag, I. vyd, 1943, s. 303.

³² HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Praha: BMSS-Start 2010, s. 39-41.

řadil mezi zakladatele různých institucí. Od roku 1958 pracoval jako předseda Institutu pro politickou ekonomii. W. Henrich zemřel dne 25. ledna 1984 ve Štýrském Hradci.³³

Další důležitou osobností, která úzce spolupracovala s osobou K. Henleina, byl Heinrich Rutha, který se narodil dne 20. dubna 1887 v Kunraticích u Liberce. Původem pocházel z rolnické rodiny a během svého studia na střední škole přilnul k hnutí *Wandervogel* (Stěhovavý pták). H. Rutha byl architekt, který se specializoval na výzdobu interiérů. Nebyl intelektuálem, ale sdílel myšlenku osvobození Sudet od Československa.³⁴

V roce 1915-1916 toto hnutí vedl a roku 1916 se dokonce stal jeho vůdcem. Na podzim 1917 nastoupil na vojenskou službu a stejně jako K. Henlein působil na italské frontě, kde byl zasažen plynem, který mu způsobil doživotní následky. Po válce se opět vrátil k práci v hnutí *Wandervogel*, kde prosazoval nové pojetí výchovy německé mládeže. Od roku 1925 vlastnil H. Rutha továrnu na nábytek a sám si přisuzoval titul architekt. Do doby, než jeho roli převzal mladší Walter Brand, měl velmi silné pouto ke K. Henleinovi, jež zpracovával jeho projevy a řeči. I když v Sudetoněmecké straně měl nejsilnější vliv právě K. Henlein, o její politice a podobě rozhodoval především H. Rutha s W. Brandem. V Sudetoněmecké straně neměl H. Rutha nikdy vysoké funkce. Pouze byl neoficiálním mistrem zahraničí Sudetoněmecké strany. Dne 6. října 1937 byl zatčen za své údajné homosexuální styky, které byly považovány za trestnou činnost. Toto zatčení velmi ublížilo zejména K. Henleinovi a ostatním členům Svazu kamarádů. W. Rutha spáchal dne 5. listopadu 1937 ve věznici v České Lípě sebevraždu.³⁵

Důležitým spojencem a rádcem byl také Walter Brand, který se narodil dne 23. listopadu 1907 na území dnešního Polska, v Zyradově. Jeho rodiče žili v postavení německých kolonistů a patřili k vyšší společenské vrstvě. Po válce přesídlili do Čech, ke svým rodným kořenům. Během studijních let navštěvoval gymnázium v Kadani a v té době se přidal ke skupině vedené H. Ruthou. Od podzimu 1927 studoval na univerzitě ve Vídni, kde byl blízkým spolupracovníkem a asistentem rakouského filozofa a ekonoma Othmara Spanna. Ten W. Branda pověřil zpracováním svých přednášek a rejstříků. Jako jeden z mála se mohl účastnit soukromých seminářů, které O. Spann vedl u sebe doma. Díky přátelství s O. Spannem získal W. Brand placené

³³ HRUŠKA, Emil. *Peripetie sudetoněmeckého principála*. I. vyd. Praha 2014, s. 48-49.

³⁴ HAAG, John. *Knights of the Spirit: The Kameradschaftsbund*. Journal of Contemporary History 1973, s. 136.

³⁵ HRUŠKA, Emil. *Peripetie sudetoněmeckého principála*. I. vyd. Praha 2014, s. 49-50.

místo v knihovně. W. Brand se stal členem *heimwehru* (tzv. domoobrany). V roce 1931 ukončil studium ve Vídni získáním doktorátu a vrátil se zpátky do Prahy. Od léta 1930 W. Brand spolupracoval s K. Henleinem. Právě W. Brand měl šířit Spannovo učení. Postupem času se W. Brand dopracoval až k postavení hlavního rádce K. Henleina. Podílel se také na vzniku henleinovského hnutí. V dubnu 1936 se stal vedoucím kanceláře K. Henleina v Aši. O rok později založil deník *Die Zeit* a zaujal místo šéfredaktora. V té době se vedly ostré spory v Sudetoněmecké straně. W. Brand byl osočován jako první a byl snadným útokem. Skrz něho bylo napadnuto celého vedení dané strany, dokonce i samotný K. Henlein. Po těchto značných útocích W. Brand roku 1936 odstoupil ze všech funkcí. K. Henlein ho ale poslal jako redaktora deníku *Die Zeit* do Londýna, aby nebyl na očích. Díky své velké aktivitě W. Brand způsobil to, že právě v Londýně byly henleinovské požadavky velmi podporovány. Za své činnosti byl W. Brand vyznamenán medailí *Na paměť 1. října 1938*, byl jmenován důstojníkem SA (SA-*Hauptsturmführer*).³⁶

V listopadu 1938 byl jmenovaný německým politikem Hermannem Göringem pověřencem pro čtyřletý plán v sudetské župě. Toto jmenování ale bylo krátce na to staženo. V červnu 1939 byl W. Brand zatčen a odsouzen za trestný čin homosexuality ke čtrnácti měsícům ve vazbě. Pak byl vzat do ochranné vazby a do konce války pobýval v koncentračních táborech. Po skončení války pracoval na městském úřadě v Landshutu a jako „oběť nacistického režimu“ dostal později finanční odškodnění. Dle historika Jaroslava Cesara měl W. Brand stejný podíl na zločinném spiknutí proti Československé republice jako například K. Henlein nebo K. H. Frank. W. Brand zemřel dne 24. prosince 1980.³⁷

1.3 Henleinovo hnutí

V letech 1929-1933 postihla Evropu hospodářská krize. Tu způsobil krach na burze v New Yorku v roce 1929. Hospodářská krize zasáhla také Československo a nejvíce se dotkla Němců žijící v Sudetech. Přes dvě třetiny nezaměstnaných bylo v roce 1933 zaznamenáno v pohraničí.³⁸ Krize znamenala jakousi předeheru války.

³⁶ HRUŠKA, Emil. *Peripetie sudetoněmeckého principála*. I. vyd. Praha 2014, s. 50.

³⁷ CESAR, Jaroslav. *Mnichov 1938*. Melantrich 1978, s. 122.

³⁸ *Deutsche und Tschechen. Nachbarn im Herzen Europas. Beiträge zu Kultur und Politik*. Gallio, Claudio – Heidenreich, Bernd. Köln 1995. s. 17.

V Československu znamenala hlavně vysokou míru nezaměstnanosti. Velkým způsobem ovlivnila také vydělávání peněz.³⁹

Tato krizová situace mimo jiné vedla ke zvýšení daní, poklesu mezd nebo ke snižování podpory v nezaměstnanosti. Velký zlom nastal 30. ledna 1933, kdy se moci ujal Adolf Hitler. A. Hitler jako vůdce prosazoval především myšlenky, které iniciovala jeho nacistická strana. Chtěl pozemkovou reformu a nadřazenost germánské rasy nad jinými rasami. Jeho mocenské postavení se neustále zvyšovalo a blízcí stoupenci připravovali i plán s tím, jak ovládnout Sovětský svaz a tím vlastně větší část Evropy.⁴⁰

Na podzim 1933, tedy půl roku poté, co se A. Hitler dostal k moci, byla existence *Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei*⁴¹ v Československu neudržitelná. Tato strana byla později zakázána a stala se základnou pro Sudetoněmeckou stranu.⁴²

Na podzim 1933, konkrétně dne 23. září, se konala důležitá schůze v Ústí nad Labem. Hans Krebs⁴³ a Rudolf Kasper⁴⁴ se domluvili společně s K. Henleinem, že se *Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei* rozpustí a její členové se přesunou do nového hnutí, který ponese název *Sudetendeutsche Heimatfront* (SHF). Vůdcem strany se stal K. Henlein, který nebyl do této doby moc politicky angažovaný. Působení ve straně ho ale vyneslo směrem výš.⁴⁵ Jednání o vytvoření hnutí bylo vyhrocené a docházelo k častým výtkám mezi K. Henleinem a ostatními členy. Představitelé nového hnutí *Sudetendeutsche Heimatfront* se sešli dne 1. října 1933 a K. Henlein měl řeč ke všem členům. Tento a další výstupy K. Henleina se staly základem pro Henleinovo hnutí. Sám K. Henlein vyzýval Němce, kteří žili v Sudetech, aby se sjednocovali. Ti měli vytvořit organizovanou *Volksgemeinschaft* („národní

³⁹ VODIČKA, Milan. *Den, kdy došly prachy*. Práh 2009, s. 5.

⁴⁰ NOVÁK, Otto. *Henleinovci proti Československu*. Praha: Naše vojsko 1987, s. 9-15.

⁴¹ Politická strana vznikla v Trutnově 15. srpna 1904. Přívlástek socialistický měl zdůraznit programatické odlišení od občanských nacionálních stran. Zaměření DNSAP bylo jednoznačně velkoněmecké.

⁴² SEIBT, Ferdinand. *Deutschland und die Tschechen. Geschichte einer Nachbarschaft in der Mitte Europas*. 1974, s. 322.

⁴³ Československý politik a poslanec Národního shromáždění republiky Československé za Německou národně socialistickou stranu dělnickou.

⁴⁴ Představitelem frakce, která se pokusila o eliminaci vlivu Waltera Branda a dalších bývalých členů okruhu Kameradschaftsbundu.

⁴⁵ BRANDES, Detlef, KOVÁČ, Dušan, PEŠEK, Jiř. *Wendepunkte in den Beziehungen zwischen Deutschen, Tschechen und Slowaken 1848-1989*. Klartext Verlag, Essen 2007, s. 142.

pospolitost“). *Sudetendeutsche Heimatfront* hlásila jako základní princip „křesťanský a německý světový názor“.⁴⁶

Mezi lidmi se tehdy říkalo, že zkratka nového hnutí SHF znamenala „*Sei Hitlers Freund!*“, což v překladu znamenalo Buď přítelem Hitlerovým.⁴⁷ Ve veřejném prostoru bylo jasné, že *Sudetendeutsche Heimatfront* mělo kořeny fašistické organizace. Takticky se K. Henlein vyslovil pro demokracii a národní porozumění v Československu. Začátky strany *Sudetendeutsche Heimatfront* byly těžké. Zejména to bylo zapříčiněno Henleinovými spolupracovníky, kteří byli obviněni z protistátní činnosti. Samotný počátek Henleinova hnutí je datován na 1. říjen 1933. Členy *Sudetendeutsche Heimatfront* tvořili převážně stoupenci zakázaných negativistických stran a turnéři. Postupem času byly zakládány organizace *Sudetendeutsche Heimatfront*, a to v oblasti Děčína, Ústí nad Labem, Liberce a Jablonce nad Nisou. Místní organizace vznikaly ale také v Karlových Varech nebo v Chebu.⁴⁸

Nově vzniklé hnutí propagovalo „*sdužování všech Němců v tomto státě, kteří uvědoměle stojí na půdě národní pospolitosti a křesťanského světového názoru. Hlásí se k německému kulturnímu a osudovému společenství a vidí svou hlavní úlohu v zajištění a budování našeho národního jmění: naší půdy, našich kulturních zařízení, našeho hospodářství a našeho pracovního místa.*“⁴⁹

S ostrou kritikou se *Sudetendeutsche Heimatfront* setkala od komunistů, demokratů a socialistů. Mezi lidmi se šířily obavy ze zásahu bezpečnostních orgánů. V lednu 1934 měla *Sudetendeutsche Heimatfront* již 12 976 členů. Přesto se hnutí dále rozrůstalo, a to díky spolupráci s německými agrárníky. Dne 28. ledna 1934 v Ústí nad Labem bylo zvoleno vedení *Sudetendeutsche Heimatfront*. Vedle K. Henleina, který byl jmenován jednohlasně vůdcem, se stali i členy R. Lammel, R. Sandner a K. H. Frank. K. Henlein jako hlava vedení měl poté na starost rozdělování úkolů. Již zmiňovaný K. H. Frank se zabýval řízením tisku a jeho propagandou. Člen R. Sandner byl tajemníkem dané strany a R. Lammel zastával funkci organizačního vedoucího. Kromě hlavního vedení se také ustanovila hlavní rada *Sudetendeutsche Heimatfront*. Ta tvořila poradní orgán a skládala se kromě členů vedení také z krajských vedoucích.⁵⁰

⁴⁶ NOVÁK, Otto. *Henleinovci proti Československu*. Praha: Naše vojsko 1987, s. 22.

⁴⁷ FOUSTKA, Radim N. *Konrád Henlein – Neoficiální historie jeho strany*. Volné myšlenky 1937, s. 75.

⁴⁸ NOVÁK, Otto. *Henleinovci proti Československu*. Praha: Naše vojsko 1987, s. 16-18.

⁴⁹ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 40.

⁵⁰ NOVÁK, Otto. *Henleinovci proti Československu*. Praha: Naše vojsko 1987, s. 20-25.

V roce 1934 zažilo Henleinovo hnutí velmi kritické období. Dne 4. března mluvil K. Henlein o úkolech hnutí a prohlásil, že pod vlivem hnutí prosazuje boj o sebezáchovu sudetského Německa a jeho opětovné začlenění do Velkoněmecké říše. Před Henleinem a jeho přívrženci stálo několik úkolů. Především získat do svých řad co nejvíce členů a hnutí dále rozvíjet. Důležitým úkolem bylo navázat spojení s Třetí říší a tím získat prostředky pro politickou a materiální pomoc z nacistického Německa. Pro K. Henleina byl důležitý kontakt s ministrem F. Spinou.⁵¹ Díky němu dokázal přečkat těžké začátky v *Sudetendeutsche Heimatfront*.⁵²

Sněmy *Sudetendeutsche Heimatfront* se konaly většinou každý měsíc. Předčítaly se zprávy, které informovaly o aktuální politické situaci. Počet členů, kteří patřili do *Sudetendeutsche Heimatfront*, výrazně stoupal. Zatímco v lednu 1934 byl počet členů 13 000, v říjnu 1934 přesahoval již počet 71 000 příslušníků. Členové vedení měli v roce 1934 velmi silné pouto s Třetí říší. Sudetští Němci potřebovali hnutí, které tvořilo spolupráci právě s Třetí říší a splétalo plány k cílům A. Hitlera. Na podzim 1934 chtěli henleinovci uspořádat shromáždění, kde by vyjádřili veškeré své myšlenky a cíle nejen v tuzemsku, ale také i v zahraničí. Sjezd byl nakonec zakázán a neuskutečnil se. Dne 6. října 1934 poskytl K. Henlein rozhovor pro deník *Večer*, kde přísahal, že si přál pouze demokracii a klidné soužití obou národů. V tomto rozhovoru se K. Henlein předvedl jako muž, který dokázal hrát na obě strany. Razantně také odmítal to, že jeho hnutí vyplývalo z kořenů fašistických stran.⁵³ K. Henlein prohlásil: „*Pravím docela jasně a odpovědně: neměl jsem a nemám nic společného s hitlerismem. Německý národní socialismus pro nás končí u hranic, jako tam končí Sudetendeutsche Heimatfront. Nejsme pokračováním Krebsovy strany a budiž jednou zcela otevřeně prohlášeno, že Krebsem a jemu podobnými vůdci, kteří dezertují, z duše opovrhujeme.*“ Tisk, který toto zveřejnil, přesvědčoval společnost, že *Sudetendeutsche Heimatfront* nebyla jakousi pokračovatelkou zakázaných stran a její vůdci nebyli ke všem loajální.⁵⁴

Dne 23. listopadu 1933 zadržela československá policie jednoho z nejdůležitějších představitelů hnutí henleinovců, Waltra Branda. Zjišťovalo se, zda Sudetoněmecká vlastenecká fronta, kde sám W. Brand figuroval u jejího zrodu, nebyla další nástupnickou organizací již rozpuštěných politických stran. Kromě W. Branda se

⁵¹ Franz Spina se roku 1926 stal ministrem veřejných prací, od roku 1929 do roku 1935 působil jako ministr zdravotnictví a tělovýchovy.

⁵² NOVÁK, Otto. *Henleinovci proti Československu*. Praha: Naše vojsko 1987, s. 20-28.

⁵³ Tamtéž, s. 30-40.

⁵⁴ Tamtéž, s. 41.

do vězení dostali také další přívrženci *Sudetendeutsche Heimatfront*. Byli jím páni Wilhelm Sebekovsky, Fritz Köllner, Ernst Kundt, André Kiesewetter a Oskar Kuhn.⁵⁵

Tím, že většinu užšího vedení zadržela policie, se ve vedení ocitl karlovarský knihkupec Karl Hermann Frank. K. H. Frank jako první založil místní organizaci *Sudetendeutsche Heimatfront*, dne 4. října 1933 v Karlových Varech. Je známo, že W. Brand viděl v K. H. Frankovi velkou konkurenci. W. Brand nesouhlasil s tím, že dosud neznámý zkrachovalý knihkupec ze západu se ocitl v popředí *Sudetendeutsche Heimatfront*.⁵⁶

V roce 1936 vydal K. H. Frank knihu, která se jmenovala *Sudetské Německo v boji a nouzi*. Toto dílo vzbudilo obrovský ohlas a vyvolalo rozruch v parlamentu, protože určitým způsobem kritizovala československý stát.⁵⁷

⁵⁵ HRUŠKA, Emil. *Peripetie sudetoněmeckého principála*. I. vyd., Praha 2014, s. 92.

⁵⁶ Tamtéž, s. 94.

⁵⁷ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 83-84.

2 Osobnost Karla Hermanna Franka

2.1 Mládí K. H. Franka

Karl Hermann Frank se narodil dne 24. ledna 1898 v Karlových Varech v tehdejší Rakousko-Uhersku. Frankův otec Heinrich učil na obecné škole a vypomáhal jako učitel kreslení na živnostenské škole. Svému synovi vštěpoval od mala myšlenky a ideje, které byly namířené proti Čechům. Ideologie velkoněmectví, které mu předával, ho velice poznamenaly a ztotožnil se s nimi. Zemřel roku 1928.⁵⁸ Jeho matka Paula, rozená Eberhardtová, pocházela z rodiny karlovarského starousedlíka. Zemřela v roce 1940. Kmotrem K. H. Franka se stal Karl Hermann Wolf, politik a rodák z Chebu. Po něm má také K. H. Frank své jméno.⁵⁹

Po obecné škole nastoupil K. H. Frank na gymnázium v rodných Karlových Varech, na kterém skládal maturitní zkoušku roku 1916. Během studií na gymnáziu byl členem skupiny *Wandervogel*. Po vzoru svého otce byl také členem *Deutscher Turnverband*. Ve studijním roce 1916-1917 byl zapsán na Německou právnickou fakultu v Praze, kterou nedokončil. Zároveň v roce 1917 absolvoval jednorozční abiturientský kurz na německé obchodní akademii v Praze. Studium práv ho nebavilo, a proto ho v roce 1918 v Praze ukončil. V dalším studiu již nepokračoval. V dětství utrpěl zranění oka. Toto zranění bylo natolik vážné, že v roce 1918 museli K. H. Frankovi lékaři oko vyjmout a nahradit ho skleněným. Jako student nevyčníval výborným prospěchem, ale jevil se jako drsná, panovačná a neurvalá osobnost. Velmi prahnul po službě v armádě. Bohužel ale byl odmítnut právě kvůli handicapu svého zraněného oka. Proto absolvoval alespoň předvojenský výcvik, který mu byl v pozdější době velmi užitečný.⁶⁰

K. H. Frank nikdy neměl opravdu blízké přátele. Sám o sobě tvrdil, že byl samotářem. Tímto způsobem se projevoval prakticky celý svůj život. Při nástupu na Právnickou fakultu Německé univerzity v Praze se octl v rodině Bayerů, kde se měl stát vychovatelem jejich dvou dětí. Tímto způsobem si vydělával na studia. I přesto, že studium na univerzitě nedokončil, absolvoval roku 1917 již zmíněný jednorozční abiturientský kurz na německé obchodní akademii v Praze. To byl také poslední krok v jeho vzdělání. Jeho vášní bylo čtení. Zajímaly ho především politické a historické

⁵⁸ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 25.

⁵⁹ FRANK, Karl Hermann.: *Zpověď*, Toužimský & Moravec 2016, s. 16

⁶⁰ Tamtéž, s. 8.

spisy. Cizím jazykům nebyl nakloněn a češtinu vůbec neovládal, nikdy se jí ani neučil. V roce 1918, když odešel z univerzity, začal pracovat jako úředník Vítkovických železáren.⁶¹

V roce 1923 byl zaměstnán v nakladatelství v Hartensteinu a učil se oboru knihkupce. Začátkem roku 1926 se z něj stal vydavatel a knihkupec v Lokti u Karlových Varů. Postupem času se ale hodně zadlužil. Tyto dluhy ho dovedly až k vyhlášení bankrotu v roce 1931.⁶²

Byl členem SdP (*Sudetendeutsche Partei*), která byla dříve známá pod zkratkou SHF. Hnutí se transformovalo na stranu dne 30. dubna 1935. Důvodem, proč se tomu stalo, byl fakt, že SHF měla informace o tom, že by se hnutí mohlo rozpadnout. Příčinou byl samotný název, kde se objevovalo slovo „fronta“, což odporovalo tehdejšímu zákonům. Pokud chtěl někdo kandidovat ve volbách, musel mít v názvu slovo strana nebo spolek. Tak se hnutí SHF transportovalo na stranu SdP.⁶³

Strana SdP měla dvě odnože, které však nebyly vyrovnané. První z nich byli členové *Kamaradschaftsbundu*. Ti byli zastánci spannismu, filozofického učení vídeňského profesora O. Spanna, kteří usilovali o vytvoření autoritativního státu. Do vedení patřil také K. Henlein. Druhá skupina, značně početnější, byla členská základna SdP. Tu představovali zastánci hitlerismu, ostrého nacismu, jež zdůrazňoval výlučnost německého národa. Obě dvě skupiny měly ale společný cíl. Tím byla likvidace československého státu a včlenění českých zemí, kde žili Němci, do německého státu. Každá skupina používala jiné metody. Neformálně byla strana označována dle jejího nejvyššího vůdce, a to henleinovci.⁶⁴

K. H. Frank byl také nacistou v hodnosti *SS – Obergruppenführer und General der Waffen SS und Polizei*. Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava, což bylo území na našem státu od 15. března 1939 do 9. května 1945, které bylo okupováno nacisty, zastával úlohu státního tajemníka úřadu říšského protektora. Při této funkci dostal přezdívku „Krvavý pes Frank.“⁶⁵ K. Henlein byl zase jmenován šéfem civilní správy a okupačních vojsk.

Už od malička se učil od otce nenávidět Židy a Čechy. Jeho otec byl zastáncem a podporovatelem politiky rakouského politika Georga von Schönerera. Byl velkým

⁶¹ DAŇOVSKÁ, Zuzana. *Osobnosti druhé světové války*. I. vyd. Praha 2014, s. 96.

⁶² KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 49.

⁶³ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Karolinum 2000, s. 190.

⁶⁴ Tamtéž, s. 191.

⁶⁵ DAŇOVSKÁ, Zuzana. *Osobnosti druhé světové války*. I. vyd. Praha 2014, s. 97.

přivržencem Sudet a zastával ten názor, že by měly být Sudety začleněny do Německé říše.⁶⁶

Sudety byly územím, které se rozkládalo podél hranic Československa a Polska. Rozprostíraly se mezi řekami Labe a Odra asi 300 km. Na západě zaujímaly oblast Krušných hor a na východě Karpaty. Tyto hraniční oblasti byly rozděleny do několika skupin. Nejzápadnějším bodem bylo Lužicko, které se nacházelo podél hranic s Polskem. Směrem k východu vymezovaly oblast dnešních Jizerských hor, Krkonoš, Orlických hor a Jeseníků. Sudety byly velmi bohaté na nerostné suroviny. Dalšími produkty, které se zde zpracovávaly, bylo sklo, papír a výrazný byl také textilní průmysl. V Sudetech žilo do roku 1945 převážně německy mluvící obyvatelstvo. Nicméně termín „sudetští Němci“ označoval veškeré obyvatelstvo žijící v tomto teritoriu. Sudety byly domovem převážně Němců po celá staletí a vždy byly součástí českých zemí.⁶⁷

Roku 1919 vstoupil K. H. Frank do *Deutsche Nationalsozialistische Arbeitspartei* (Německá národně-socialistická dělnická strana).⁶⁸ Roku 1935 se stal zástupcem SdP a dokonce byl zvolen i do československého parlamentu. Ve straně SdP se stal vedoucím regionální pobočky NSDAP v Sudetech. Svým přístupem se K. H. Frank zalíbil Heinrichu Himmlerovi⁶⁹, který jej téhož roku povýšil až na SS-Brigadeführera.⁷⁰

K. H. Frank byl dvakrát ženatý. Jeho první žena, kterou si vzal roku 1921, se jmenovala Anna Müllerová. Byla dcerou karlovarského krejčího. Jejich manželství ovšem nebylo šťastné. Sám prohlásil, že se své ženě vůbec nevěnoval a nestaral se o ni. Porodila mu dva syny – Haralda (*1926) a Gerharda (*1931). Po společných 19 letech se manželství rozpadlo. A. Franková se ještě téhož roku, kdy se rozvedla s K. H. Frankem, opět provdala. Jejím manželem se stal spolupracovník jejího bývalého manžela Fritz Köllner.⁷¹ K. H. Frank druhé manželství své bývalé ženy hořce snášel, a proto se také znovu oženil. Jeho druhou manželskou se stala o 15 let mladší Karola Blascheková. V roce 1941 se jim narodila dcera Edda, o rok později syn Wolf-Dietrich.

⁶⁶ URAM, Milan. *Jak tělocvikář Henlein a Frank pohřbili republiku*. History Revue, 2017, č. 3, s. 19.

⁶⁷ *Sudetes*, Columbia Electronic Encyclopedia, 6th Edition, Q1 2017.

⁶⁸ Sudetoněmecká národně socialistická strana v Rakousko-Uhersku a později v Československu, která blízce spolupracovala s Hitlerovou NSDAP v Německu.

⁶⁹ Říšský vůdce SS, šéf gestapa, velitel Waffen-SS, také ministr vnitra a organizátor hromadného vyvražďování židů.

⁷⁰ DAŇOVSKÁ, Zuzana. *Osobnosti druhé světové války*. I. vyd. Praha 2014, s. 98.

⁷¹ Československý politik avšak německé národnosti a meziválečný poslanec Národního shromáždění za Sudetoněmeckou stranu.

V roce 1944 přibyla ještě dcera Holla. Obě dvě dcery ještě stále žijí. Po válce byla jeho žena Karola zadržována jako vězenkyně a děti, které měla s K. H. Frankem, vyrůstaly v dětských domovech.⁷²

2.2 Politická kariéra

K. H. Frank byl jedním z těch, kteří založili ve Vítkovicích místní organizaci *Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei*. Činnost příslušníků této strany ledna 1933 rapidně stoupala. Strana se nebála hlásit k antisemitismu a rasismu. Od roku 1919 až do roku 1920 byl dobrovolníkem v polovojenské německé organizaci, tzv. Slezské pohraniční stráž, na Hlučínsku.⁷³

Frankovy politické názory byly v té době velmi zaměřeny proti Československu. Po konci první světové války hledal sám svoji identitu. Jeho bratr Walter Frank pronesl, že K. H. Frank měl celý život vůdcovskou povahu a veškeré své úsilí věnoval tomu, aby se dostal do politiky. Roku 1923 opustil K. H. Frank Karlovy Vary a stal se knihkupcem. Nastoupil u firmy Erich Matthes v Hartenstein v Sasku. Toto nakladatelství sloužilo výhradně nacionalistickému mládežnickému hnutí. Po jednom roce, kdy Frankovi skončila „učební doba“, získal živnostenské oprávnění a stal se společníkem knihkupectví. Krátký čas pracoval také ve filiálce v Lipsku.⁷⁴

Rostoucí nebezpečí války, poté, co se A. Hitler ujal moci v roce 1933, změnil nejen vztah mezi Německem a Československem. Nacistické vedení se pokusilo zlikvidovat ČSR. Právě Československo představovalo výchozí bod pro dobytí nového obytného prostoru ve východní Evropě. Sudetoněmecká strana K. Henleina byla důležitým nástrojem pro realizaci tohoto cíle expanze.⁷⁵

Dne 12. září 1933 se konala schůze zástupců *Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei* a *Deutsche Nationalpartei*, kteří se rozhodli, že obě strany rozpustí. K. Henlein vytvořil ale novou stranu, respektive hnutí, které se navenek tvářilo, že není pod vlivem nacismu. K. Henlein jednal rychle a 1. října téhož roku vzniklo hnutí *Sudetendeutsche Heimatfront* – Sudetoněmecká vlastenecká fronta. To usilovalo o sjednocení všech Němců na území tehdejšího československého státu. K. Henlein přiznal, že předpokládal, že se k jeho nově vytvořenému hnutí přidají všechny měšťanské sudetoněmecké strany. Všechny strany vytvořily největší nacionální

⁷² DAŇOVSKÁ, Zuzana. *Osobnosti druhé světové války*. I. vyd. Praha 2014, s. 98.

⁷³ HRUŠKA, Emil. *Pán protektorátu – K. H. Frank známý a neznámý*. Praha 2015, s. 10-12.

⁷⁴ Tamtéž, s. 18-22.

⁷⁵ KNORR, Lorenz. *Gegen Hitler und Henlein. Antifaschistischer Widerstand unter den Sudeten und in der Wehrmacht*. PapyRossa Verlag 2008, s. 25.

politické hnutí v tehdejší Československu. K. H. Frank prohlásil, že on byl tím, kdo založil první nacionálně socialistickou místní skupinu v Československu a že on byl prvním nacionálním socialistou v Čechách. Pro K. H. Franka byl rok 1933 důležitý také v tom, že se z knihkupce stal politik srdcem a duší.⁷⁶

Na podzim 1933 začínal K. H. Frank rozjíždět svou politickou kariéru. Postupně se seznámil se všemi členy, kteří byli ve vedení *Sudetendeutsche Heimatfront*. K členům strany patřili například F. Köllner, R. Sandner nebo W. Brand. K. H. Frank si všímal všech nedostatků, které plynuly z chování jednotlivých členů. Tyto nedostatky v pozdější době použil ve svůj prospěch. Sám byl plný nadšení a veškerý svůj volný čas věnoval právě práci ve straně. To také způsobilo rozpad jeho prvního manželství s A. Müllerovou. Vynikal svými organizačními schopnostmi, které vkládal do práce ve straně. Začátkem roku 1934 pozval K. Henlein K. H. Franka do své kanceláře. Zde mu oznámil, že ho jmenuje vedoucím agitačně propagačního oddělení centrálního vedení strany. K. H. Frank také převzal jako šéfredaktor časopis *Rundschau*. Pro hnutí henleinovců bylo velmi důležité, aby tento časopis otiskoval jen to, co nemohlo stranu nějak poškodit.⁷⁷

V letech 1933 a 1934 bylo zatčeno mnoho členů z řad henleinovců. Také byl rozpuštěn nacistický odborový svaz a bylo zastaveno vydávání některých časopisů. Počátkem roku 1934 byl zatčen Wilhelm Sebekowsky.⁷⁸ V důsledku jeho zatčení začal vliv K. H. Franka rapidně stoupat. W. Sebekowsky byl nakonec propuštěn, ale mezi tím si K. H. Frank upevnil svoji pozici. V tomto období se začal sblížovat s K. Henleinem a začal být označován za druhého muže v Henleinově straně.⁷⁹ Díky podpoře německých měšťanských stran Henleinova strana přečkala toto těžké období. K. H. Frank se především snažil zakládat místní organizace SHF. K. Henlein ve svých veřejných projevech mluvil o loajalitě a pokoře vůči československému státu, ovšem ti znalí věděli, že šlo o lež. K. Henlein se svým spolupracovníkem K. H. Frankem potřebovali spojence v Praze. Proto se obrátili především na některé české agrárníky. Tato situace se

⁷⁶ HRUŠKA, Emil. *Pán protektorátu – K. H. Frank známý a neznámý*. Praha 2015, s. 25-33.

⁷⁷ MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 42-46.

⁷⁸ Člen strany DNSAP, poté jeden z vedoucích činitelů Sudetoněmecké strany.

⁷⁹ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 81.

opakovala začátkem roku 1935, kdy se blížily parlamentní volby, a Henleinova strana se obávala, že nezíská dostatečný počet hlasů.⁸⁰

Díky podpoře nacistického Německa stoupal úspěch Henleinovy strany a především dvou hlavních představitelů, K. Henleina a K. H. Franka. Během roku 1934 docházelo k personálním změnám v *Sudetendeutsche Heimatfront*. Některé funkce byly nově zřízeny a některé změnil svého představitele. Jak jsem již zmínila, K. H. Frank se stal náborovým a propagačním vedoucím. V této pozici čekal na K. H. Franka důležitý úkol. Musel připravit kampaň před blížícími se volbami do československého Národního shromáždění.⁸¹

Začátkem roku 1937 se K. H. Frank stal oficiálně zástupcem K. Henleina ve funkci vůdce strany. Jeho pozici ve straně posílily ještě další pravomoci, které mu byly uděleny. K. H. Frank se také účastnil kampaně proti německým aktivistům, například vydáním debetního účtu vládních stran nebo manifestací v Karlových Varech.⁸²

Dne 18. března 1939 jmenoval A. Hitler bývalého ministra zahraničí Konstantina von Neuratha říšským protektorem, státním tajemníkem ve vládě K. Neuratha byl K. H. Frank. Odlišný původ těchto dvou mužů často komplikoval jejich vzájemnou spolupráci. Kromě toho na konci dubna H. Himmler jmenoval K. H. Franka na pozici vyššího velitele SS a policejním vůdcem v protektorátu, čímž se stal nezávislým na K. Neurathovi.⁸³

2.3 Parlamentní volby v roce 1935

Dne 19. května 1935 se konaly v Československu volby do parlamentu. Předvolební propagaci Henleinovy strany měl na starosti K. H. Frank. V kampani, která předcházela volbám, se střetly vládní a protivládní proudy. První zmiňované proudy chtěly udržet dosavadní směřování demokratické formy státu, ale také zahraniční politiku, která byla založená na francouzsko-sovětsko-československé spolupráci. Druhý proud ale sledoval zahraniční politiku, a to podle charakteru jednotlivých skupin, na Německo, Itálii a Polsko. Mezi nimi stála nejvýraznější československá strana, strana

⁸⁰ MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 47-49.

⁸¹ HRUŠKA, Emil. *Pán protektorátu – K. H. Frank známý a neznámý*. Praha 2015, s. 18-19.

⁸² KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 88-90.

⁸³ BRANDES, Detlef, KURAL, Václav. *Der Weg in die Katastrophe. Deutsch-tschechoslowakische Beziehungen 1938-1947*, Klartext 1994, s. 39.

agrární. Hlavním cílem předvolební kampaně byl rozklad stran tak, aby se SdP stala jedinou stranou reprezentující německé menšiny. V dubnu 1935 zaslal K. Henlein tehdejšímu prezidentu Tomáši G. Masarykovi dopis, v němž se hlásil k československému státu. O něco později prezident T. G. Masaryk zastavil stíhání, které bylo vedeno proti K. Henleinovi za jeho politické výroky.⁸⁴

K. Henlein se ještě před volbami distancoval od nacionalismu. Byl to dobře načasovaný krok k tomu, aby právě jeho strana uspěla v nadcházejících volbách. Byla to také taktika, díky níž si chtěl upevnit svou pozici ve straně.⁸⁵

Od ledna do dubna 1935 se zvýšil počet členů ze 107 785 na 204 401, což bylo téměř dvojnásobné za takto krátkou dobu. Po vítězství ve volbách vystoupal počet členů až ke 370 000. Důležitá byla finanční pomoc od Třetí říše. Ta přispěla částkou 330 000 říšskými markami na volební boj. Kromě příspěvku před volbami vydala ještě nečekaný jednorázový příspěvek ve výši 400 000 říšských marek. V této souvislosti bylo zaznamenáno jméno K. H. Franka, který se pravidelně podílel na financování pro SdP z Třetí říše.⁸⁶

Dne 30. dubna 1935 došlo ke srážce henleinovců se socialisty. Stalo se tak při volební kampani ve Znojmě. Tisk uveřejnil, že henleinovci museli změnit název skupiny, protože stávající název považovala ministerská rada za nevhodný. Nový název byl *Německá strana sudetská*. Nakonec se z ní ale stala Sudetoněmecká strana.⁸⁷

Výsledek voleb znamenal velký úspěch Sudetoněmecké strany. S celkovým počtem 1 249 497 hlasů získala strana 44 poslaneckých mandátů. Stala se tak nejsilnější německou stranou a současnou nejsilnější stranou v Československu. Dostala důvěru od 67,4 % německých voličů. Bylo to tedy více než dvě třetiny. Německá sociální demokracie obdržela 16 %, křesťanští sociálové 8,8 % a němečtí agráři dostali pouze 7,7 %. Dle pozdějších odhadů volilo komunisty asi 114 000 Němců. Za tento úspěch vdělila strana především K. H. Frankovi. Vítězstvím strany si K. H. Frank upevnil svou pozici ve straně. Následně byl zvolen do Národního shromáždění za Karlovarský kraj, kde se stal předsedou klubu poslanců a senátorů Sudetoněmecké, a také její sesterské slovenské, Karpatoněmecké strany. Výsledek voleb ukázal, že vzrostl počet pravicových, fašistických a separatistických bloků

⁸⁴ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Karolinum 2000, s. 196.

⁸⁵ GEBEL, Ralf. *"Heim ins Reich!": Konrad Henlein und der Reichsgau Sudetenland (1938-1945)*. München: Oldenbourg 1999, s. 51.

⁸⁶ Tamtéž, s. 197.

⁸⁷ Messaggero, 3. 5. 1935

s protičeskoslovenskými náladami v oblastech Sudet a Slovenska. Ty se postavily proti dosavadnímu bloku stabilních stran.⁸⁸

Z důvodu hlasovacího systému země měla ale Agrární strana stále největší počet míst v parlamentu. Pražští pozorovatelé usoudili, že demokracie ve stávajícím Československu není stále v žádném bezprostředním nebezpečí. Po volbách a masivním vítězství Henleinovy strany se v německých hospodách ozývaly jásavé výkřiky „Heil Henlein“.⁸⁹

Příčin úspěchu strany SdP ve volbách bylo hned několik. Tou hlavní byla hospodářská krize a její důsledky, které se odrazily v Německu a Československu, jakožto i rozdílný časový průběh jejího vzestupu i poklesu. Důležitým faktorem se stal zejména vojenský a politický vzestup Německa pod mocí A. Hitlera. A posledním důležitým krokem bylo vytvoření samotné monopolní politické strany v Československu, kde se seskupovala většina Němců.⁹⁰

Dle Radima N. Foustka, profesora práva, který byl vězněn v době protektorátu v koncentračním táboře Buchenwald a Dachau, byly příčiny volebního úspěchu Henleinovy strany především bída, prudká agitace spojená s násilím a selhání úřadu tehdejší republiky.⁹¹

Konečné vítězství tudíž posílilo osobu K. H. Franka ve straně, protože si coby vedoucí předvolební boje připsal velký podíl na jejím vítězství. Ve svém volebním okrsku v Karlových Varech vyhrál se 64 % hlasů. Později sám reagoval na to, že květnové vítězství bylo začátkem sporů mezi Čechy a Němci žijícími v pohraničí. Tímto vlastně vkročili na cestu k připojení k Třetí říši.⁹² Členská základna se po vítězství v květnových volbách rozrostla o více než trojnásobek. Počet členů na konci roku 1936 čítal již 456 883.⁹³

Dne 2. června 1935 se konal v Chebu slavnostní slib nově zvolených zástupců. Velkou pozornost tehdy vzbudila osobnost K. H. Franka. Ten svůj slib složil do rukou svého blízkého spolupracovníka K. Henleina. Všude kolem se tyčily vlajky s nápisem

⁸⁸ HRUŠKA, Emil. *Pán protektorátu – K. H. Frank známý a neznámý*. Praha 2015, s. 22.

⁸⁹ *Hell Henlein*, *Time*, 6/3/1935, XXV. vyd., Sv. 25.

⁹⁰ KURAL, Václav. *Češi, Němci a mnichovská křížovatka*. Karolinum 2002, s. 74.

⁹¹ FOUSTKA, Radim N. *Konrád Henlein – Neoficiální historie jeho strany*. Volné myšlenky 1937, s. 85.

⁹² KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010 s. 50-51.

⁹³ BRANDES, Detlef, *Die Sudetendeutschen im Krisenjahr 1938*. München 2009, s. 52.

Sudetendeutsche Partei. Mnozí však tušili, že místo švabachem psaných písmen SdP by měl být zdůrazněn hitlerovský hákový kříž.⁹⁴

Dne 19. července 1935 měl K. H. Frank v parlamentu první proslov. Pro něj byla jeho pozice v parlamentu nemilou povinností, ovšem finanční prostředky, které za tuto funkci dostával, byly pro něj velmi dobrým příjmem. K platu, který pobíral od *Sudetendeutsche Partei* se ještě připojila částka 4500 Kč. Tu dostával právě za funkci v parlamentu. Jako každý poslanec *Sudetendeutsche Partei* odevzdával straně 1500 Kč. I přesto jeho finanční prostředky činily asi 4000 Kč měsíčně, což byl pro tehdejší dobu opravdu velký příjem. Na návrh K. Henleina byl K. H. Frank zvolen předsedou poslaneckého klubu. Mandát ale nevykonával tak, jak by se mělo. V Praze moc nepobýval a většinu času trávil v Chebu, kde žila i jeho rodina. Zasedání se účastnil zřídka, jelikož nerozuměl česky a nemohl by nijak reagovat. Pokud byl na zasedání přítomen, neměl K. H. Frank ke svým kolegům příliš vřelé vztahy. Byl většinou odměřený, tichý a moc nemluvil. Sám tušil, že se o pozdější slávu bude muset dělit pouze s hlavním představitelem strany K. Henleinem. Jelikož K. Henlein nekandidoval do parlamentu, převzal veškeré jeho funkce do rukou právě K. H. Frank. Mnozí to ale nechápali, protože K. H. Frank neuměl skoro vůbec česky a rozhodnutí K. Henleina pro ně bylo poněkud unáhlené. Politická funkce a práce v parlamentu ho ale nedělala šťastným. Podle tehdejších politiků používal parlament spíše jako prostor, kde může provokativně vystupovat.⁹⁵

Italský tisk informoval článkem ze dne 4. září 1935 o schůzi Sudetoněmecké strany v Boru u České Lípy. K. Henlein a jiní zástupci ze strany zde pronesli tvrzení, z nichž vyplývá, že naděje na sblížení henleinovců s agrárníky se nekonala. K. Henlein zde tvrdil, že pražská vláda nevykonávala svou práci dostatečně dobře, tudíž bylo nutno organizovat mezinárodní pomocný výbor.⁹⁶

Dne 3. prosince 1935 se sešel K. Henlein s německým velvyslancem Franzem von Papenem v Rakousku. Řešili, jak vytvořit přímý politický vztah Henleinovy strany s Třetí říší. Rozprava mezi těmito dvěma muži byla opravdu dlouhá. K. Henlein později

⁹⁴ MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 52 – 53.

⁹⁵ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 51.

⁹⁶ Turinská Stampa, 4. 9. 1935

prohlásil, že musel reorganizovat rakouské nacistické hnutí takovým způsobem, jakým to doposud činil v Československu.⁹⁷

V prosinci 1935 abdikoval kvůli svému vysokému věku tehdejší prezident Tomáš G. Masaryk a jako svého nástupce doporučil Edvarda Beneše. Strana agrárníků se proti tomuto rozhodnutí ostře ohradila a chtěla prosadit svého kandidáta profesora Bohumila Němce. Uskutečnilo se i tajné noční jednání, kdy nejvyšší představitelé strany *Sudetendeutsche Partei* a delegace agrárníků diskutovali o nové hlavě státu. Všichni se shodli na tom, že B. Němec je tím pravým kandidátem na post prezidenta. Členové *Sudetendeutsche Partei* si slibovali, že pokud budou hlasovat pro B. Němce, získají si přízeň u agrárníků. Agrárníci slíbili, že vyhoví požadavkům členů *Sudetendeutsche Partei*, ale pod podmínkou, že musí hlasovat pro B. Němce. Nakonec ale s podporou levice byl za prezidenta zvolen Edvard Beneš. Poslanci z řad *Sudetendeutsche Partei* odevzdali prázdné hlasovací lístky.⁹⁸

Prázdné hlasovací lístky byly náznakem toho, že se tato volba Němců, kteří žili na území Československa, netýkala. Pokud by ovšem podpořili B. Němce, zřejmě by vyhrál. Samotná volba se konala dne 18. prosince 1935 a E. Beneš zvítězil. Postavili se za něj komunisté na pokyn, který přišel z Moskvy. Také se k němu přiklonily katolické strany včetně autonomistických slovenských lidovců. Rovněž volitelé z řad křesťanských socialistů a německých vládních stran mu dali svůj hlas. Ze zahraničí ho výrazně podpořili demokraté a liberálové. Největší podpory se mu dostalo z Moskvy a Vatikánu. Ti ho brali jako člověka, který dokáže v Evropě čelit vlně nacismu.⁹⁹ Hlavou státu v tehdejším Československu se stal tedy E. Beneš. V čele československé vlády stál od listopadu 1935 slovenský agrárník Milan Hodža.¹⁰⁰

Cílem K. H. Franka bylo zbavit se vysokých představitelů uvnitř SdP. V červnu 1936 vyloučil Rudolfa Kaspera z vedení SdP. Později prohlásil, že R. Kasper nebyl jediný, koho chtěl vykázat ze strany. K. H. Frank také sloužil jako prostředník mezi K. Henleinem a Berlínem.¹⁰¹

Přetrvávající nezáměr o práci v parlamentu a spory v Sudetoněmecké straně vedly k tomu, že roku 1937 se K. H. Frank vzdal vedení klubu poslanců a senátorů.

⁹⁷ HENLEIN, Konrad. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1931-1939)*, Vol. 15, No. 4, Oxford University Press on behalf of the Royal Institute of International Affairs, 2018, s. 569.

⁹⁸ MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 55-56.

⁹⁹ KLIMEK, Antonín. *30. 1. 1933 – Nástup Hitlera k moci*. Havran, Praha 2003, s. 157.

¹⁰⁰ BRANDES, Detlef, *Die Sudetendeutschen im Krisenjahr 1938*. München 2009, s. 6.

¹⁰¹ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 58.

Jeho parlamentní funkci převzal Ernst Kundt. Ačkoliv se vzdal této pozice, nic to neměnilo na jeho postavení ve straně. Nemělo to ani vliv na jeho politickou kariéru.¹⁰²

2.4 Politická situace po volbách

V květnu 1935, krátce po volbách, se schylovalo k nebezpečné situaci. Tu představovaly kontakty mezi Henleinovou a agrární stranou. Po volbách hledaly české strany svého spojence. Tou byla právě Henleinova strana. Sám K. Henlein byl z této spolupráce nadšený. V čele nové vlády, která vznikla hned po volbách, se do čela dostal agrárník Jan Malypetr. Složení strany a i samotný program byly stejné jako před volbami. V programu bylo mimo jiné uvedeno: „*V parlamentní demokracii, kterou Československá republika jest a zůstane, byla i bude možnost opozice proti většině i proti vládě, ale nemůže být opozice proti státu. Kdyby kdokoliv této skutečnosti rozuměl jinak, nemohl by se diviti tomu, že by podle toho bylo s ním nakládáno.*“¹⁰³

K. Henlein prohlásil po volbách, že si přeje stanovení rovných práv mezi civilizovanými národy, které žijí na území Československa. Také chtěl mírové urovnání mezi všemi národnostmi státu a plné prosazování rovných práv pro všechny občany. Zároveň poukázal na chyby, které byly v zahraniční i domácí politice. Otázka národností dle něj nebyla doposud stále vyřešená. Dodal, že národní loajalita v žádném případě není v konfliktu se státem. Všechny zásady stanovené ústavou, smlouvy o míru a smlouvy o menšinách museli dodržovat všichni občané bez rozdílu.¹⁰⁴

Na podzim téhož roku v Teplicích také definoval svůj postoj k zahraniční politice, ve které přirovnával hranice státu k překážce spolupráce mezi národy. Hranice státu by neměly být dělicí stěnou mezi národy. V tomto smyslu toužil K. Henlein po ztotožnění svého výroku s českým a slovenským lidem a s ostatními menšinami.¹⁰⁵

V důsledku voleb došlo k výrazným změnám v politickém prostoru. Ze sousedního Německa panovaly obavy, které vyvrcholily na sjezdu NSDAP v Norimberku. Útoky byly zapříčiněny hlavně kvůli květnové československo-sovětské spojenecké smlouvě. Tato skutečnost vyvolávala strach a neklid u nacistů i v tehdejších Československu. Vše ale velmi nahrávalo právě straně SdP, agrární straně a Národnímu sjednocení. Ti všichni byli proti uzavření této smlouvy. Československá zahraniční

¹⁰² UHLÍŘ, Boris Jan. *Karl H. Frank 1898-1946*. Praha 2017, s. 9.

¹⁰³ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Karolinum 2000, s. 198.

¹⁰⁴ *The German Minority in Czechoslovakia*, The Modern Humanities Research Association and University College London, School of Slavonic and East European Studies 1936, s. 300.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 301.

politika usilovala o spolupráci se Sovětským svazem. Dokazuje to i návštěva E. Beneše v SSSR a velká řada delegací mezi těmito dvěma státy.¹⁰⁶

Vítězství Sudetoněmecké strany a jejího vůdce K. Henleina vedlo časem přes všechny děje postupně až k podepsání Mnichovské dohody v roce 1938 a k útoku na Československo Německou říší v roce 1939. Všechny tyto události vyústily v září 1939 napadením Polska, tedy dnem, kdy je datován začátek druhé světové války.¹⁰⁷

Během jara 1936 došlo ke sporu uvnitř Henleinovy strany s W. Brandem. Ten byl označen za zrádce národa pro své nečestné jednání. Kvůli tomuto problému byl K. H. Frank v častém kontaktu s K. Henleinem. Ten práci K. H. Franka velmi oceňoval. Rychlý kariérní vzestup, který K. H. Frank dosáhl se ale mnohým poslancům a kolegům ze strany nelíbil. Toto napětí vyústilo až v to, že K. H. Frank se vzdal postu předsedy klubu strany v Národním shromáždění.¹⁰⁸

Stávající prezident E. Beneš doufal v rozpad strany SdP. Proto všechna jednání s jejím vůdcem K. Henleinem odmítal. K. Henlein se poprvé v roce 1936 sešel s A. Hitlerem v Berlíně. V té době se zde konaly olympijské hry. V listopadu téhož roku se K. Henlein stal předsedou Svazu německých národních skupin v Evropě. Dne 24. dubna 1936 přednesli poslanci za sociální demokracii Wenzel Jaksch, za agrárníky Gustav Hacker a křesťanský sociál Hans Schütz projev, kde usilovali o smíření Čechů a českých Němců. To vše na základně rovnoprávnosti a sociálního vyrovnání. Společnost ale toto úsilí poslanců nepřijala. V květnu téhož roku tehdejší ministr zahraničních věcí Kamil Krofta zvažoval svou myšlenku o vytvoření druhého státu uvnitř Československa pro Němce. V prosinci 1936 ale sám uznal, že nechce z Československa dělat druhé Švýcarsko.¹⁰⁹

Situace ve straně vedené K. Henleinem se vyostřovala a vedení strany chtělo přejít k hitlerismu. Jako záminku nabízeli A. Hitlerovi české země. V dopise ze dne 19. listopadu 1937, který byl adresovaný A. Hitlerovi, se K. Henlein omluvil za dřívější kroky a chyby, které způsobil. V dopise se také vzdával své strany a chtěl připojit Československo k Třetí říši. Od K. Henleina to byl velmi dramatický krok.¹¹⁰ Tímto

¹⁰⁶ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Karolinum 2000, s. 199.

¹⁰⁷ HAAR, Ingo. „Sudetendeutsche“ *Bevölkerungsfragen zwischen Minderheitenkampf und Münchener Abkommen: Zur Nationalisierung und Radikalisierung deutscher Wissenschaftsmilieus in der Tschechoslowakischen Republik 1919-1938*. GESIS - Leibniz Institute for the Social Sciences 2006, s. 253.

¹⁰⁸ MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 57-58.

¹⁰⁹ KLIMEK, Antonín. *30. 1. 1933 – Nástup Hitlera k moci*. Havran, Praha 2003, s. 167.

¹¹⁰ CORNWALL, Mark. *The Devil's Wall*. Harvard University Press 2012. s. 214.

listem žádal A Hitlera o pochopení a náklonost. Vůdce uznal toto jednání a sám konstatoval, že vztahy mezi Čechy a Němci v Československu jsou velice vyhrocené a budoucí spolupráce mezi těmito dvěma skupinami obyvatelstva není možná. Henleinovým dopisem vzešla skutečnost, že postupný přesun členů SdP k nacismu byl masivní a strana se proti Čechům vyhranila. V politice zůstali pouze ti, kteří se nechtěli přiklonit k nacismu. Byli to zejména politici z řad Svazu zemědělců, křesťanských socialistů nebo vysoce vzdělaní lidé. Věděli, že musí podniknout kroky k tomu, aby alespoň zlepšili stávající politickou a hospodářskou situaci ve státě. Proto dne 18. ledna 1937 předložili požadavky vládě, kde žádali o velkou pomoc a podporu. Chtěli především odstranit stávající vysokou nezaměstnanost, zlepšit péči o mládež a zabezpečit vzdělání dětem především v jejich jazyce. Prosazovali rovněž vytvoření parlamentní komise pro stížnosti, které by neodpovídaly daným zákonům.¹¹¹

Henleinova SdP ale zahájila protiútok. Předložila vlastní návrh československo-německého vyrovnání. Základem dohody byla snaha o prosazení práv, a to zejména německé menšiny. Hlavním bodem byla žádost o uznání národní skupiny sudetských Němců za korporace s veřejným právem a jednotným zastoupením. Tato samospráva a autonomie se měla realizovat podle zákonů, které Henleinova strana navrhla dne 27. dubna 1937. Těmito kroky chtěla strana SdP dokázat, že se chce zmocnit vlády a ovládnout německé obyvatelstvo v ČSR.¹¹²

¹¹¹ KURAL, Václav. *Češi, Němci a mnichovská křižovatka*. Karolinum 2002, s. 82-84.

¹¹² OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Karolinum 2000, s. 220.

3 Analýza archivních fondů

3.1 Reflexe K. Henleina a K. H. Franka v tisku

Při vyhledávání osobností K. Henleina a K. H. Franka v Národním archivu mě zaujaly výstřížkové archiválie, které se týkaly právě těchto dvou osobností. Jedná se zejména o novinové články z evropských novin. Někdy jsem narazila ale i na článek, který pochází ze země z jiného světadílu. Většinou informují o nastalé situaci v politice v Německu a Československu a o nejvýznamnějších politicích té doby. Vyzdvihla a seřadila jsem chronologicky pár článků, které líčily aktuální situaci doby před druhou světovou válkou.

Po rozpuštění národně socialistické strany vzniklo nové německé národně-socialistické hnutí v Československu. V argentinském tisku byla zmiňována osoba K. Henleina jako člověka, který se zastával Němců i Čechů, kteří trvale obývali Československo. Nová strana, kde měl K. Henlein velkou moc, měla za cíl připojení německých krajů Československa k Třetí říši A. Hitlera. Henleinovo hnutí tudíž existovalo jako prostředek k válečným účelům. Tím bylo hnutí hrozbou pro Evropu, podobné jako hnutí v Rakousku nebo Litvě. Češi doufali, že K. Henlein dodrží svůj slib a bude loajální ke všem obyvatelům, jak sliboval. Počet obyvatel, kteří ale nevěděli, co má K. Henlein se svou stranou za cíle, byl značný.¹¹³

Na jaře roku 1935 informoval vídeňský tisk o tom, že zástupci z Henleinovy strany byli u ministerského předsedy Jana Malypetra¹¹⁴. Tuto zprávu také obdržel tisk v Německu. Je také zaznamenáno, že téhož roku odjel K. Henlein na léčebnou kúru do Švýcarska.¹¹⁵

Článek ze dne 27. listopadu 1935 charakterizoval osobu K. Henleina ve věci zahraniční československé politiky. Zaměřoval se především na projevy henleinovců, zvláště na jeho vůdce K. Henleina a W. Branda. Bylo zde zdůrazněno to, jak se Henleinova strana rozešla s myšlením československého státu. K. Henlein pronesl: „Československá veřejnost spatřuje v činnosti sudetsko německé strany úmysl podkopávati státní autoritu a mírové snahy československé zahraniční politiky“.¹¹⁶

Polský tisk otiskl článek, kde se hovoří o Henleinově přednášce. Sám K. Henlein svým proslovem vyvolal obrovský dojem mezi širokou veřejností. Lidé si uvědomovali,

¹¹³ Argentinisches Tagesblatt, 28. 3. 1935.

¹¹⁴ Český pravicový politik, v letech 1932-1935 předseda československé vlády.

¹¹⁵ Neue Freie Presse, 11. 6. 1935

¹¹⁶ Jihoslovanský Tisk, 27. 11. 1935

že na území Československa žije člověk, který má velkou moc. Jeho moc stále rostla. K. Henlein se řídil idejemi, které byly podobné ideologii A. Hitlera v Třetí říši. Pokud vystupoval před novináři nebo v parlamentu, jeho časté úvahy byly většinou polemiky nebo útoky na někoho jiného. Nikdy nedokázal obstojně odpovědět na rozřešení německé otázky v Československu. Samotný výstup K. Henleina ukázal jeho sílu, která byla ještě větší než před parlamentními volbami.¹¹⁷

V dubnu 1936 mělo Československo dlouhotrvající problémy, které přetrvávaly mezi pražskou vládou a německou menšinou a vedly pomalu k mezinárodním komplikacím. Z celkových 14 milionů obyvatel čítaly tři miliony německé menšiny. K. Henlein se stavil neutrálně k Československu, avšak po volbách, které jeho strana na jaře 1935 vyhrála, jeho postoj zesílil. Pražská vláda začínala mít pochybnosti a objevily se i příznaky, že rozpory stále narůstají. Nacisté této situace značně využívali. Pochyby nebyly ale jen v Československu, ale také ve Francii a ve Velké Británii.¹¹⁸

Anglický tisk otiskl článek, ve kterém se vyjadřuje člověk, který se narodil v Praze, ale přestěhoval se do Velké Británie. Článek vystihl obavy, které byly v Československu z Henleinovy strany. Byla to například kampaň vedená proti československému státu, anebo zvolení tří Němců do říšského sněmu. Bylo zde vytknuto i to, že ministerstvo národní obrany zadávalo práci jen v továrnách, a to jen obyvatelům československé národnosti. Proti tomu henleinovci bojovali v Ženevě. Podle nich to znamenalo, že německá menšina byla odstrkována. Československo tak bylo nuceno udělat výjimku. Hlavní město Praha pocítilo fakt, že továrny, které se nacházely v pohraničních oblastech, potřebovaly jistou ochranu.¹¹⁹

V anglickém tisku otiskli článek s titulkem *Vzestup Konráda Henleina*. Dle něho byl představitel SdP velkým nepřitelem Československa, a to hned po A. Hitlerovi. Za velmi krátkou dobu stihl vybudovat největší politickou stranu v Československu a podmanil si bezmála dvě třetiny německého obyvatelstva žijící v tehdejší Československu. Jako předseda strany byl vybrán nejen pro své organizační schopnosti, ale také proto, že už ve věku 18 let vstoupil dobrovolně do armády, kde se později stal důstojníkem.¹²⁰

V prvních parlamentních volbách, které se konaly v květnu 1935 získala strana *Sudetendeutsche Heimatfront* už 44 ze 66 německých mandátů v parlamentu. Tento

¹¹⁷ Polska Zbrojna, 7. 3. 1936.

¹¹⁸ Morning Post, 20. 4. 1936.

¹¹⁹ Daily Telegraph, 10. 6. 1936

¹²⁰ Morning Post, 19. 6. 1936.

úspěch vzbudil pozornost nejen v tehdejší Československu, ale převážně v celé Evropě. Základem úspěchu Henleinovy strany byl růst nacionalismu v Hitlerově Třetí říši. K. Henlein neustále zdůrazňoval loajalitu vůči Československu, ale někteří jeho odpůrci na něj vznášeli argumenty. Jedním z nich byl fakt, že K. Henlein odmítl poslanecký i senátorský mandát.¹²¹

Dle francouzského žurnalisty J. Delebecque nabyt K. Henlein po znovuzvolení plno sil a sebevědomí a prohlásil ve své řeči, že občané žijící v tehdejší pohraničí jsou především Němci. Veřejnost tuto skutečnost znala, ale nikdo ji nikdy nevyslovil takto nahlas. V článku se poukazovalo na to, zda vláda rozpustí Henleinovu stranu a jaká bude nastávající situace mezi Prahou a Berlínem v dalších letech.¹²²

Dne 9. července 1938 otiskl *Kurier Poznanski* článek, ve kterém se zmiňuje o brožurě K. Henleina poslané z Karlových Varů. Brožura nesla titul ve francouzském jazyce, do češtiny přeložena jako „Ubozí/utlačení sudetští Němci!“. Jako vydavatel figurovalo na brožurě jméno K. H. Franka. Brožura byla vytištěna v Lipsku. To značilo spolupráci sudetských Němců s Němci z Třetí říše. Publikace zahrnovala také řeč K. Henleina. Není zde ovšem uvedeno, kdy K. Henlein tento proslov pronesl. Víme pouze, že řeč byla vyslovena někdy začátkem května 1938. Noviny také uvedly, že mapka, která byla uvedena na titulní straně brožury, znázorňovala Polsko jako malý prostor v Evropě. Mapka byla takovým vykresleným útokem na Polsko. „*Je to neslýchaná porfidie, je to útok na Polsko, provedený při propagaci řeči toho Henleina, jenž byl zvolen předsedou Svazu zahraničních Němců, k němuž patří také polští Němci*“.¹²³

V týdnu od 24. do 31. července 1938 se uskutečnila sportovní a tělocvičná slavnost ve Vratislavi. Této akce se účastnilo 30 000 turnerů z celého Československa. K příležitosti se také dostavil K. Henlein a někteří poslanci ze Sudetoněmecké strany, hlavně se svým zástupcem K. H. Frankem. V době nepřítomnosti zastupoval K. H. Franka a K. Henleina v Praze Ernst Kundt¹²⁴. K. Henlein se svými přívrženci dorazili až ke konci týdne, kvůli projevu, který byl věnovaný hlavně zahraničním Němcům. Do Vratislavic se také dostavil A. Hitler, který zde přihlížel pochodu účastníků sportovních her.¹²⁵

¹²¹ Morning Post, 19. 6. 1936.

¹²² L'Action Francaise, 30. 6. 1936.

¹²³ Kurier Poznanski, 9. 7. 1938.

¹²⁴ Československý politik německé národnosti a meziválečný poslanec Národního shromáždění za Sudetoněmeckou stranu.

¹²⁵ Lidové noviny, 26. 7. 1938.

K. Henlein pobýval v Berlíně v srpnu 1938. Spolu s podtajemníkem britského ministerstva zahraničních věcí sirem Robertem Vansitartem a maďarským ministrem financí Tihamérem Fabinyiem, který byl zároveň polským a anglickým velvyslancem, se zúčastnili večere s A. Hitlerem. Jeden z důvodů, proč K. Henlein pobýval v Berlíně, byl fakt, že chtěl urovnat poměry mezi Německem a Československem.¹²⁶

Dne 17. října 1938 otiskl *Polední List* reportáž o K. H. Frankovi. V článku Mužové protektorátu byl K. H. Frank představen jako jeden z hlavních spolupracovníků říšského protektora v Praze. Reportáž byla vlastně takovým medailonkem K. H. Franka, který popisoval jeho život od narození, přes studia až k 18. březnu 1939, kdy se stal státním tajemníkem pro Protektorát Čechy a Moravu. Za svůj život také získal hodnost brigádního velitele SS a zlatý odznak strany NSDAP.¹²⁷

Na výroční schůzi Asociace německých menšin v Karlových Varech byl zvolen jednomyslně K. Henlein předsedou této asociace. Zvolení právě K. Henleina na tento post znamenalo velmi významný politický krok. Jeho práce v této asociaci byla příkladem pro ostatní.¹²⁸

3.2 Politická korespondence

Při hledání zdrojů a archiválií mezi K. Henleinem a K. H. Frankem jsem zjistila, že jejich vzájemná korespondence se týkala převážně politických faktů. Z toho jsem usoudila, že jejich vztah byl založen výhradně na politické rovině. Osobní problémy a skutečnosti, které se například týkaly trávení volného času, si vzájemně opravdu nesdělovali. U některých dopisů jsem byla zaskočena, že si nesdělují informace přímo mezi sebou, ale přes nějakého prostředníka, například přes poslance ze strany. Většina jich je také napsána až po vypuknutí druhé světové války. I přes tuto skutečnost jsem vybrala několik, které si mezi sebou tyto dva pánové vyměnili.

Dne 13. září 1938 poslal z Chebu K. H. Frank telegram předsedovi vlády M. Hodžovi. K. H. Frank tento telegram psal jménem K. Henleina. V dopise vypíchl několik důležitých bodů. Prvním z nich byla skutečnost, že stanné právo bylo okamžitě odvoláno. Dalším bodem bylo upozornění, že v okresech, kde je německá většina, bude odvolána státní policie. Moc, kterou dosud vykonávala policie, se přenesla na starosty a představené obcí, kteří museli zřídit náhradní orgány, aby udrželi pořádek a klid v dané obci. Třetí bod se týkal četnictva. K. H. Frank uvedl, že po odvolání státní

¹²⁶ Svenska Pressen, 15. 8. 1938.

¹²⁷ Polední List, 17. 10. 1939.

¹²⁸ Der Aufbruch, 23. 11. 1936.

policie bylo četnictvo nuceno zabráňovat dalšímu krveprolití. Posledním příkazem bylo, že vojenské formace musí být drženy odděleně od obyvatelstva. Na konci dopisu K. H. Frank dodal, že pokud tyto požadavky nebudou splněny, nařízeny a vyhlášeny, odmítne vedení sudetoněmecké strany jakoukoliv odpovědnost za další vývoj. Ještě toho dne přijel v noci do Chebu F. A. Gwatkin, jako člen mise od lorda Runcimana a chtěl schůzku s K. Henleinem. K rozmluvě došlo ale až druhý den ve 13:30 hodin. K. Henlein pořád opakoval své požadavky a další jednání s československou vládou odmítal pod podmínkou, že musela přijmout požadavek hlasování lidu. Dle něho mohlo být kritériem dalšího jednání pouze právo sebeurčení. Lidu totiž karlovarské požadavky již nestačily a obyvatelstvo nechtělo být v jednom státu. Schůzka mezi K. Henleinem a F. A. Gwatkinem nebyla pouze mi čtyřma očima. Přítomný byl také K. H. Frank a Ing. F. Künzel. Spolu s F. A. Gwatkinem se schůze účastnili i ministři Geoffrey Peto a Neville Henderson.¹²⁹

Dopis od W. Lorenze byl sepsán již 20. prosince 1938. K. H. Frank ale tento dopis přiložil k tomu svému až po vánočních svátcích, a to 5. ledna následujícího roku. W. Lorenz použil oslovení Milý stranický kolego Henleine. Hned na začátku se W. Lorenz zmiňuje, že dle návrhu jeho samotného, pověřuje stranického kolegu Ing. F. Künzla konáním věcí týkajících se pohraničních oblastí, tedy Sudet. Chtěl F. Künzla dosadit na místo zástupce v Sudetech. Žádal proto K. Henleina, aby se k této věci co nejrychleji vyjádřil a vyslovil svůj souhlas. Úkolem F. Künzla by bylo v jeho nové funkci informovat K. Henleina o všech důležitých věcech, které se týkaly zahraniční politiky. Jednalo by se zejména o činnosti jako ohlášení návštěv významných politiků ze zahraničí nebo příjem nových předpisů a směrnic v pohraničních oblastech. Dalším jeho důležitým úkolem by byla kontrola a rozdělení úkolu v Sudetech. Vše by se týkalo vyloženě zahraničně-politických věcí. Dle W. Lorenze bylo velmi důležité, aby tuto funkci někdo zastával a upevnil by v Sudetech tak vztahy, které byly pro zahraniční politiku velmi důležité. Hodnocení vztahů se pak provádělo s příslušnými orgány. Především pak s ministrem zahraniční. Na konci dopisu W. Lorenz žádá K. Henleina o brzký souhlas se jmenováním F. Künzla.¹³⁰

¹²⁹ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*. Příloha 30, inv. č. 1527-46.

¹³⁰ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*. Příloha 129, inv. č. 1527-46.

Dne 5. ledna 1939 napsal K. H. Frank list K. Henleinovi. V oslovení použil oslovení „Drahý kamaráde!“ Dále uvádí, že přikládá také dopis generála W. Lorenze¹³¹, který se týkal věci pověření člena strany F. Künzla¹³² v otázkách zahraniční politiky. K. H. Frank žádal také K. Henleina o sdělení, aby mohl jeho jménem jako jménem župního vedoucího potvrdit přijetí tohoto dopisu, a také někdy uskutečnit návštěvu u generála W. Lorenze.¹³³

Dne 15. června 1939 poslal K. Henlein dopis K. H. Frankovi, kde se vyjadřoval k nastalé situaci týkající se německých vysokých škol v Praze a v Brně. K. Henlein byl obeznámen s tím, že se vysoké školy přidružily k Protektorátu Čechy a Morava a odbor pro školství byl přisouzen úřadu říšského protektora. K. Henlein jako župní vedoucí a říšský místodržitel měl na starosti vedení a prosperitu vysokých škol v Československu. Proto se mu toto jednání, o kterém nevěděl, nelíbilo. Vyjádřil i skutečnost, že věci týkající se vysokých škol, řadil vždy na první místo. Zdůraznil fakt, že z jeho župy¹³⁴ pocházela většina studentů, docentů a profesorů. Chtěl mít proto vliv na to, jaké jsou plány do budoucna s vysokými školami. K. Henlein vyslovil přání, že pokud se budou dít nějaké změny v oblasti vysokých škol, chtěl být o případných krocích informován prostřednictvím stranického úředníka Rudolfa Hösse,¹³⁵ anebo prostřednictvím svého poradce při věcech souvisejících s vysokými školami, s nímž by se snažil najít řešení dané situace. Na konci psal K. Henlein o tom, že jeho rozhodnutí platí i pro další situace. Bohužel ale dopis není dochován celý, proto nevím, do jakých oblastí chtěl ještě K. Henlein ze svého postavení zasahovat. Musím zdůraznit, že při oslovení použil K. Henlein frázi: Milý kamaráde Franku.¹³⁶

3.3 Průřez událostí v období před 2. světovou válkou

Ve státním oblastním archivu v Praze je k dispozici zdigitalizovaný fond, který zpřístupňuje celý poválečný proces K. H. Franka v roce 1945-1946. Proces je rozdělen na několik částí. Jednou z částí je oddíl, kdy jsou K. H. Frankovi pokládány otázky,

¹³¹ Werner Lorenz byl veteránem 1. světové války a za 2. světové války velel hlavnímu úřadu pro spolupráci s etnickými Němci.

¹³² Franz Künzel politik německé národnosti a meziválečný poslanec Národního shromáždění za Sudetoněmeckou stranu.

¹³³ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*. Příloha 129, inv. č. 1527-46.

¹³⁴ Župa je vyšší územně správní celek, můžou do ní ale spadat také některé spolky jako Orel či Sokol.

¹³⁵ Velitel nacistického koncentračního tábora Auschwitz u polské Osvětimi.

¹³⁶ Národní archiv. *Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě*. [online]. [cit. 13.3.2018]. Dostupné z: <http://www.badatelna.eu/fond/959/reprodukce/?zaznamId=338062&reproId=312721>

na které odpovídal. Dotazy se týkaly jak jeho samotného, tak i politického života. Je zde zachyceno také jaké vztahy měl s vedením strany a s jeho vůdcem K. Henleinem.

Na otázku, kdo byl organizátorem a budovatelem Henleinovy strany K. H. Frank odpověděl, že K. Henlein jako vedoucí měl hlavní slovo ve vedení strany. Sám sebe také vedoucím jmenoval. Prohlásil ale, že on sám politikem nebyl.¹³⁷

K. H. Frank ve své výpovědi při soudním řízení prohlásil: „*Třeba již v prvopočátcích existence Henleinova hnutí bylo podezření, že se jedná o akci státu nepřátelskou, nebylo po ruce, aby se proti hnutí jako celku mohlo s vyhlídkou na úspěch soudně zakročiti. Později pak se uplatnily proti případnému zákroku vlivy uvnitř státu.*“¹³⁸

Dle K. H. Franka docházelo někdy k ostrým útokům ve vedení SdP. Dosvědčil, že R. Kasper se stýkal pouze s ním a pokud se konala nějaká schůze hlavního vedení strany, nebylo ji možné při absenci R. Kaspera uskutečnit. K. Henlein nechtěl R. Kaspera vůbec přijímat. Jednou to došlo tak daleko, že v oběžníku R. Kasper obvinil předsedu Henleinovy strany z toho, že byl opilý. K. Henlein si takové chování nenechal líbit a okamžitě ho ze strany vyloučil. Společně s ním vystoupili ze strany i další představitelé. Byli jimi podplukovník Gustav Jonak a z parlamentního klubu pánové Otto Liebel a Ludwig Wagner.¹³⁹

Zástupce předsedy Henleinovy strany se nikdy neúčastnil porad v Německu, které mezi sebou měli K. Henlein s A. Hitlerem. Podotkl, že ve věcech týkajících se zahraničně-politických věcí si vedl vedoucí Henleinovy strany sám. K. H. Frank jakožto jeho zástupce byl zklamaný, ale do těchto věcí nebyl nikdy zasvěcen. Ani sám K. Henlein nikdy nemluvil o jednáních, které vedl právě s vůdcem. K. H. Frank byl přesvědčen, že vůdce viděl poprvé K. Henleina ve Vratislavi, stejně jako on.¹⁴⁰

V letech 1935-1937 byl H. Rutha důležitou osobou pro zahraniční propagandu, obzvláště pokud se jednalo o Velkou Británii a Francii. Naproti tomu K. Henlein se svým zástupcem věnovali pozornost připojení s Německem.¹⁴¹

Při dalším výslechu, který se konal v září 1945, K. H. Frank odpovídal na dotazy týkající se především SdP. Jednou z otázek bylo, kdo financoval Henleinovu stranu. K. H. Frank odpověděl, že od roku 1936 dostávala finanční prostředky strana z Německa

¹³⁷ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*. Sv. 9, s. 10, inv. č. 1527-46.

¹³⁸ Tamtéž, s. 6.

¹³⁹ Tamtéž, s. 50.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 18.

¹⁴¹ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*. s. 28, inv. č. 1527-46.

jako podporu hnutí. Konkrétně však nemohl odpovědět, protože si záležitosti, který se týkaly financování strany, zjednával sám K. Henlein. Připustil však skutečnost, že peníze se odněkud musely dostávat. K. H. Frank a K. Henlein navštívili německé vyslanectví v Berlíně, kde od tehdejšího vyslance dostali asi 6 cm vysoký balíček bankovek. Tyto finance byly určeny pro účely Henleinovy strany. K. H. Frank přiznal, že on i K. Henlein si byli plně vědomi toho, že převzetí těchto peněz bylo v rozporu se zákonem a že správně by se tato věc měla nahlásit příslušným úřadům. K. H. Frank vyslance znal již z jedné přednášky, která se konala v Německém domě. Tehdy spolu s vyslancem společně povečeřeli. Setkal se s ním asi dvakrát a vždy se spolu bavili pouze o politických záležitostech.¹⁴²

Pokud se K. Henlein nebo jeho zástupce chtěli nějakým způsobem spojit s A. Hitlerem, bylo to ilegálně pouze přes *Volksdeutsche Mittelstelle*¹⁴³ a nebo přes německé vyslanectví. Prostřednictvím tohoto spojení byl K. Henlein a K. H. Frank povolávání k vůdci.¹⁴⁴

V roce 1937 došlo k vytvoření spojení mezi německým a československým vyslanectvím, které sídlilo v Praze. Odpovědnost K. H. Franka jakožto zástupce K. Henleina v té době sahala ještě dále. Kromě práva povolávat členy strany na zahraniční cesty měl i právo vysílat zástupce SdP na různé sjezdy a návštěvy do tuzemských, ale také i do zahraničních podniků působících v Československu. O rok později se K. Henlein účastnil otevřeného boje a nepřátelských akcí proti Československu.¹⁴⁵

K. H. Frank vypověděl, že když byl zástupcem K. Henleina, vydal K. Henlein zákaz cest členům sněmovny do zahraničí. Pokud chtěli členové strany někam vycestovat, musel o tom předseda strany vědět. Pokud nebyl K. Henlein přítomen, souhlas vydával jeho zástupce. V roce 1937 radil K. H. Frank K. Henleinovi, aby R. Kaspera včlenil do *Aufbruchkreis*¹⁴⁶. Zástupce K. Henleina si domyslel, že *Aufbruchkreis* je pouze skrytá organizace vytvořena německou emigrací v Říši.¹⁴⁷

Kvůli příkazu K. Henleina vyjel jeho zástupce v březnu 1938 na Slovensko, kde jednal se skupinami autonomistických Slováků a se skupinou Maďarů o společné politice. Mezi Maďary ale nenašel K. H. Frank jednotu, a tak odjel přímo do Maďarska,

¹⁴² SOA Praha, *Fond K. H. Franka*. sv 9, s. 30, inv. č. 1527-46.

¹⁴³ Někdy uváděno se zkratkou VoMi. Jednalo se o středisko na podporu etnických Němců, byl tojedn z hlavních úřadů SS. Zodpovídal za německé obyvatelstvo žijící mimo Třetí říši, tzv. „Volksdeutschen“.

¹⁴⁴ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*. sv. 3, s. 140, inv. č. 1527-46.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 33.

¹⁴⁶ Skupina, která sdružovala bývalé členy a stoupence DNSAP.

¹⁴⁷ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*. sv. 2, s. 48, inv. č. 1527-46.

aby se zde dovolal na nejvyšších místech. Při této příležitosti navštívil také německého vyslance v Budapešti. Zde se spojil s dalšími činiteli v nepřátelském postoji proti ČSR. Ti mu také poskytli značnou podporu.¹⁴⁸

K. H. Frank navštívil německé vyslanectví i sám nebo pouze s několika vedoucími osobami z SdP. Doznal, že vyslanci předal informace, bezprostředně se týkající politické situace v Československu. Nejvíce ho zajímala sudetoněmecká otázka. Příliv informací do Německa začal roku 1938 a později došlo k přímé politické situaci, kdy se předávaly i velmi citlivé informace a důvěrný materiál. K. H. Frank připustil, že tímto činem se dopouštěl zrady. Podávání informací o stávající politické situaci nebylo zákonné.¹⁴⁹

Při odpovědi na otázku, zda K. H. Frank v té době tušil, že se dopustil velezrady, odpověděl, že mu to bylo zcela jasné. Uposlechl rozkazu K. Henleina, s jehož oznámením souhlasil a přiznal, že se jako československý státní občan dopustil velezrady z hlediska československého zákona. K. H. Frank uznal, že věděl, že chování K. Henleina podle zákonů Československé republiky byla velezradou.¹⁵⁰

Pokyny z Berlína vůči Henleinově straně začaly přicházet až po jednání K. Henleina s A. Hitlerem, a to v osobě K. Henleina. V roce 1938 se K. Henlein s K. H. Frankem a dalšími členy strany zúčastnili propagační akce, která byla prováděna právě SdP. Tiskly se brožury v několika cizích jazycích, které byly odesílány některým vedoucím osobnostem anglického a francouzského politického života. Brožury cíleně znázorňovaly karlovarské požadavky.¹⁵¹

K. H. Frank naznačil, že K. Henlein mohl vydat sám rozkazy týkající se květnové mobilizace¹⁵² v roce 1938. Nebylo také vyloučeno, že K. Henlein dostal rozkazy z Německa k organizování vojenské špionáže a sabotáže. Dle důkazů, které měl K. H. Frank k dispozici, obdržel K. Henlein pokyny z Říše. Dané rozkazy pak dal vykonat různým osobám. Zástupce K. Henleina byl přesvědčen o tom, že existovaly německé vyzvědačské aparáty, které byly řízeny přímo z Německa.¹⁵³

Dne 23. května 1938 byly zahájeny rozhovory předsedy vlády spolu s představitelem SdP K. Henleinem a také jeho zástupcem K. H. Frankem. V důsledku

¹⁴⁸ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*. sv. 2, s. 34, inv. č. 1527-46.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 30.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 20.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 35.

¹⁵² Stávající ohrožení Československa nacistickým Německem vedlo v roce 1938 k vyhlášení dvou mobilizací – částečné mobilizaci v květnu 1938 v důsledku květnové krize vydané vládou Milana Hodži.

¹⁵³ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*. Svazek 2, s. 75, inv. č. 1527-46.

těchto rozhovorů předložila Henleinova strana dne 9. června 1938 stávajícímu předsedovi vlády obsáhlé memorandum. To obsahovalo již známé karlovarské body.¹⁵⁴

V létě 1938 K. Henlein byl se svým mluvčím K. H. Frankem u A. Hitlera. Všechny rozhovory mezi těmito třemi osobami a mezi dalšími představiteli strany měly za účel informovat nejvyšší zástupce o vývoji politické situace v Československu.¹⁵⁵

Zástupce K. H. Frank vydal dne 18. září 1938 povel o vytvoření *Sudetendeutsches Freikorps*.¹⁵⁶ Tento čin byl uskutečněn dle nařízení K. Henleina. Byla to snaha pomoci sudetským Němcům, kteří utekli za hranice Československa, aby mohli bojovat za svobodu. Počáteční stav této organizace byl vyčíslen na 40 000 členů. Nejprve se měla dělit tato formace na čtyři skupiny, ale později to bylo šest skupin. Vybavení skupiny tvořily staré rakouské zbraně. Až později byly k dispozici zbraně, které používala německá armáda.¹⁵⁷

Při otázce, kdo organizoval ilegální odchod příslušníků strany SdP do Německa v roce 1938 K. H. Frank, odpověděl, že to bylo výzvou od K. Henleina z Aše. Tento povel provedl 17. nebo 18. září roku 1938. K. H. Frank si při zodpovězení otázky nebyl jistý přesným datem. Akt uskutečnil K. Henlein ilegálními letáky, a to bezprostředně pro ztroskotání jednání mezi členy Henleinovy strany a československou vládou. Prohlášení práva sebeurčení dalo podnět právě k ilegálnímu přecházení hranic k „sudetoněmeckému Freikorps“¹⁵⁸. K. H. Frank utekl téže noci z Karlových Varů přes hranice do Aše. S sebou si nevezl žádné osobní ani jiné věci, protože doufal, že se ještě vrátí.¹⁵⁹

Na podzim 1938 se K. H. Frank dozvěděl, že je na něj vydán zatykač. V té době si také domluvil schůzku se svým stranickým kolegou K. Henleinem v Říši. Před schůzkou se ale nedomlouvali na konkrétních záležitostech, které by mohli tyto dva řešit. Oba dva věřili v návrat, neboť A. Hitler v září 1938 prohlásil, že osud Němců, kteří žili v Sudetech, vezme on sám do rukou. Tvrdil také, že otázka sudetských Němců se stane mezinárodním problémem.¹⁶⁰

¹⁵⁴ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*, s. 10, inv. č. 1527-46.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 76.

¹⁵⁶ Sudetoněmecká polovojenská organizace založená v roce 1938 za účelem destabilizace situace v československém pohraničí pomocí ozbrojených útoků.

¹⁵⁷ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*, s. 53, inv. č. 1527-46.

¹⁵⁸ Také známí pod pojmenování Ordneři. Jinak to byla sudetoněmecká polovojenská organizace, která byla založena v září 1938 za účelem destabilizace situace v československém pohraničí pomocí ozbrojených útoků, sabotáží a diverze.

¹⁵⁹ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*, sv. 9, s. 19, inv. č. 1527-46.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 20.

Po vydání zatykače pobývali pánové K. Henlein a K. H. Frank s nejvyššími představiteli strany v Selbu. A. Hitler si je ovšem odtud povolal do Berlína. K. Henlein byl jmenován velitelem *Freikorps*. K. H. Frank jako pořád ještě stávající zástupce K. Henleina byl zastupujícím velitelem *Freikorps*.¹⁶¹

Freikorps byl masivním nástrojem z Německa proti Československu. Prostřednictvím něho byly konány ozbrojené akce, které sloužily k destabilizaci poměrů v česko-německém pohraničí. Od 18. září do 1. října uskutečnil *Freikorps* proti Československu celkem 239 akcí, při kterých zemřelo přes 100 lidí a 50 jich bylo zraněno.¹⁶²

Po přechodu hranic setrval vedoucí Henleinovy strany nějaký čas na zámku v Bavorsku. Odtud vyhlášoval požadavky sebeurčení sudetských Němců ve smyslu připojení k Říši. Chtěl také zřídit sbor *Freikorps*, který měli reprezentovat němečtí uprchlíci z Československa. Tyto požadavky, které sám K. Henlein vymýšlel, byly vysílány říšským vysílačem. K. H. Frank souhlasil s nápady K. Henleina a osobně se postavil za požadavek jím vyhlášený a za výzvu ke zřízení *Freikorpsu*. K. H. Frank věděl a potvrdil, že se K. Henlein zdržoval na zámku Tondorf u Reuthu. Jeho zástupce mezitím sám vedl štáb, který byl pojmenovaný *Freikorps Führer*. Tento štáb byl zřízen na popud A. Hitlera a dle K. H. Franka neměl žádný význam. Byla to pouze taková taktická hra od vůdce. Členové *Freikorpsu* byli pouze částečně ozbrojeni. Na konci září roku 1938 přešli hranice Československa a obsadili některá místa.¹⁶³

Z kanceláře vůdce přišel příkaz, kde se psalo, že se začátkem října 1938 A. Hitler objevil na hranici u Wildenau. Konkrétně 3. října toho roku K. Henlein se svým zástupcem očekávali jeho návštěvu. Při hromadném setkání pokračovali všichni společně na sjezd, který se uskutečnil v Chebu. K. H. Frank zůstal spolu s vůdcem do druhé dne, kdy navštívili ještě město Karlovy Vary. Pro K. H. Franka byla blízká přítomnost A. Hitlera zvláštním okamžikem.¹⁶⁴

Ve dnech 17. až 19. března 1939 byl K. H. Frank povolán do Rakouska, konkrétně do Vídně k A. Hitlerovi. Pozvání dostal také K. von Neurath. Vůdce přijal oba dva pány společně. Zástupci K. Henleina se zde dostalo odměn za jeho obětavou činnost vůči Československému státu. Také byl jmenován tajemníkem říšského

¹⁶¹ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*, sv. 2, s. 87, inv. č. 1527-46.

¹⁶² MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 128.

¹⁶³ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*, sv. 9, s. 21, inv. č. 1527-46.

¹⁶⁴ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*, sv. 2, s. 91, inv. č. 1527-46.

protektora K. von Neuratha. K. H. Frank byl tímto aktem zaskočen. Od tohoto jmenování působil v této funkci v Praze až do května roku 1945. Tehdy se pokusil tajně uprchnout před davem lidí, jejichž zemi vyhubil. Podle své vlastní vůle bral těmto lidem životy a jejich majetek.

V době ohrožení republiky roku 1939 se řadil K. H. Frank vedle K. Henleina jako silný, dobře smýšlející muž, který je pro připojení Sudet k Říši. Po založení sudetské župy se K. H. Frank stal zástupcem župního vedoucího a místopředsedy, který byl volen do Říšského sněmu. Ve svých projevech a článkách propagoval a podporoval hnutí nacionálněsocialistické. Nabádal také německé obyvatelstvo k tomu, aby vytrvalo. Naopak těm Čechům, kteří se nechtěli smířit s okupací republiky, vyhrožoval. Po obsazení Československa byl A. Hitlerem jmenován státním sekretářem.¹⁶⁵

Proč jmenoval německý diktátor za státního sekretáře K. H. Franka? A. Hitler to zdůvodnil tím, že znal jeho rozhodnost a jako osoba se osvědčil i v nejtěžších dobách, a to především v roce 1938. Vždy si dokázal poradit s věcmi, které se týkaly politiky československého státu. Pro vůdce nebyl tím pravým nikdo jiný, kdo by se této funkce zhostil tak dobře jako právě K. H. Frank. Svým jmenováním byl člen Sudetoněmecké strany překvapen a později přiznal, že ho to trochu zaskočilo. Pokládal to ale za přímý rozkaz od A. Hitlera a byl jen trochu nervózní z toho, jak svou novou funkci zvládne.¹⁶⁶

Aby si nově jmenovaný státní sekretář získal ještě větší přízeň u A. Hitlera, promluvil dne 4. června 1939 na shromáždění Němců v Českých Budějovicích. K. H. Frank si toto město vybral úmyslně, neboť věděl, že vůdce si na Němce, kteří zde žili, velmi potrpěl. Bylo to možná tím, že tudy vedla koňská dráha do rakouského města Lince. Německý vůdce zde prožil nejhezčí období svého života. Při projevu státní sekretář pronesl: *„My, Němci jsme dnes přešťastní, že vůdce splnil to, co jsme stěží považovali za možné, ale vždy jsme po tom toužili. Také v době našich nejtěžších a nejtvrdějších bojů když podobní darebákem panem Benešem. Úvahy o nějaké brzké změně situace, vytvořené vůdcem ve střední Evropě, třeba v tom smyslu, že bude obnoven československý stát, jsou chybnými spekulacemi. Kde jednou stojí vlajka s hákovým křížem, vlaje na věčné časy! Kde stojí noha německého vojáka, tam zůstane stát a neustoupí. Říše Adolfa Hitlera není žádné Rakousko-Uhersko. Druhý rok 1918 se nevrátí, i když v nepřátelské cizině se tvoří české legie, začíná pracovat mafie nebo*

¹⁶⁵ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*, sv. 2. s. 91, inv. č. 1527-46.

¹⁶⁶ MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 174.

*šeptaná propaganda, letáky a řetězové dopisy znovu chtějí svádět a rozeštvávat pokojný český lid, který po letech štvanic touží po klidu a pořádku...“.*¹⁶⁷

Touto pozicí získal K. H. Frak důležitou funkci a měl vliv na výkon bezpečnostní služby a pořádkové policie v bývalém Československu. Tím byl také zodpovědný za odsun českých lidí do koncentračních táborů. V pozdější době se stal také státním ministrem v bývalém protektorátě. V době, kdy byl K. H. Frank státním tajemníkem, nechal popravit roku 1939 devět studentů. Stalo se tak dne 17. listopadu 1939 v dělostřeleckých kasárnách v Praze Ruzyni. Tehdy se oběťmi stali Jaroslav Klíma, František Skorkovský, Josef Matoušek, Josef Adámek, Jan Černý, Marek Frauwirt, Bedřich Koula, Jan Šafránek a Jan Weinert.¹⁶⁸

Z funkce státního tajemníka nechával také posílat početné české obyvatelstvo na práce do Německa. Nadále organizoval zasazení Čechů do válečného průmyslu v bývalém protektorátě. Postupně nechal zavřít velké množství živností a podniků. Ve svém postu vyššího vedoucího SS a policie podepisoval rozsudky smrti a svolil k jejich vykonání bez adekvátního soudního řízení.¹⁶⁹

¹⁶⁷ MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 181-182.

¹⁶⁸ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*. s. 2, inv. č. 1527-46.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 4.

4 Vzájemný vztah K. Henleina a K. H. Franka na pozadí předválečných událostí

4.1 Setkání K. Henleina a K. H. Franka

K. H. Frank poprvé viděl K. Henleina na slavnosti *Deutscherturnverband* v Žatci v červenci 1933. Ten samý den měl K. Henlein schůzku s Ernstem Kundtem, který se později stal spolupracovníkem K. H. Franka. „*Během mého rozhovoru s Henleinem bylo ohlášeno, že se dostavil Karl Hermann Frank, a že si přeje s Henleinem mluvit*“, řekl po čase sám E. Kundt. Hned při první schůzce řekl K. H. Frank K. Henleinovi, že založil první místní skupinu *Sudetendeutsche Heimatfront* v Karlových Varech. K. H. Frank také poskytl peněžní částku ve výši 10 000 Kč za rozpuštění místní skupiny *Německé nacionální strany DNP* právě v Karlových Varech.¹⁷⁰

Po čase ale sám K. H. Frank prohlásil, že on byl tím, kdo založil první nacionálně socialistickou skupinu. Tímto postojem velmi zaujal K. Henleina. Později K. H. Frank prohlásil, že K. Henlein byl jeden z jeho blízkých politických spolupracovníků.¹⁷¹

Od počátku založení *Sudetendeutsche Heimatfront* se stal K. H. Frank jejím aktivním zaměstnancem. Mezi pracovníky byly ale spory, protože se zde střetávaly dvě skupiny. První byli bývalí představitelé zakázané strany *Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei*. Druhou skupinu tvořili přívrženci spolku *Kameradschaftsbund*, kteří se pokládali za elitní vládnoucí vrstvu. Samotný K. H. Frank se nepřikláněl ani k jedné této skupině. Tím, že nebyl K. H. Frank nijak stranicky orientovaný, upoutal pozornost K. Henleina. Ten se rozhodl si s K. H. Frankem domluvit schůzku. Na počátku roku 1934 si ho osobně pozval do své kanceláře. Z počátku se nebavili o důležitých věcech. K. Henlein po chvíli K. H. Frankovi oznámil, že K. H. Frank bude vedoucím agitačně propagačního oddělení centrálního vedení strany. K. H. Frank byl nastávající situací velmi překvapen, ale spokojen.¹⁷²

Po tom, co se A. Hitler dostal k moci, vyzval K. Henlein K. H. Franka k utvoření *Sudetendeutsche Heimatfront*. K. H. Frank se hlásil do hnutí *Sudetendeutsche Heimatfront* v Karlových Varech, kde, jak jsem již zmínila, založil první místní skupinu

¹⁷⁰ HRUŠKA, Emil. *Pán protektorátu – K. H. Frank známý a neznámý*. Praha 2015, s. 15-16.

¹⁷¹ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*, sv. 9, s. 10, inv. č. 1527-46.

¹⁷² MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 43-46.

henleinovců. Později byl povolán do hlavního vedení strany v Chebu. Zde zpočátku zastával funkci náborového vedoucího (Werbeleiter), a později získal i funkci redaktora časopisu *Rundschau*.¹⁷³

4.2 Zlomový rok 1933

V červenci téhož roku byla *NSDAP*¹⁷⁴ ustanovena jako jediná legální strana v Německu.¹⁷⁵ Do roku 1933 normální vztahy mezi Německou říší a Československou republikou se zhoršily na základě Goebbelsovy propagandy¹⁷⁶ a provokativními akcemi proti pražské vládě a místním organizacím.¹⁷⁷

Na přelomu roku 1933 a 1934 se objevily obavy z rozpuštění strany. Dne 28. listopadu 1933 byl zatčen jeden ze spolupracovníků K. Henleina, W. Brand. Důvodem zatčení bylo podezření z protistátní činnosti. Docházelo také k zatýkání přívrženců z řad henleinovců na Moravě a v sousedním Slovensku. V červenci 1933 bylo zastaveno vydávání několika časopisů a rozpuštěn nacistický odborový svaz. Wilhelm Sebekowsky, který zastával funkci vedoucího tiskového odboru *Sudetendeutsche Heimatfront*, byl také zatčen dne 10. ledna 1934. Důvod byl stejný jako u W. Branda, podezření z protistátní činnosti. Těmito událostmi docházelo ke zviditelnění a stupňování moci K. H. Franka. Němečtí agráři, kteří doufali ve spolupráci se *Sudetendeutsche Heimatfront*, uskutečnili kroky k tomu, aby byli pánové W. Brand a W. Sebekowsky propuštěni. V době jejich zadržení ale K. H. Frank upevnil svou moc ve straně a postupně si našel cestu ke K. Henleinovi.¹⁷⁸

Když A. Hitler roku 1933 získal moc v Německu, nikdo si nemyslel, že to bude na dlouho. Po smrti prezidenta Paula von Hindenburga¹⁷⁹ začátkem srpna 1934 se ujal plné moci. Touto skutečností došlo ke stmelení a posílení pozice samotného vůdce

¹⁷³ FRANK, Karl Hermann.: *Zpověď*, Toužimský & Moravec 2016, s. 25.

¹⁷⁴ Národně socialistická německá dělnická strana (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei), také označovaná jako nacistická strana. Krajně pravicová německá politická strana, jež vznikla 24. února 1920 přejmenováním Německé dělnické strany.

¹⁷⁵ FRANK, Walter: *Zur Geschichte des Nationalsozialismus*. Hamburg 1934, s. 21.

¹⁷⁶ Paul Joseph Goebbels byl jeden z nejvyšších nacistických představitelů a válečný zločinec, byl také říšským ministrem propagandy (vedl ministerstvo pro lidovou osvětu a propagandu).

¹⁷⁷ KNORR, Lorenz. *Gegen Hitler und Henlein. Antifaschistischer Widerstand unter den Sudeten und in der Wehrmacht*. PapyRossa Verlag 2008, s. 25.

¹⁷⁸ MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 51.

¹⁷⁹ Paul von Hindenburg byl v letech 1925-1934 prezidentem Německa.

v nacistickém Německu. Úřad říšského kancléře a říšského prezidenta byl sloučen. Sám A. Hitler oznámil, že se bude označovat jako „vůdce a říšský kancléř“.¹⁸⁰

Ve svých rukou držel podstatné funkce ve státě a stal se, jako vůdce a říšský kancléř, nejvyšším představitelem tehdejšího Německa. Pokud měl nějaký projev, vždy sliboval mír v celé Evropě. Jeho politické kroky toho byly ale pravým opakem. Prvním takovým krokem bylo v říjnu 1933 vystoupení Německa ze Společnosti národů. Jako vůdce navrhl sousedním státům, že je Německo ochotno uzavřít smlouvu o neútočení. Těmito kroky chtěl dané státy vytrhnout z versailleského systému.¹⁸¹ Snaha byla připoutat tyto státy k Německu.¹⁸²

K. Henlein byl na podzim 1933 pronásledován. V pozdějších letech promluvil o tom, co se během tohoto období dělo. „*Když mě během velkého pronásledování na podzim roku 1933 Vůdce Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei vyzval, abych převzal politické vedení sudetského německva, byl jsem postaven před velkou otázkou: Má být národně socialistická strana vedena ilegálně, anebo má hnutí vést boj na přípravu k převedení do vlasti - do velkoněmecké říše - zcela legálně? Pro nás sudetské Němce zbyla pouze volba druhé cesty... Výsledek jejich boje tuto cestu stoprocentně a bezzbytku ospravedlnil. Abychom se vyhnuli zásahům českých úřadů a rozpuštění, museli jsme zpočátku skrývat naši příslušnost k nacionálnímu socialismu. To byla nejtěžší psychická zatěžkávací zkouška, které jsem musel své následovníky vystavit.*“¹⁸³

K. Henlein dával v letech 1933/1934 neustále najevo distanc od nacionálního socialismu. Dne 6. října 1934 v rozhovoru pro noviny *Večer* řekl, že s konceptem nacionálního socialismu nemá nic společného. Tvrdil, že tento pojem končí na hranicích s Německem stejně jako *Sudetendeutsche Heimatfront*. Policejní prezidium v Praze, které se blíže zabývalo činnostmi v *Sudetendeutsche Heimatfront*, došlo na podzim téhož roku k názoru, že *Sudetendeutsche Heimatfront* spolupracuje s *Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei*.¹⁸⁴

Dne 21. října 1934 se konalo stranické shromáždění *Sudetendeutsche Heimatfront* v České Lípě. Zde se K. Henlein ve svém proslovu opět distancoval

¹⁸⁰ MANVELL, Roger. *Reichsmarschall: Aufstieg u. Fall d. Hermann Göring*. Rastatt: Moewig 1983, s. 75.

¹⁸¹ Versailleský systém je systém smluv mezi vítězi a poraženými o uspořádání světa po první světové válce.

¹⁸² OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Karolinum 2000, s. 184.

¹⁸³ Polední List, 4. 3. 1941.

¹⁸⁴ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1848-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 55.

od myšlenky nacionálního socialismu a důrazně se vyznával k loajalitě vůči československému státu.¹⁸⁵

Ve svém projevu se také hlásal k tomu, že v žádném případě nechce připojení sudetoněmeckých oblastí k Třetí říši. K. Henlein také dodal: „*Navzdory zavržení liberalismu se nikdy nevzdáme liberalitu, to znamená bezvýhradného respektování práv osobnosti jako zásadního postoje při určování vztahů lidí obecně a vztahů mezi občany státu a úřady zvláště. Ze všeho nejméně jsme ale ochotni zavrhnout sebevědomé a zodpovědně jednající individuuum jako konkrétního nositele společenského vývoje. Z tohoto konstatování vyplývají zásadní rozdíly, které nás odlišují od nacionálního socialismu.*“¹⁸⁶ Spoluautorem tohoto projevu byl K. H. Frank, který žádal tuto pasáž vyškrtnout. Původní verze totiž obsahovala antisemitskou pasáž, která nebyla vůbec vyčtena. Jak jsem již zmiňovala, skoro všechny projevy, které měl K. Henlein, pocházely z myšlenek K. H. Franka. Později sám K. Henlein prohlásil, že při projevech, a to i při projevu v České Lípě, úmyslně klamal všechny o tom, jak se jeho strana orientuje. Byl to jeho úmyslný politický krok.¹⁸⁷

V roce 1934, došlo také k pokusu o vytvoření „východního bloku“. Francie, podporovaná Československem, vyzvala v dubnu toho roku SSSR, Polsko, pobaltské státy, Československo a Německo k uzavření paktu. Tento pakt měl určit hranice ve východní části Evropy. Ten krok byl namířen právě proti Německu.¹⁸⁸

4.3 Frankovy projevy a sjezdy v roce 1936

K. H. Frank často vystupoval na veřejnosti a dával lidem najevo, že Sudetoněmecká strana intenzivně spolupracuje s Třetí říší. Ve svém projevu, který se konal dne 19. června 1936 v Chebu, pronesl, že Společnost národů a smlouvy o ochraně menšin, které po 1. světové válce vznikly, naprosto selhaly. Pozitivně se také vyjádřil k zahraniční politice, kterou vedl A. Hitler. Sudetoněmecká strana měla poslání, které mělo za úkol „*odstranit stav nebezpečné disharmonie a nepořádku v mezistátních vztazích příkladným řešením v oblasti takzvaného práva menšin*“.¹⁸⁹

¹⁸⁵ SEIBT, Ferdinand. *Deutschland und die Tschechen. Geschichte einer Nachbarschaft in der Mitte Europas*. 1974, s. 332.

¹⁸⁶ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 43.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 44.

¹⁸⁸ KLIMEK, Antonín. *30. 1. 1933 – Nástup Hitlera k moci*. Havran, Praha 2003, s. 152.

¹⁸⁹ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 58-59.

Na konci června 1936 se uskutečnila schůze henleinovců z okolí Opavy. Přítomen byl samozřejmě zakladatel strany K. Henlein a jeho blízký spolupracovník K. H. Frank. Rozpory u henleinovců v Opavě byly znatelné, neboť se schůze účastnila méně než polovina všech členů. Nejasné a odbíhající od témat byly projevy činovníků Sudetoněmecké strany. K. H. Frank ve svém projevu připomněl slova prezidenta E. Beneše, který mluvil o sounáležitosti mezi Němci a Čechy. Na konci schůze byl vyřčen cíl o prospěchu vlasti a míru v celé Evropě.¹⁹⁰

V červenci 1936 se konalo odhalení pomníku v Bezručicích. Uskutečnilo se na paměť německých sedláků, kteří tu zaplatili životem v roce 1680. Této události se účastnilo asi 6000 lidí z venkova. Po slavnostní události se zde objevila skupina představitelů Sudetoněmecké strany. Jednalo se o pány K. Henleina, K. H. Franka a dalších senátorů. Z důvodu napadení K. Henleina a jeho asi 50 příslušníků museli zasahovat četníci. Sedláci totiž bránili pomník, aby se k němu nikdo nedostal. Členové Sudetoněmecké strany se tehdy stáhli a ustoupili. Toto chování velice kritizoval předseda svazu německých zemědělců Gustav Hacker.¹⁹¹

O události v Bezručicích informoval také agrární tisk *Venkov*, který ale dodal na obranu K. Henleina, že chtěl na pomník padlých německých sedláků pouze položit věnec. Bylo to ale sporné, neboť o této události byli nejvyšší představitelé henleinovců informováni. Nebylo ani logické, proč se této události K. Henlein se svými přívrženci zúčastnil. Od K. Henleina to byla velká politická chyba, která mu mohla uškodit.¹⁹²

V létě 1936 organizoval K. Henlein s K. H. Frankem a dalšími členy Sudetoněmecké strany schůze v několika městech. Tyto schůze se uskutečnily např. v Novém Jičíně, Rýmařově nebo v Hanušovicích. Zejména zde odpovídali na dotazy týkající se posledního projevu prezidenta republiky. K. Henlein ve své řeči požadoval, aby se Němcům neodepírala možnost pracovat v oblasti samosprávy a jiných oborech. K. H. Frank měl ovšem rozsáhlejší proslov. Mluvil o tom, že má k projevu prezidenta republiky velice negativní postoj. Prezident republiky by podle jeho slov měl přiznat, že Československo je národní stát a nežijí zde jen výlučně Češi. K. H. Frank zcela vyloučil prezidentovo stanovisko o tom, že menšiny nebyly v tomto státě ohroženy. Zdůraznil také to, že republika byla vytvořena z mezinárodních smluv. Zavázala se také k tomu,

¹⁹⁰ Lidové noviny, 1. 7. 1936.

¹⁹¹ Lidové noviny, 13. 7. 1936.

¹⁹² Venkov, 14. 7. 1936.

že bude chránit menšiny. Tento problém byl dle K. H. Franka vytvořen po válce a není to jen problém vnitřní, ale celoevropský.¹⁹³

Další projev měl dne 6. září 1936 v Karlových Varech. Zde se vyjádřil obdobně jako v červnu v Chebu. Vyslovil však fakt, že sudetští Němci by se měli stát prostředníky mezi německým obyvatelstvem a národy na jihovýchodě. Také zdůrazňoval rozvíjející se komunismus, který byl prý hrozbou pro celou Evropu.¹⁹⁴

Na podzim dne 4. listopadu 1936 otiskla *Národní Politika* článek *Ještě: „Jak dlouho ještě!“*, ve kterém informovala veřejnost o schůzi Sudetoněmecké strany. Schůze se konala v Moravském Berouně za přítomnosti 1500 osob. Hlavním iniciátorem schůze byl K. H. Frank. Na tento článek reagoval jistý čtenář dopisem ze dne 1. listopadu 1936. Zejména kritizoval obsah projevu K. H. Franka. Ten ve svém projevu prohlásil, že chtěl hovořit „o znehodnocení německých práv“, neboť Němci žijící v Sudetech, „ačkoliv tvoří jazykově a sídelně ohraničené území, byli včleněni do tohoto státu, aniž se jich kdo ptal. Proto prý považuje SdP za svou povinnost a právo obrátit se se svými požadavky na mocnosti, ježto prý ústava tohoto státu byla utvořena bez zástupců menšin!“ Svou řečí se K. H. Frank snažil o „sebeurčení národů“, tím myslel samozřejmě sudetské Němce.¹⁹⁵

Dne 2. prosince 1936 diskutoval v parlamentu o publikované, anglicky a česky vydané brožuře, která se jmenovala *Německá otázka v Československu*. Oslovil ministra zahraničí Kamila Kroftu, aby „vzal sudetské Němce pod ochranu před lživou propagandou, kterou na náklady státu provozuje jeho vlastní úředník“.¹⁹⁶

4.4 Krajský sjezd Sudetoněmecké strany v roce 1937

Dne 18. února 1937 přijala československá vláda *Program národnostní politiky*, čímž se pokusila zlepšit vztahy Čechů a Němců. Skutkem vyšla vstříc hlavně požadavkům sudetských Němců. Německé strany souhlasily s tímto programem, výjimku tvořila ale Sudetoněmecká strana, která tento návrh okamžitě zamítla.¹⁹⁷

V říjnu téhož roku se uskutečnil krajský sjezd Sudetoněmecké strany. Sjezd se měl uskutečnit v sobotu 16. a neděli 17. října. Tento kongres se měl konat pod širým

¹⁹³ Lidové noviny, 26. 8. 1936.

¹⁹⁴ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 59.

¹⁹⁵ *Národní Politika*, 4. 11. 1936.

¹⁹⁶ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 59.

¹⁹⁷ KAZIMOUR, Ivan., *Edvard Beneš bez adorace*. II. rozš. vyd. Martin Koláček-E-knihy jedou, 2015, s. 120.

nebem, ale nakonec byl přeložen do budovy ve městě. Shromáždění bylo ale státem zakázané. I přes zákaz se sjezd ale uskutečnil v budově městského divadla v Teplicích.¹⁹⁸

Sešli se zde nejvyšší představitelé Sudetoněmecké strany. Nabídku na sjezd přijal i rakouský nacističtí Arthur Seyss-Inquart, jenž se narodil na území Československa. Absenci si nemohl dovolit také zakladatel strany K. Henlein. Ten se právě vrátil z Londýna, kde se snažil přesvědčit veřejnost o právech, která mají sudetští Němci v rámci Československého státu. K. Henlein měl proslov, ve kterém požadoval zásadní změny v oblasti vnitřní i zahraniční politiky. Nebál se použít i slova, která byla v rozporu s ústavou a zákony. K. Henlein byl varován od dohlížejícího úředníka, aby nepoužíval nevhodné výrazy. Toto úřednické napomenutí ale nenechalo chladného K. H. Franka, který vstal ze své židle a pronesl svými slovy: „*Neprovoďte, když mluví Konrad Henlein! Zakazují to – varují vás!*“ Po obědě policie chtěla uvolnit cestu pro odjezd K. Henleina. Došlo však k potyčce, kdy dav napadl policistu.

Na konci dne byli K. Henlein se svým zástupcem hosty u poslance Friedricha Zippelia.¹⁹⁹ Když K. Henlein se svým zástupcem od poslance odcházeli, došlo ke střetu mezi K. H. Frankem, příslušníky policie a dalšími poslanci ze strany *Sudetendeutsche Partei*. „*Zdánlivě bezvýznamný, předem však promyšlený a zinscenovaný incident poslance SdP K. H. Franka s policií v Teplicích-Šanově (kdy Frank, chráněn poslaneckou imunitou, bezdůvodně napadl a zranil tři policisty, což však henleinovská propaganda vyložila jako útok proti sudetoněmeckému poslanci)*.“²⁰⁰

Policisté si nedali ale takové chování líbit a došlo k výkřikům a i ranám pěstí. Osobou, která napadla policisty, byl K. H. Frank. I přes to, že tento konflikt vyvolal právě K. H. Frank, byl tento incident vyložen jako útok proti němu. Postupem času to posílilo pozici Sudetoněmecké strany.²⁰¹

K. H. Frank poslal ČTK dopis, ve kterém si stěžoval na chování od příslušníků teplické policie, které zažil po zatčení během teplického incidentu. Zdůraznil především stížnost na komisařství. Tvrdil, že po zatčení byl udeřen obuškem i přes to, že se legitimoval jako poslanec. Příslušník policie, který ho údajně vyslýchal, měl tvrdit, že

¹⁹⁸ KAZIMOUR, Ivan., *Edvard Beneš bez adorce*. II. rozš. vyd. Martin Koláček-E-knihy jedou 2015, s. 120.

¹⁹⁹ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*. sv. 2, s. 50, inv. č. 1527-46.

²⁰⁰ NĚMEČEK a kol., *Cesta k dekretům a odsunu Němců (datová příručka)*. Praha: Littera Bohemica; Baronet 2002, s. 31.

²⁰¹ KAZIMOUR, Ivan., *Edvard Beneš bez adorce*. II. rozš. vyd. Martin Koláček-E-knihy jedou 2015, s. 121.

ho legitimace nezajímala a že mu to bylo jedno. Na prosbu, aby se K. H. Frank posadil, neuposlechl, tudíž byl policistou, udeřen do obličeje. Další policista ho měl svalit ze židle. Český tisk ale schvaloval toto chování vůči K. H. Frankovi, kterému se tak dostalo od policistů v Teplicích-Šanově. Tato událost prostupovala i hranice a zabýval se jí také tisk v Třetí říši.²⁰²

Dá se říci, že K. H. Frank vyvolal tento konflikt úmyslně, protože byl jako poslanec chráněn imunitou. Po tomto činu pražská vláda rozhodla o tom, že kvůli napadení člena parlamentu, tj. K. H. Franka, nebudou pokračovat přípravy do obecných voleb.²⁰³

Teplický incident také vyvolal mnoho otázek a rozpoutal pozornost zejména v zahraničí. Začal hýbat s vnitropolitickou situací a zaujal pozorností i samotného vůdce Říše, A. Hitlera. Dne 19. listopadu 1937 zaslal K. Henlein dopis A. Hitlerovi, kde se mu svěřoval s tím, že touží po tom, aby území Sudet, ale také Čechy, Morava a Slezsko byly přidruženy k Třetí říši.²⁰⁴

Tento dopis poslal K. Henlein přes ministra zahraničí Konstantina von Neuratha²⁰⁵ a měl dokonce i svůj název: Zpráva pro vůdce a říšského kancléře o aktuálních otázkách německé politiky v Československé republice. Dopis byl velice obsáhlý a mimo jiné se zde K. Henlein zpovídal za osobní porážku coby vůdce Sudetoněmecké strany. Při sepisování dopisu byl K. Henleinovi k dispozici K. H. Frank. Dopisem bylo vysvětleno i Frankovo chování za stávající události. Na obranu K. Henleina a K. H. Franka v dopise stálo: *„SdP musí skrývat své přiznání k nacionálnímu socialismu jako světovému názoru a politickému principu. Jako strana v demokraticko-parlamentním systému Československa musela navenek, ve svých ústních a písemných projevech, na shromážděních a v tisku, v parlamentu, ve své vlastní výstavbě a při organizování sudetského německví používat demokratickou terminologii a demokraticko-parlamentní metody. Neměla by proto nezasvěceným říšskoněmeckým kruhům připadat jako sporná a nespolehlivá. Spornost vnějšího obrazu SdP je prohlubována tou okolností, že SdP vnitřně po ničem jiném tak netouží jako po vtělení sudetoněmeckého území, ba celého česko-moravsko-slezského prostoru do říše, ale*

²⁰² Telegrafo, 20. 10. 1937.

²⁰³ SLÁDEK, Milan, *Němci v Čechách. Německá menšina v českých zemích a Československu 1848–1946*. Praha 2002, s. 66.

²⁰⁴ KVAČEK, Robert, HEYDUK, Miloš, *Československý rok 1938*. Praha 2011, s. 12.

²⁰⁵ Konstantin von Neurath byl německý nacistický politik a diplomat. Byl také veteránem z první světové války a důstojník SS v hodnosti SS-Obergruppenführer.

*navenek musí vystupovat za zachování Československa a integritu jeho hranic, a musí se pokoušet nastolovat reálně vyhlížející vnitropolitický cíl pro svůj politický boj.*²⁰⁶

Na K. H. Franka bylo podáno trestní oznámení z porušení zákona dle § 81. trestního zákona (veřejné násilí). Toto oznámení bylo podáno u státního zastupitelství v Litoměřicích. Čekalo se na to, až bude vypracována žaloba na poslance K. H. Franka. Potom by musel krajský soud požádat sněmovnu o jeho vydání.²⁰⁷

Sudetoněmecká strana si nestěžovala na chování či porušení imunity žádného poslance. Pouze teplická policie měla námitky na chování K. H. Franka. Tato věc, pokud by se dále řešila, by musela být řešena u příslušného orgánu, tj. u soudu. Nakonec ale nikdo trestní oznámení na poslance K. H. Franka nepodal. Nedošlo tudíž ani k žádnému vyslýchání svědků. Celá věc byla tak promlčena.²⁰⁸

Událost vešla do historie jako teplický incident. Chování K. H. Franka bylo jasným důkazem toho, že se on sám nebojí použít i neurvalé metody. Takovéto způsoby nastoloval často i při svých projevech. Zprávu o události v Teplicích však Sudetoněmecká strana poslala záměrně do celého světa. Henleinovci měli alespoň záminku k tomu, aby si vynutili projednání případu v pražské poslanecké sněmovně. Vedení strany vidělo v této události záminku k přímé intervenci Německa proti Československu. Po svém propuštění odjel K. H. Frank do Litoměřic, kam za ním přijel K. Henlein. Zde se konala schůze hlavního vedení strany. Také se zde sepsal dopis určený E. Benešovi. V dopise, který zasílal sám K. Henlein, se vyžadovalo zrychlení realizace autonomistických požadavků od Sudetoněmecké strany. Tisk v Německu vyvolal ostrou kampaň, která mohla předvídat vyhlášení války.²⁰⁹

4.5 Události let 1937 a 1938

Polední List zveřejnil dne 15. ledna 1937 článek, v němž informoval, že K. Henlein jmenoval svým zástupcem v Sudetoněmecké straně K. H. Franka. Vystavil mu také plnou moc ve vedení strany. K. H. Frank byl vůbec první, který se po Henleinově projevu přihlásil k činnosti ve straně a vynikal především svými organizačními schopnostmi.²¹⁰

²⁰⁶ HRUŠKA, Emil. *Pán protektorátu – K. H. Frank známý a neznámý*. Praha 2015, s. 30.

²⁰⁷ Venkov, 21. 10. 1937.

²⁰⁸ Lidové noviny, 31. 10. 1937.

²⁰⁹ MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 70-72.

²¹⁰ Polední List, 15. 1. 1937

K. H. Frank se stal zástupcem K. Henleina začátkem roku 1937.²¹¹ Do funkce nebyl jmenován, ale formálně zvolen. Bývalý poslanec strany SdP podal ve vazbě vysvětlení, proč byl jmenován zástupcem právě K. H. Frank: „*Při jednání vedení SdP, při kterém měl být zvolen Henleinův zástupce, navrhl přítomný člen předsednictva Künzel, aby tímto náměstkem byl aklamačně zvolen K. H. Frank, což na přítomné členy předsednictva působilo tak autoritativním dojmem, že návrh byl přijat. Od té doby byl prakticky pánem ve straně Frank, který jedině uvolňoval finanční fondy ve prospěch hnutí. Henlein se stal pouhou figurkou.*“²¹²

Pro mnohé poslance bylo jmenování K. H. Franka zástupcem K. Henleina velkým otazníkem. Nebylo to ale neočekávané. Jméno nového zástupce se objevovalo od roku 1937 skoro ve všech nacionalistických organizacích, které působily v Československu. Můžeme jmenovat například *Bund der Deutschen*, *Kulturverband* nebo *Turnverband*. Povinnosti nového zástupce byly zakotveny ve služebním řádu rady vedení. Tato norma byla vydaná dne 21. března 1937. Oficiálně byl K. H. Frank jmenován zástupcem K. Henleina až dopisem z 15. září 1937. V dopise bylo napsáno: „*Drahý kamaráde! Jmenuji Vás tímto svým zástupcem ve vedení Sudetoněmecké strany. V této funkci máte následující úkoly.*“ K. H. Frank byl pověřen několika úkoly, které se týkaly zejména svolávání porad, zahraničních cest a vybírání zástupců při veřejných projevech strany. Měl také právo navrhnout řízení před stranickým soudem. Nejdůležitější byl poslední bod dopisu, kde K. Henlein prosil svého nového zástupce, aby mu podal alespoň jednou týdně zprávu o tom, jaké události, rozhodnutí nebo případné konflikty se udály.²¹³

K. H. Frank obratem na dopis odpověděl slovy: „*Drazí kamarádi! Potvrzuji tímto převzetí plné moci jako zástupce Konrada Henleina. S německým pozdravem Karl H. Frank.*“ Po šesti měsících bylo jmenování nového zástupce vyřízeno. Kancelář, kterou měl v Praze v Hybernské ulici, se stala sídlem a centrálou SdP. Moc nového zástupce byla stvrzena a jediného, koho by skutečně omezovala, by byl K. Henlein.²¹⁴

K. H. Frank, už jako zástupce K. Henleina, zveřejnil dne 29. ledna 1937 prohlášení, které se týkalo jednání vlády s německými aktivisty. Mimo jiné zastával názor, že československá vláda by měla zlepšit státní správu. Šlo o to, aby státní správa

²¹¹ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 88.

²¹² MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 61.

²¹³ Tamtéž, s. 62.

²¹⁴ Tamtéž, s. 63

vykonávala funkci jak ve prospěch českého lidu, tak i ve prospěch ostatních národních skupin žijících na území Československa. Těmto skupinám bylo třeba poskytnout dodatečné ústavní záruky, aby jim byla zaručena moc, kterou by plně využili. Sám předseda vlády M. Hodža uznal německá práva za oprávněná. Dle jeho vlastních slov bylo třeba řešit všechny národnostní otázky bez použití jakéhokoliv násilí. Sudetoněmecká strana byla pro reformu ústavy, ale stávající vláda M. Hodži trvala na tom, že stávající ústava vyhovuje a nepotřebuje žádné dodatečné úpravy.²¹⁵

V Litoměřicích dne 31. března 1937 přednášel K. H. Frank v dalším svém projevu požadavky Sudetoněmecké strany. Prvním požadavkem byla amnestie pro sudetské Němce. Dalším bodem bylo vytvořit předpoklady pro politická jednání. Nejdůležitějším požadavkem byl fakt, že Sudetoněmecká strana chtěla, aby její členové vystoupali na místa ministrů v československém parlamentu. Ve svém projevu také kritizoval projev tehdejšího předsedy vlády, jímž byl M. Hodža. Dle K. H. Franka nebylo v projevu nic důležitého ani zásadního.²¹⁶

K. H. Frank vydal v Kasselu knihu s názvem *Sudetendeutschtum in Kampf und Not*. Toto dílo bylo však v Československu zakázáno. Důvod byl ten, že zdůrazňovalo hospodářskou bídu zdejších Němců jako přímý důsledek nenávisti od Čechů. Tento čin byl projevem toho, jaké vztahy byly vůči vládnímu státu od příznivců Sudetoněmecké strany. Jeho kniha se stala aktem rostoucí nenávisti proti československé vládě a samotnému státu.²¹⁷

Počátkem roku 1938 se ukázalo, že naděje aktivistických stran i československé vlády na lepší situaci v Sudetech se zcela nenaplnily. Prezident Československa E. Beneš odmítl v únoru téhož roku v rozhovoru s německým vyslancem Ernstem Eisenlohrem většinu požadavků Sudetoněmecké strany. Šlo především o územní autonomii.²¹⁸

Začátkem roku 1938 se konala měsíční schůze Sudetoněmecké strany v Karlových Varech. Zde měl K. H. Frank projev, který zakončil slovy: „*My páním v Praze vzkazujeme: Neuznáváme žádný český národní stát. A domníváme se, že toto prohlášení je pozitivním příspěvkem k výstavbě státu. Vyžít se – ano, ale jen v českých národních hranicích! Buď ulpí Češi na zásadách z roku 1918 – na fikci národního státu*

²¹⁵ Lidové noviny, 30. 1. 1937

²¹⁶ KUKLÍK, Jan, NĚMEČEK, Jan. *Od národního státu ke státu národností?* Karolinum 2013, s. 89.

²¹⁷ Národní osvobození, 16. 6. 1937.

²¹⁸ NOVOTNÝ, Lukáš. *Britské vyslanectví v Praze, Foreign Office a jejich vnímání česko-německého vztahu v Československu v letech 1933-1938*. Agentura Pankrác, s. r. o., s. 153.

– nebo mohou splnit velký úkol řádu evropského významu. Podle zákona je zakázáno odnárodnování a je trestné. Žádáme, aby hesla hraničářů podléhala trestní sankci podle zákona na ochranu republiky. Krásné dny z r. 1918 už jsou ty tam, neboť za našimi požadavky stojí německý národ.“ Tato slova, která byla určena především „pánům v Praze“ a zejména Rudolfu Beranovi.²¹⁹ Tímto projevem dával K. Henlein najevo prostřednictvím K. H. Franka, aby československý stát zanikl a vznikly na jeho území dva různé státy. Jeden stát by tvořili Němci, kteří žili v Sudetech. Sem by se ovšem nesměl přestěhovat nikdo z území Čech. Československý stát by jako stát přestal existovat a byl by rozbit na dvě části, českou a německou.²²⁰

Dne 15. března 1938 K. H. Frank prohlásil v parlamentu, že sudetští Němci bojovali od roku 1919 proti tlaku, který přicházel z vládních míst a odmítal iluzi z 18. února 1937. K. Henlein tehdy řekl, že události v Rakousku ukázaly sílu v boji za práva a postavení Němců žijících v Sudetech. O několik dní později pak poslanec Hans Neuwirth²²¹ požadoval samosprávu a poznamenal, že Henleinova strana respektovala teritoriální integritu československého státu.²²²

Dne 28. března 1938 byl K. Henlein a K. H. Frank na poradě u A. Hitlera. Jejich úkolem bylo chovat se tak, aby se vytvořilo politické napětí, které by bylo začátkem procesu likvidace Československa.²²³ K. Henlein měl požadavky na pražskou vládu, kdy měly být posíleny provokace proti místním a regionálním orgánům. Na kongresu strany v Karlových Varech v roce 1938 všechny návrhy K. Henleina vedly k rozpadu ČSR.²²⁴

Na konci dubna toho roku přinesl v souvislosti se sjezdem Henleinovy strany, který se uskutečnil v Karlových Varech, v určitém smyslu vybičování politické situace uvnitř Československa. Také se potvrdilo to, že K. Henlein je spojen s Berlínem a jedná podle příkazů, které z hlavního města Německé říše přicházely. Diplomaté z Velké Británie tvrdili, že K. Henlein je jakousi loutkou vůdce A. Hitlera a že není jediný.

²¹⁹ Rudolf Beran byl český agrární politik a druhorepublikový česko-slovenský ministerský předseda.

²²⁰ Lidové noviny, 26. 2. 1938.

²²¹ Hans Neuwirth byl československý politik německé národnosti, a také meziválečný poslanec Národního shromáždění za Sudetoněmeckou stranu.

²²² NOVOTNÝ, Lukáš. *Britské vyslanectví v Praze, Foreign Office a jejich vnímání česko-německého vztahu v Československu v letech 1933-1938*. Agentura Pankrác, s. r. o., s. 167.

²²³ ROBINS, G. Keith. *The Historical Journal*, Vol. 12. No 4, Cambridge University Press, 2018. s. 691.

²²⁴ KNORR, Lorenz. *Gegen Hitler und Henlein. Antifaschistischer Widerstand unter den Sudeten und in der Wehrmacht*. PapyRossa Verlag 2008, s. 97.

Představitelé Spojeného království se také domnívali, že požadavky vedoucího Henleinovy strany se budou časem ještě více stupňovat.²²⁵

Poslední dubnové dny se konal v Londýně konferenční den, při kterém se sešli zástupce britské a francouzské vlády. Hlavním bodem jednání byl problém národnostních menšin v Československu. Britský politik Lord Halifax²²⁶ prohlásil, že situace, která byla tou dobou v Československu, se stala pro britskou vládu velmi podstatná. I souhrn událostí, které se staly v průběhu roku 1937, tomu přidaly na významu. Jednalo se především o anšlus Rakouska. Německá menšina se stále více sjednocovala pod vedení K. Henleina a nespokojenost, kterou měla vůči československé vládě, rapidně stoupala. Britští zástupci dodali, že nastalá situace se bude ještě více vyvíjet a bylo třeba tento stav řešit.²²⁷

V druhé dekádě měsíce května roku 1938 odjel K. Henlein jednat s britskými politiky do Velké Británie. Během své návštěvy se setkal s řadou významných politiků a představitelů britských politických stran. Hned na začátku svého pobytu prohlásil, že nepřijímá žádné nároky a pokyny z Berlína. Očividně ale lhal. Dle K. Henleina byla stávající situace v Československu nesnesitelná. Britská vláda ho ale ujistila v tom, že ho plně podporuje v jeho úsilích a byla pro zlepšení vztahů vůči sudetským Němcům. Vůdce Sudetoněmecké strany si myslel, že národní stát jako takový v československém státě již skončil a nastala doba, kdy si všechny národy byly rovny. Sám K. Henlein vyřkl tři možnosti vývoje v Československu. 1) *nějaká forma autonomie pro sudetské Němce v rámci československého státu*; 2) *plebiscit vedoucí pravděpodobně k anšlusu k Třetí říši*; 3) *válka*. Předseda SdP se přimlouval k bodu číslo jedna. Na kongresu si také postěžoval, že se s ním nechtěl setkat žádný představitel československé vlády a řešit s ním věci, které se týkaly národního statusu.²²⁸

V září 1938 vyprovokoval K. H. Frank incident v Moravské Ostravě, kdy bylo napadeno několik poslanců z řad Henleinovy strany. Tento konflikt byl záminkou pro to, aby K. Henlein přerušil vyjednávání s předsedou vlády M. Hodžou o přijetí tzv. čtvrtého plánu²²⁹. Tento plán představoval splnění karlovarských požadavků, které

²²⁵ NOVOTNÝ, Lukáš. *Britské vyslanectví v Praze, Foreign Office a jejich vnímání česko-německého vztahu v Československu v letech 1933-1938*. Agentura Pankrác, s. r. o., s. 180.

²²⁶ Britský konzervativní politik, byl považován za jednoho z čelných zastánců politiky usmířování (appeasementu) vůči evropským fašistickým režimům třicátých let.

²²⁷ NOVOTNÝ, Lukáš. *Britské vyslanectví v Praze, Foreign Office a jejich vnímání česko-německého vztahu v Československu v letech 1933-1938*. Agentura Pankrác, s. r. o., s. 182.

²²⁸ Tamtéž, s. 192.

²²⁹ Čtvrtý plán bylo řešení národnostní otázky, v němž předseda vlády M. Hodža výrazně ustoupil od konceptu unitárního československého státu.

vyslovil sám K. Henlein v dubnu 1938. Lord Runciman²³⁰, který vedl diplomatickou misi Velké Británie do Československa, měl důležitý úkol. Měl zprostředkovat jednání mezi Sudetoněmeckou stranou a československou vládou. Hlavní příčinu nezdaru v tomto vyjednávání dával později za vinu především K. Henleinovi a jeho zástupci K. H. Frankovi. Ve zprávě, kde informoval britskou vládu, ale přiznal, že je pro to, aby se oblast pohraničí sloučila s Německou říší. Podotkl, že německé obyvatelstvo, které v dané oblasti žilo, by mělo mít právo na sebeurčení a že každá další jiná dohoda by neměla řešení. Lord Runciman ukončil svůj pobyt v Československu 16. září, ale i nadále zůstal poradcem britské vlády ve věcech, které se týkaly česko-německých vztahů.²³¹

Poté v Sudetech vznikaly demonstrace, které vedly až k tomu, že vláda vyhlásila stanné právo v pohraničních okresech. Pro K. H. Franka to byl další důvod k tomu, aby sabotoval veškeré dohody, které se v té době vyjednávaly. K. Henlein s K. H. Frankem volali po tom, aby se Československo vzdalo území, na němž žilo více než 50 % německého obyvatelstva.²³²

Dne 1. října 1938 slavila Sudetoněmecká strana již pět let svého založení (v návaznosti na Sudetoněmeckou vlasteneckou stranu). V Liberci dne 16. října toho roku se uskutečnil poslední sjezd této strany. Tato sešlost byla spíše jen symbolická, protože se strana převáděla do NSDAP. Pár dní před sjezdem poslal K. Henlein dopis A. Hitlerovi v tomto znění: „*Můj Vůdce! Dnešního dne ukončila německá vojska obsazování sudetoněmeckého území. Na vrcholcích Sudet hoří slavnostní ohně. Země, kterou učinili naši otcové svými meči a pluhý naší vlastí, je nyní pod ochranou osmdesátimilionové Německé říše. Tak jako jsme vždy byli Němci, byli jsme také rozhodnutí spíše zemřít, než ztratit svoje němectví. Vašemu nádhernému dílu, můj Vůdce, děkujeme dnes s jistotou, že nezhyneme, nýbrž nadále budeme povoláni, jako německá moc na východě, nastoupit společně s celým německým národem vítěznou cestu do budoucnosti.*“ Dne 30. října 1938 vyšel z Berlína povel o zřízení župy NSDAP Sudety. K. Henlein byl vedle funkce říšského komisaře nyní oficiálně pověřen vedením župy. Župa NSDAP dostala číslo 32 a stala se jednou z 42 říšských žup NSDAP.²³³

Říšským komisařem pro Sudetskóněmecká území byl představitel Henleinovy strany jmenován A. Hitlerem 1. října 1938. V této funkci se stal správcem oblastí

²³⁰ Britský politik, který měl na starosti česko-německé vztahy v tehdejším Československu.

²³¹ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. Praha: Libri 2003, s. 574.

²³² URAM, Milan. *Jak tělocvikář Henlein a Frank pohřbili republiku*. History Revue, 2017, č. 3, s. 18-19.

²³³ HRUŠKA, Emil. *Peripetie sudetoněmeckého principála*. I. vyd. Praha, 2014, s. 149.

v pohraničí a byl zodpovědný za veškerý teror, kterého se nacisté dopustili po obsazení pohraničí proti židům, Čechům a německým antinacistům. Když Sudetoněmecká strana splynula s *NSDAP* a následně i vznikla župa *NSDAP* Sudety, tak se stal jejím župním vedoucím. Od 1. května 1938 byl také místodržícím Říšské župy Sudety. K. Henlein se stal tedy mužem, který byl vysoce politicky postavený, ovšem jeho vliv byl ale značně omezen.²³⁴

V roce 1938 se radikalizovala „židovská politika“ národních socialistů. Již na jaře bylo téměř čtvrt milionu židů kvůli spojení s Rakouskem pod německou sférou vlivu. Pronásledování židů dosáhlo v Rakousku až do takové míry, že procesy v Německu v předchozích pěti letech překonaly ostrou brutalitu. V celé říši docházelo k pronásledování židů a následný odsun z jejich domovů. Stávající události vyvrcholily v noci ze dne 9. na 10. listopadu 1938 pogromem v nacistickém Německu. Křišťálová noc nebo také nazývaný Listopadový či Říšský pogrom, byla událost, při které přišlo o život 91 židů. Domy, nemocnice, školy a obchody židovského obyvatelstva byly rabovány, a také bylo vypáleno i několik synagog. Asi 30 000 židů bylo zatčeno a následně odvečeno do koncentračních táborů. Název Křišťálová noc je odvoz podle střeptů rozbitého skla z oken výloh židovských obchodů, domků nebo synagog.²³⁵

4.6 Anšlus Rakouska

Během roku 1937 přijímal K. Henlein každý nápad, jak posílit svou politickou moc. Rok nato znamenal velký obrat pro K. H. Franka. Díky jeho činnosti a práci v roli řečníka, vyjednavče a prostředníka mezi Berlínem a Henleinovou stranou se posunul na samý vrchol vedení strany. Jeho výrazná činnost ve straně v roli kolaboranta mezi Berlínem byla vykládána tím způsobem, že ho K. Henlein přivedl na tuto cestu.²³⁶

V únoru 1938 jmenoval A. Hitler sám sebe vrchním velitelem armády. Utajený vyslanec tehdejšího premiéra Velké Británie Nevilla Chamberleina lord Edward Halifax taktně A. Hitlerovi naznačil, že Velká Británie není nakloněna ke změnám, které chtěl provádět v Evropě. Změny, které chtěl A. Hitler učinit ve střední Evropě, byly vyřešit problém Gdaňska, Československa a Rakouska. Velká Británie však vyjádřila souhlas, že pokud k nějakým změnám dojde, tak pouze mírovou cestou. Pro vůdce bylo poněkud znepokojující, že spojení Sovětského svazu a Československa připouštělo Sověty

²³⁴ FILÍPEK, Jan. *Mnichov 1938 hra o Československo*. Praha 2001, s. 8.

²³⁵ OSTERLOH, Jörg. *Nationalsozialistische Judenverfolgung im Reichsgau Sudetenland 1938–1945*. Liberec 2006, s. 1.

²³⁶ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 69.

do Evropy. A. Hitler prohlásil: „Záleží na Československu, aby odstranilo všechny existující obtíže. Musí jen dobře zacházet s Němci, žijícími na jeho území, a ti pak budou zcela spokojeni.“²³⁷

Německá strana předstírala neustále snahu zlepšit vzájemné vztahy s Československem. Avšak pro sudetské Němce znamenal anšlus²³⁸ impulz, který by posílil jejich pozice. Dne 15. března 1938 pronesl K. H. Frank projev v poslanecké sněmovně. Mluvil o tom, že je nutné bojovat za politická práva, kulturní svobodu a hospodářské a sociální zajištění. Stejného názoru byl i K. Henlein, který v dopisu, který byl určený ministru zahraničních věcí Joachimovi von Ribbentropovi, hlásal, jak musel vzdát díky A. Hitlerovi za podmínek zdvojnásobení úsilí v politické službě.²³⁹

Ve svém únorovém projevu také představitel Třetí říše ohlásil, že jeho zájem směřuje obzvláště na Rakousko. Nicméně stejně důležité bylo také řešení sudetoněmeckého problému v Československu. Prohlásil, že Rakousko s Československem představují dva státy u hranic s Říší, kteří čítají dohromady přes deset milionů obyvatel. Uvedl, že se doposud nespojili s Německem, protože jim v tom zabránila řada mírových smluv.²⁴⁰

Kurt Schuschnigg byl rakouským kancléřem od roku 1934 až do anšlusu Rakouska v roce 1938. Ve své pozici kancléře se pokoušel k urovnání vztahů mezi Německem a Rakouskem. Tento úkol splnil v červenci 1936, kdy byla mezi těmito dvěma státy podepsána smlouva, která upravovala jejich vzájemné vztahy.²⁴¹

Ve 2. polovině 30. let se mimo jiné také z důvodu poklesu italského vlivu A. Hitler rozhodl jednat ve věci, aby Rakousko připadlo k Německu. Dne 12. února 1938 jednal s K. von Schuschniggem v Berchtesgadenu. A. Hitler nešetřil urážkami a hrozbami na osobu kancléře. K. von Schuschnigg pod nátlakem reorganizoval stávající vládu. Dne 20. února 1938 A. Hitler prohlásil: „...mezi zájmy Německé říše náleží také ochrana těch německých soukmenovců, kteří sami o sobě nejsou schopni si na našich hranicích zajistit všeobecnou, lidskou, politickou a světonázorovou svobodu“. Tímto

²³⁷ KLÍMEK, Antonín. *30. 1. 1933 – Nástup Hitlera k moci*. Havran, Praha 2003, s. 176.

²³⁸ Německý pojem pro připojení. Nejčastěji se spojuje právě s anšlusem Rakouska. Těmito kroky chtěl vůdce A. Hitler získat stát Rakousko opět k území Německa.

²³⁹ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *So oder so. Řešení české otázky podle německých dokumentů 1933-1945*. Šenov u Ostravy 2002, s. 144.

²⁴⁰ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. Šenov: Tilia 1999, s. 109.

²⁴¹ Tamtéž, s. 110.

projevem myslel státy v blízkosti Německa. Jednalo se o Československo a Rakousko.²⁴²

V únoru 1938 pod nátlakem donutil stávajícího kancléře K. von Schuschnigga k tomu, aby Arthura Seyss-Inquarta jmenoval ministrem vnitra. A. Seyss-Inquarta také propustil nacisty, kteří byli ve vězení. Kancléř K. von Schuchnigg se chtěl ale bránit a rozhodl se vyhlásit referendum o samostatnosti Rakouska na datum 13. března 1938. Od referenda si sliboval velký úspěch. A. Hitler ale požadoval, aby byla veškerá moc přenechána do rukou nacistů. Kancléř K. von Schuchnigg poté rezignoval. V sobotu ráno dne 12. března 1938 překročila německá vojska hranice Rakouska a završila tak jeho anšlus. Mezi lidmi se vojáci nesečkali s žádným odporem. Do Vídně dorazil také samotný představitel Říše, kterého vítalo bezmála 200 000 lidí. I na návštěvě v Linci byl vůdce mezi lidmi velmi vítán. O den později bylo Rakousko prohlášeno za integrální součást Německé říše. Nacisté si to ještě nechali potvrdit plebiscitem, který se uskutečnil dne 10. dubna 1938. Většina obyvatelstva, konkrétně 99,7 % souhlasila s připojením k Německu.²⁴³

Celá záležitost s připojením Rakouska k Německu proběhla rychle a bez komplikací. A. Hitler si vybral nejvhodnější okamžik. V té době byla ve Francii vládní krize. Ve Velké Británii odstoupil Anthony Eden jako poslední představitel protichamberlainovského křídla a v Rusku se konal proces s Aleksandrem J. Bucharovem, Alexejem I. Rykovem a dalšími přívrženci tzv. bloku pravice a trockistů. To znamenalo, že všechny mocnosti v Evropě byly natolik zaměstnané vlastními problémy, které potřebovaly nutně řešit. Připojením Rakouska se zhoršilo postavení Československa, neboť se prodloužily hranice s Německem na 2100 km.²⁴⁴

Anšlus Rakouska znamenal problémy pro některé stávající aktivistické politické strany. Dne 23. března 1938 ohlásil *Bund der Landwirte*, že se začleňuje do SdP. Krátce na to ho následovali i křesťanští socialisté. V obecních volbách, které se konaly na jaře 1938, získala strana SdP více než 90 % německých hlasů. V pohraničí se ozývaly taková hesla jako: „Lieber Führer, mach uns frei von der Tschechoslowakei!“ U většiny sudetských Němců byl A. Hitler považován za poloboha. Dne 28. března byl K. Henlein

²⁴² KLIMEK, Antonín. *30. 1. 1933 – Nástup Hitlera k moci*. Havran, Praha 2003, s. 177.

²⁴³ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. Šenov: Tilia 1999, s. 110.

²⁴⁴ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Karolinum 2000, s. 228.

pověřen vůdcem, aby byly ze strany SdP kladeny požadavky, které by byly pro vládu v Československu nepřijatelné.²⁴⁵

K. Henlein se svým zástupcem neztráceli čas a o měsíc později, konkrétně dne 23. a 24. dubna se uskutečnil sraz SdP v Karlových Varech. Výsledkem tohoto sjezdu byl karlovarský program a následné vyhlášení karlovarských požadavků. Splněním těchto požadavků by sudetští Němci získali nejen samosprávu při postavení úplně rovnoprávného národa, ale vytvořili by jakýsi nacistický stát ve státě. Velká Británie ale oznámila, že pokud dojde na válečný konflikt, tak nebude schopna Československu pomoci. K. H. Frank po vyhlášení požadavků prohlásil: „*Za pár dní už Československo existovat nebude.*“²⁴⁶ Po tomto sjezdu Henleinovy strany byl K. Henlein a SdP výrazným politickým tématem v Evropě.²⁴⁷

K. H. Frank později k Henleinově činnosti poznamenal: „*Prohlašuji, že výzva Konrada Henleina z Říše byla podle platných zákonů Československé republiky velezradou. Souhlasil jsem s ním. Henlein si byl vědom svého zrádovství, a proto přešel přes hranice a zdržoval se v nejmenovaném zámku v Bavorsku a odtud dával pokyny své straně do Československa.*“²⁴⁸

Zástupce K. Henleina jednal na konci května 1938 s předsedou vlády M. Hodžou ohledně situace v zemi a o poskytnutí rozhlasu pro jeho stranu. Předseda vlády ale K. H. Frankovi nevyhověl. Dne 30. května téhož roku byl vydaný A. Hitlerem Fall Grün. K. Henlein ani jeho zástupce ale o tomto aktu vůbec nevěděli.²⁴⁹

Anexe Rakouska, kromě porušení dohod, musela znamenat posílení pocitu, že připojení Sudet je velmi pravděpodobné a může k němu dojít už v blízké budoucnosti. Lidé, kteří žili v Sudetech, se bouřili. Toužili totiž především po splynutí s Říší. K. Henlein a jeho zástupce jejich neklid a rozhořčenost podporovali ve svých projevech. Henleinova strana usilovala o rozbití Československa. K. H. Frank po tomto skutku konstatoval: „*Nyní, po připojení Rakouska, přišla chvíle, kdy bylo možné hrát s otevřenými kartami.*“²⁵⁰

Anšlus Rakouska v Německé říši v březnu 1938 znamenal také přestávku pro Sudetoněmeckou stranu. Ta zaměřila své struktury na organizaci *NSDAP*. Počet

²⁴⁵ KLIMEK, Antonín. *30. 1. 1933 – Nástup Hitlera k moci*. Havran, Praha 2003, s. 179.

²⁴⁶ URAM, Milan. *Jak tělocvikář Henlein a Frank pohřbili republiku*. *History Revue*, 2017, č. 3, s. 18.

²⁴⁷ *Zeitschrift für Politik*, Vol. 28, No. 5, s. 316-318.

²⁴⁸ DIVIŠOVÁ, Jana. *Vzestup a pád K. H. Franka aneb Příběh pilného knihkupce*. Praha 2010, s. 10-11.

²⁴⁹ MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 97-99.

²⁵⁰ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 70.

členů v organizaci *NSDAP* prudce vzrůstal. Na konci července 1938 zaznamenal více než jeden milion členů.²⁵¹

4.7 Norimberský sjezd NSDAP

Začátkem září roku 1938 byl adresovaný K. Henleinovi dopis do kanceláře SdP, která měla sídlo v Chebu. Představitel strany zde ale nebyl přítomen, proto obálku, v které se dopis nacházel, dovezl sám K. H. Frank do Aše do rukou K. Henleina. K. Henlein obálku otevřel, ale dal jí do rukou svého zástupce, aby jednotlivé řádky mohl přečíst. Dopis pocházel z kanceláře A. Hitlera z Berlína. List si žádal jména tří až čtyř členů, kteří byli ve vedení strany, aby se zúčastnili sjezdu *NSDAP* v Norimberku. Toto shromáždění se uskutečnilo ještě ten samý rok a vůdce chtěl vědět, koho na tuto událost pozvat.²⁵²

O několik dní později dostali představitelé strany osobní pozvánku na sjezd. Výjimku netvořili ani K. Henlein a jeho zástupce, kteří se sjezdu také zúčastnili. Předsedovi vlády M. Hodžovi byla předložena žádost s tím, aby se členové Sudetoněmecké strany sjezdu mohli účastnit. Vláda neměla k tomuto kroku žádné námítky a vydala povolení. Norimberský sjezd NSDAP se konal ve dnech 5.-12. září 1938 a sledoval ho celý svět. V pořadí to byl 10. sjezd a na počest anšlusu ho nacisté nazvali „Velkoněmecký“. Cesta z Aše, odkud jeli v automobilu K. Henlein společně s K. H. Frankem, trvala asi dvě hodiny. V druhém voze seděli další členové z řad henleinovců, a to E. Kundt, F. Köllner a O. Kreisler. Za hranicemi Československa ozdobili automobily nacistickou vlajkou a navlékli si na paže pásky s hákovým křížem. V ulicích Norimberku visely transparenty a prapory s hákovým křížem.²⁵³

Několik set tisíc lidí se sešlo na obrovském stadionu, který byl určený pro takové události, jakým byl například sjezd. Na stadionu nastoupily postupně formace NSDAP, oddíly SA²⁵⁴ a SS²⁵⁵ a Hitlerjugend²⁵⁶. Po nastoupení těchto jednotek se objevil na scéně A. Hitler.²⁵⁷

²⁵¹ OSTERLOH, Jörg. *Nationalsozialistische Judenverfolgung im Reichsgau Sudetenland 1938–1945*. Liberec 2006, s. 3.

²⁵² MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 68.

²⁵³ Tamtéž, s. 69.

²⁵⁴ Sturmabteilung = útočné, úderné oddíly, které byly založeny na počátku 20. let 20. století

²⁵⁵ Schutzstaffel = ochranný oddíl, založený roku 1925

²⁵⁶ Mládežnická polovojenská organizace NSDAP, která pod jiným názvem vznikla v roce 1922 a existovala do roku 1945.

²⁵⁷ MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 70.

Na sjezdu také K. Henlein s A. Hitlerem diskutoval o stávající situaci v Československu. O tomto hovoru řekl K. Henlein svému zástupci K. H. Frankovi. Tvrdil, že vůdce s H. Göringem rozřešil konečné stanovisko týkající se sudetoněmecké otázky. A skutečně se dohodli, že nastal ten správný čas na to, aby skončila jednání na základě autonomie. Henleinova strana musela vystoupit s požadavkem sebeurčení.²⁵⁸

Významný byl projev A. Hitlera dne 12. září 1938, kdy se obracel k právu sebeurčení a obvinil československou vládu ze zdržování jednání. V tomto období chtěla německá armáda díky rozhodnutí vůdce zaútočit. Jednalo se o akci Fall Grün.²⁵⁹

Fall Grün byla naplánovaná akce generálního štábu proti Československu. Myšlenka vznikla už roku 1937, ale plán se pořád upravoval z důvodu vyvíjející se politické situace. Když se nahnula německá vojska k československým hranicím u Slezska a v severním Rakousku, vláda v Československu vyhlásila dne 20. května 1938 mobilizaci. Mobilizace způsobila v sousedním Německu provokaci a dne 30. května 1938 A. Hitler ztvrdil svým podpisem nový příkaz. Dle jeho pokynu měl být zahájen útok na Československo, a to nejdéle do 1. října téhož roku. Mezitím ale proběhla Mnichovská dohoda, po níž byl Fall Grün zcela opuštěn.²⁶⁰

V souladu s jeho nařízeními jednali i K. Henlein a K. H. Frank. V noci ze dne 11. na 12. září došlo k rozporům v pohraničních oblastech, které vyvolali členové SdP. Strana SdP se pokusila o puč, který se jí ale nepodařil. Přerušila také jednání s pražskou vládou. Přebírat byl ale následně potlačen jednotkami armády, policie a přítomných četníků.²⁶¹

Do doby Norimberského sjezdu se vyjednávalo o autonomii. Po skončení kongresu se ale jednalo na základě práva sebeurčení. O další věci se měl postarat sám A. Hitler. Dne 12. září 1938 skončil Den strany a o den později se valná část hlavního vedení vracela zpátky do Československa. Řeč, kterou poslední den sjezdu vůdce pronesl, se mnohým obyvatelům nelíbila. Vyhradil se totiž proti Československu. A. Hitler prohlásil: *„Ale ve většině národností, žijících v Československu, je také 3 a půl milionu Němců, tedy asi tolik, kolik má dnes Dánsko obyvatel. Tito Němci jsou rovněž stvořeni Všemohoucím, a Všemohoucí je nestvořil, aby byli vydáni utlačovatelským metodám Čechů, stejně jako nestvořil 7 milionů Čechů, aby poručíkovali 3 a půl*

²⁵⁸ ZAJÍČEK, Karel. *Český národ soudí K. H. Franka*. I. vyd. Praha: Ministerstvo informací. 1947. s. 42.

²⁵⁹ Fall Grün byl nikdy neuskutečněný německý plán vojenského úderu proti Československu, který byl připravený roku 1937.

²⁶⁰ KNORR, Lorenz. *Gegen Hitler und Henlein. Antifaschistischer Widerstand unter den Sudeten und in der Wehrmacht*. PapyRossa Verlag 2008, s. 248-249.

²⁶¹ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. Šenov: Tilia 1999, s. 275.

milionu sudetských Němců, dozírali na ně a je týrali. Poměry v Československu jsou nesnesitelné. Sudetští Němci byli oloupeni o své sebeurčovací právo, byli hospodářsky zničeni, aby tak mohli být plánovitě vyhubeni. Tato pravda nemůže být odstraněna ze světa prázdnými frázemi. Skutečnosti dokazují pravdivost. Němečtí lidé jsou tam potlačováni, poněvadž zpívají své písně, které se Čechům nehodí, jsou do krve bití, poněvadž nosí bílé punčochy, které se Čechům nelíbí, jsou týráni, poněvadž zdraví po svém způsobu. Je možné, že tyto poměry jsou lhostejny západním demokratům, poněvadž jde pouze o 3½ milionu Němců. Já však pravím, že nejsou lhostejné nám, a jestliže tito týráni tvorové nemohou obdržet pomoci od žádné jiné strany, tedy tuto pomoc obdrží od nás. Olupování těchto lidí o jejich práva musí mít svůj konec.“ Projev diktátora Německé říše byl vysílán v rozhlasu a těmito slovy vlastně naznačil, že je připraven na to, jít proti Československu do války.²⁶²

Na některých místech se konaly demonstrace. Potom, co K. H. Frank dorazil do Chebu, bylo vyhlášeno stanné právo²⁶³. Z příkazu K. Henleina zavolal jeho zástupce předsedovi vlády M. Hodžovi a sdělil mu požadavky SdP. M. Hodža dostal 12 hodinovou lhůtu, kdy měl splnit několik kritérií. Na těch se dohodli vůdce spolu s předsedou Henleinovy strany. Tato kritéria byla: *1./ stažení vojska, státní policie a oddílů SS z celého sudetoněmeckého území; 2./ předání exekutivy, pořádkové moci a dopravní služby straně.* Předseda vlády odpověděl, že později zavolá. Těsně před vypršením ultimáta volal do Chebu a požadoval, aby se o těchto bodech jednalo v Praze. K. H. Frank po svolení K. Henleina M. Hodžovi odpověděl, že se muselo jednat v Chebu. Ten jeho návrh zamítnul.²⁶⁴

V nočních hodinách se objevil v Chebu prominentní britský diplomat Frank Ashton Gwatkin, který chtěl naléhavě mluvit s K. Henleinem. Společná schůze těchto dvou pánů se ovšem uskutečnila až následujícího dne v dopoledních hodinách. V brzkých ranních hodinách diplomat zpozoroval zatýkání československých vojáků. Odvětil, že již pochopil požadavky sudetských Němců. Pro Němce žijící v Sudetech přicházelo v úvahu pouze právo na sebeurčení, což znamenalo připojení k Německu. Před návštěvou F. A. Gwatkina v Chebu s ním hovořil K. H. Frank a sdělil mu, že

²⁶² Národní Politika, 13. 9. 1938.

²⁶³ Mimořádné opatření státní moci v oblasti trestního práva, kdy se ve výjimečných případech (válka, občanské nepokoje, živelní pohroma) omezí některá občanská práva s cílem odstrašit od páchaní některých zločinů.

²⁶⁴ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*. s. 85, inv. č. 1527-46.

situace po Norimberském sjezdu se vyvíjí dle představ SdP a že další akcí, která by přicházela v úvahu, by byl anšlus.

Dne 15. září 1938 měl K. Henlein proslov k sudetským Němcům. Sám prohlásil: *"Soukmenovci! Jako představitel vaší důvěry a vědom si své odpovědnosti konstatuji před celou světovou veřejností, že zasazením kulometů, obrněných vozů a tanků proti bezbrannému sudetskému Německu dosáhl utlačující české systém svého vrcholu. Tím český národ ukázal celému světu, že spolužití s ním v jednom státě se stalo navždy nemožným. Zkušenosti násilného panství dvaceti let a zejména těžké oběti na krvi posledních dnů zavazují mne, abych prohlásil:*

- 1. V roce 1919 byli jsme nedodržením nám co nejslavnostněji přislíbeného práva na sebeurčení vnuceni proti naší vůli do českého státu.*
- 2. Aniž bychom se někdy zřekli práva na sebeurčení, zkusili jsme za cenu nejtěžších obětí všechno, abychom zajistili svoji existenci v českém státě.*
- 3. Všechny snahy pohnouti český národ a jeho odpovědné činitele k čestnému a spravedlivému vyrovnání ztroskotaly na jeho nesmiřitelné ničivé vůli.*

V této hodině sudetoněmecké nouze předstupuji před vás, před německý národ a před celý civilizovaný svět a prohlašuji: Chceme žít jako svobodní němečtí lidé! Chceme ve své domovině opět mír a práci! Chceme domů do říše! Bůh žehnej nám a našemu spravedlivému boji!"²⁶⁵

Po tomto prohlášení nastal okamžik boje Henleinovy strany proti Československému státu. V této době byl obviněný zástupce K. H. Frank neustále v blízkosti K. Henleina. Účastnil se také veškerých jeho projevů, rozmluv nebo vystoupení na veřejnosti. Byl tudíž spoluzodpovědný za činy a skutky, které K. Henlein v té době vykonal. Představitel strany se svými nejvěrnějšími spolupracovníky, mezi nimiž byl samozřejmě i K. H. Frank, vstoupili do otevřeného boje.²⁶⁶

Od této chvíle byla SdP vnímána tak, jako by stála v boji proti Československu. Od jednoho z důvěrníků strany byla doručena zpráva, že proti K. Henleinovi a jeho zástupci K. H. Frankovi byl vydán zatykač. Toho večera, v pátek 16. září 1938, byla SdP rozpuštěna. Oficiálně bylo také žádáno právo sebeurčení. K. H. Frank a K. Henlein se domluvili v Norimberku, že pokud jim někdy bude hrozit nějaké nebezpečí, tak opustí Československo. Předseda již neexistující strany svolal do svého bytu v Aši nejvyšší představitele strany a doporučil jim, aby odešli přes hranice do německého

²⁶⁵ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*, s. 51, inv. č. 1527-46.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 51.

Selbu. Tímto činem skončila činnost pánů K. Henleina a K. H. Franka na území Československa.²⁶⁷

Konrad Henlein vydal dne 17. září 1938 tento pokyn nižším útvarům: 1./ Českým útokům jest klásti podle možnosti odpor; 2./ nerukovati a odejítí přes hranice.

K bodu 1./ bylo by poznamenati, že slova: "české útoky"/tschechische Angriffe/ byla úmyslně tak široce volena, aby byly ponechány všechny možnosti výkladu, a bylo úmyslem ukázati, že v celém sudetoněmeckém jazykovém území vládne nepokoj.²⁶⁸

4.8 Mnichovská dohoda

Žádná ze smluv, která byla sepsána ve 20. století, nebyla tak často citována jako ta, uzavřená mezi Německem, Spojeným královstvím, Francií a Itálií v Mnichově dne 29. září 1938. Obecně se tato úmluva nazývala Mnichovská dohoda. Představovala celkem 8 vytyčených bodů. Nejprve si ale objasníme situaci, která předcházela právě podepsání tohoto dokumentu.²⁶⁹

Původně to měl být pakt podepsaný pro zachování míru v Evropě. Následně ale znamenal rozbití československého státu a vedl k zásadním změnám v rovnováze ve střední a východní Evropě. V neposlední řadě to byla také jedna z významných událostí, které předznamenaly začátek druhé světové války.²⁷⁰

Dne 15. září 1938 se A. Hitler setkal ve svém sídle, které je dodnes nazýváno Orlí hnízdo, s britským státníkem N. Chamberlainem v malém městečku na jihu Bavorska, Berchtesgadenu. Vůdce vyslovil požadavek toho, že si přál, aby se Sudety odtrhly od československého státu a byly součástí Německé říše. Britský premiér k tomu neměl žádné námitky ani odpor a prohlásil: „*Je nutné zachránit mír za každou cenu, neboť Francie, ani Anglie nejsou připraveny na válku.*“ O týden později se konala schůze v městečku Godesberg. Zde československá vláda nejdříve razantně odmítla požadavky vůdce. Nakonec ale s podmínkami souhlasila.²⁷¹

Když československá vláda přijala dne 21. září 1938 návrh na postoupení území, většinově osídlených Němci, který předložila a vypracovala Francie s Anglií dne 19. září téhož roku, tak v Mnichově už šlo o to jen „jak“. A. Hitler přiměl k odstavení československých státních a národních orgánů ty, kteří roku 1918 umožnili českou okupaci zemí. Jednalo se o Velkou Británii a Francii s jejich tehdejším svolením. Itálie,

²⁶⁷ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*. s. 86, inv. č. 1527-46.

²⁶⁸ SOA Praha, *Fond K. H. Franka*. sv. 2, s. 86, inv. č. 1527-46.

²⁶⁹ *Mnichovská dohoda a osud sudetských Němců*. Brno 2012, s. 151.

²⁷⁰ FILÍPEK, Jan. *Mnichov 1938 hra o Československo*. Praha 2001, s. 6.

²⁷¹ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. Praha: Libri 2003, s. 574.

jež pomáhala umožněním rychlého návratu Čechů z rakousko-uherské armády, měla za úkol převzít záruku zbytku státu. Této garance se nechopila ani Francie ani Velká Británie. Tyto dvě velmoci se tudíž nejprve vzdaly Československa.²⁷²

O den později došlo v Československu ke stávce, při které docházelo k různým manifestacím od obyvatel tehdejšího státu. Tyto demonstrace probíhaly na různých místech naší republiky. V Praze to bylo například před budovou poslanecké sněmovny. Také ve větších městech, jako v Brně, Olomouci, Plzni nebo v Hradci Králové se protestovalo. Československý lid se zajímal, jak dopadne stát, ve kterém žije.²⁷³

Americký politik a následně prezident Franklin Delano Roosevelt se dostal kvůli selhání Československa do úzkých. Našeho severního souseda, Polsko, dle archivních nálezů tlačil od roku 1939 přímo do války. Americkému prezidentovi se podařilo odklonit Senát od dosavadní neutrální politiky až k mírové intervenci. Tehdejší ministr zahraničí E. Beneš podepsal roku 1935 pakt se Sovětským svazem se závaznou klauzulí. Ta znamenala, že vojenská pomoc nastane pouze za účasti Francie. Toto ujednání mělo být jistotou, protože pár týdnů před ním byl podepsán francouzsko-ruský vojenský pakt na pět let, pro ten případ, kdyby jedna ze stran byla vystavena nějaké hrozbě nebo nebezpečí ze strany jiného státu v Evropě.²⁷⁴

Pod velkým nátlakem nakonec československá vláda přijala dne 21. září 1938 tzv. Londýnská doručení. Dle Hitlerových požadavků se souhlasem britského politika Nevilla Chamberlaina se staly ultimátem pro československou vládu. Na základě těchto doručení měly být Sudety s většinově německy hovořícím obyvatelstvem přisouzeny Německu. Po této skutečnosti vůdce nařídil, aby *Freikorps* začal obsazovat pohraniční území. Došlo k celému obsazení oblasti kolem západočeského města Aš. Tato událost byla největší akcí *Freikorpsu* za celou dobu jeho činnosti. V Aši vznikla tzv. regionální vláda nazývaná Sudetoněmecká exekutiva v Aši.²⁷⁵

Dne 23. září v pozdních večerních hodinách vyhlásila československá vláda na mimořádné schůzi, která se uskutečnila na Pražském hradě, všeobecnou mobilizaci. Prakticky ihned byla zpráva vyslána do Godesbergu, kde v tu dobu jednal vůdce s N. Chamberlainem a dalšími představiteli obou stran. Sám A. Hitler byl touto zprávou zaskočen, ale domníval se, že to bylo rozřešení nastalé situace. Vláda Francie a Velké Británie se snažila tuto situaci zachránit a nechtěla, aby v Evropě vypukla válka.

²⁷² Mnichovská dohoda a osud sudetských Němců. Brno 2012, s. 18.

²⁷³ KURAL, Václav. *Mnichov 1938 a česká společnost*. Ústav pro studium totalitních režimů, 2008, s. 78.

²⁷⁴ Mnichovská dohoda a osud sudetských Němců. Brno 2012, s. 18-19.

²⁷⁵ HRUŠKA, Emil. *Peripetie sudetoněmeckého principála*. I. vyd. Praha 2014, s. 135.

V některých ohledech se snažili představitelé těchto dvou velmocí ustoupit právě německým požadavkům. Po dlouhých hodinových jednáních se zástupci Francie, Velké Británie, Itálie a především Německa dohodli na společné konferenci, kde byl problém Sudet vyřešen.²⁷⁶

Datum 29. září 1938 byl dnem, který se navždy vepsal do historie československého státu. V Mnichově se setkali zástupci čtyř evropských velmocí. Za Velkou Británii byl přítomen Neville Chamberlain, za Francii Édouard Daladier, Itálii zastupoval Benito Mussolini a za Německo jeho vůdce A. Hitler. Francouzský zástupce navrhl, aby byl přizván na tuto schůzku český zástupce. Tento krok byl ale následně razantně zamítnut. Důvodem shromáždění byl budoucí osud Československa. Všichni zástupci evropských velmocí se shodli na tom, že Československo musí do 10. října uvolnit území v pohraničí, které bylo obývané Němci. Za československý stát zde byl přítomen vyslanec, který pobýval v Berlíně, Vojtěch Mastný. On se ale jednání vůbec nezúčastnil.

Tento čin byl konečným završením činnosti strany K. Henleina a také A. Hitlera. Ten se od samého začátku, kdy převzal moc, snažil o rozbití Československa. Podepsání Mnichovské dohody byl další krok A. Hitlera k ovládnutí celé Evropy.²⁷⁷

N. Chamberlain a É. Daladier byli přesvědčeni o tom, že vyjdou A. Hitlerovi vstříc na úkor Československa a vůdce bude spokojen. Německý diktátor ale zsměšňoval ústupky jednotlivých státníků a považoval to za projev jejich slabosti. O zachování míru v Evropě mu vůbec nešlo. To se prokázalo o několik měsíců později. Československo zaplatilo daň a muselo odevzdat Německu své pohraničí, které čítalo více než 29 000 km². V té době v Sudetech žily čtyři miliony obyvatel.²⁷⁸

Československo vlastně ani nebylo účastníkem tohoto spiknutí. Nikdo se neradil se zástupci československého státu a nikdo po nich nevyžadoval ani žádné podpisy. Dle mezinárodního verdiktu byli představitelé československé republiky postaveni před hotovou věc. Podepsaná dohoda začínala preambulí a následovalo několik dalších odstavců. V první a druhé části se určovalo, kdy začne vyklízení pohraničí. Ve třetím odstavci byly určeny podmínky odsunu Sudet, které měl určit mezinárodní výbor. Odstavec čtvrtý pak popisoval jednotlivá pásma postoupení, které byly vyznačeny

²⁷⁶ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. Praha: Libri, 2003, s. 576.

²⁷⁷ *Deutsche und Tschechen. Nachbarn im Herzen Europas. Beiträge zu Kultur und Politik*. Gallio, Claudio – Heidenreich, Bernd. Köln 1995. s. 20.

²⁷⁸ FILÍPEK, Jan. *Mnichov 1938 hra o Československo*. Praha 2001, s. 6.

na mapě. V pátém a šestém oddílu bylo zdůrazněno, jak mezinárodní výbor zajistil páté pásmo záboru a nových hranic. Odstavec sedm nařizoval zavedení opčního práva pro přesídlení do postoupených území anebo naopak pro vystěhování z těchto území. V posledním odstavci pak byla určena povinnost československé vlády propustit z politických a vojenských jednotek všechny Němce.²⁷⁹

Zajímavostí je, že dohoda je datována na den 29. září 1938. Ovšem začala platit až druhý den, přestože byla podepsána po půlnoci. Jenom devět hodin jednal vůdce Německé říše s N. Chamberlainem.

V období mezi Mnichovskou dohodou a jarem roku 1939 se v pohraničí hovořilo o tom, že Mnichovská dohoda byla pouze prozatímním řešením. Lidé si mysleli, že německá vojska později postoupí do vnitrozemí, které nebylo tolik chráněno. V této etapě byli do Československa vysíláni česky mluvící agenti, kteří měli připravovat vše k invazi. K. H. Frank se také snažil spolupracovat s několika českými fašisty, kteří by mu byli k dispozici. Pokusy o provokaci se ale K. H. Frankovi nepovedly a obyvatelstvo žijící v tehdejší Československu vše ustálo. Kancelář zástupce K. Henleina se začala měnit na centrum špionáže. Úřad byl také štábem pro teroristickou činnost, která byla organizovaná podle centrály *Freikorpsu* na zámku Fantazie. Tato doba byla největším vzestupem pro K. H. Franka. Sudety se staly 41. župou a zároveň jednou z největších a dle počtu obyvatel nejsilnější župou nacistického Německa.²⁸⁰

Jmenovaná smlouva neobsahovala ve skutečnosti žádné odstoupení Sudet. Stanovovala pouze pravidla a dobu a způsob provedení tohoto úkonu. Až samotné odstoupení bylo dohodnuto na datum mezi 17.-22. říjnem 1938. V důsledku nastalé situace toto odstoupení zahájil úřadující prezident E. Beneš. Prostřednictvím svého dřívějšího ministra Jaromíra Nečase nechal vzkázat západním mocnostem, že je připraven k postoupení území. Pokud to ovšem bude někdo po něm chtít. Prezident Československa chtěl tímto jednáním ze sebe udělat oběť velkých mocností. Mnichovská dohoda pouze potvrdila to, co prohlásilo již Národní shromáždění Německého Rakouska v roce 1919: „*Aniž bychom měli moc tento zlořád odvrátit a Evropě tím ušetřit nevyhnutelné nepokoje, které z tohoto prohřešku na nejsvatějším právu národa musejí nutně vyrůst, klademe historickou odpovědnost za toto rozhodnutí*

²⁷⁹ FILÍPEK, Jan. *Mnichov 1938 hra o Československo*. Praha 2001, s. 7.

²⁸⁰ MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, s. 160-161.

do svědomí oněch mocností, které jej navzdory našemu nejvážnějšímu varování vykonaly.“

Tento akt byl rovněž vrcholným bodem československé krize v roce 1938. Představoval konečný výsledek precizně připravené a nastolené politiky pod mocí K. Henleina a jeho zástupce K. H. Franka. V historii je tento čin pokládán za jeden z nejvýznamnějších událostí v dějinách mezinárodních vztahů.²⁸¹

Od října 1938 začal politický a administrativní rozvoj v Sudetech. V první polovině října roku 1938 byla výkonná moc v rukou armády. Jedinou silou, která by mohla rozvinout politickou činnost, byla Henleinova Sudetoněmecká strana s jejími orgány. V té době byla celá přidělená hraniční oblast stále pod jednotnou správou. Druhá perioda rozvoje trvala až do dubna 1939. Základem těchto změn byly volby do Říšského sněmu. Ty se sice konaly už v dubnu 1938, ale z důvodu připojení Sudet byly vyhlášeny doplňující volby na datum 4. prosince 1938. Byly to také poslední volby do Říšského sněmu. V roce 1938 bylo v plánu přemístění cizinců a hlavně německých emigrantů na jiná území. Tento problém řešil už prezident T. G. Masaryk v roce 1935.²⁸²

Situace týkající se zahraniční politiky se ještě zhoršila po tom, co se prezidentem stal E. Beneš. Stávající vláda chránila sice svou zemi podle mezinárodních smluv. Problémy ale nastaly, když se Slováci snažili osamostatnit.²⁸³

Vztah mezi Čechy a Němci v letech okupace a později i během války byl poznamenán Hitlerovými činy, které byly namířené zejména proti Čechům. K Hitlerovým projevům patřilo postupné ničení československého státu, ale i okupační politika s perspektivou likvidace českého národa.²⁸⁴

Dle německého historika Reného Küppera se K. H. Frank zapsal do podvědomí A. Hitlera díky své rozsáhlé a neúnavné činnosti, kterou prováděl v letech 1939-1945 v Československu. „Základ jeho strmé kariéry ve třetí říši je třeba vidět v jeho ‚zásluze‘, kterou si získal při vytváření záminek pro násilný postup vůči Československu.“²⁸⁵

²⁸¹ BRANDES, Detlef, KOVÁČ, Dušan, PEŠEK, Jiř. *Wendepunkte in den Beziehungen zwischen Deutschen, Tschechen und Slowaken 1848-1989*. Klartext Verlag, Essen 2007, s. 151.

²⁸² BRANDES Detlef, KURAL Václav. *Der Weg in die Katastrophe. Deutsch-tschechoslowakische Beziehungen 1938-1947*. Klartext 1994, s. 61.

²⁸³ *Deutsche und Tschechen. Nachbarn im Herzen Europas. Beiträge zu Kultur und Politik*. Gallio, Claudio – Heidenreich, Bernd. Köln, 1995. s. 20.

²⁸⁴ BRANDES Detlef, KURAL Václav. *Der Weg in die Katastrophe. Deutsch-tschechoslowakische Beziehungen 1938-1947*. Klartext, 1994, s. 93.

²⁸⁵ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, s. 73.

Dne 15. respektive 16. března 1939 vznikl na našem území celek, který byl nazván Protektorát Čechy a Morava. Toto zřízení zaniklo až koncem druhé světové války tedy 8.-9. května 1945. Dne 5. Dubna 1939 přijel do Prahy říšský protektor K. Neurath. Jeho zástupcem byl jmenován K. H. Frank. Tato hodnost, která se K. H. Frankovi dostala, znamenala, že měl velmi blízké vztahy s říšským vedoucím SS a německé policie Reinhardem Heydrichem.²⁸⁶ Po vzniku Protektorátu se na místa nejvyšších úředníků hrnuli především Němci. Nechtěli zastávat pozice pouze v říšských úřadech, ale také v autonomních protektorátních. Na území tehdejšího protektorátu přicházeli i hospodářští činitelé a celé německé rodiny, které se stěhovali ze svého domova z důvodu blížícího se začátku války.²⁸⁷

Dne 21. března 1939 vyšlo nařízení, že se na území tehdejšího československého státu úřadovalo v českém, ale i v německém jazyce. Všechna sdělení, která byla určena pro obyvatelstvo, se vyvěšovala na úředních deskách německo-česky. To bylo zavedeno pro vyhlášky, sdělení, tiskopisy, nápisy, ale také pro označení poštovní dopravy, cenin, jízdních průkazek, poštovních známek nebo razítek. Toto zavedení německého jazyka, zejména do veřejné správy, znamenalo dobrou znalost u zaměstnanců.²⁸⁸

²⁸⁶ Byl prominentní nacist, blízký spolupracovník Heinricha Himmlera, SS-Obergruppenführer a generál policie, šéf Hlavního úřadu říšské bezpečnosti.

²⁸⁷ BENEŠ, Edvard. *Odsun Němců z Československa a dokumenty*. Společnost Edvarda Beneše, Praha 2011, s. 32-33.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 34.

5 Hořký konec ničitelů Československa

5.1 Poslední dny Konrada Henleina

V září 1938 byl na K. Henleina i na K. H. Franka vydán zatykač. Bylo proti nim vedeno trestní řízení pro paragrafy 1 a 3 zákona na ochranu republiky. Údajně se jednalo o paragrafy, které vyjadřovaly ohrožování a bezpečnost republiky. Oba pánové utekli do německého Selbu, odkud si je ovšem sám A. Hitler vyžádal do hlavního města Německé říše, Berlína. Z Německa se K. Henlein vrátil až po Mnichovské dohodě.²⁸⁹

Ve výpovědi písařky, která pracovala v osobním oddělení říšského místodržitele v Liberci stálo: „*Jak jsem mohla pozorovati, projevovala se u Henleina koncem roku 1944 jistá nervozita, která se stupňovala. Učinil dalekosáhlá bezpečnostní opatření u Reichsstatthaltereí,²⁹⁰ nikdo nesměl k němu do kanceláře, jen po doporučení jeho adjutanta – SS Obersturmführera Hugo Umanna²⁹¹ - a jeho osobní sekretářka musela nositi stále u sebe zbraň... Obzvláště se projevovala jeho nervozita, když měl míti někde projev. Na projevy s ním jezdil SS Obersturmführer Umann a SS Scharführer Fischer, který byl současně šoférem... Také ze zaměstnanců nesměl nikdo do Henleinovy pracovny vstoupiti po předběžném ohlášení u Umanna.*“²⁹²

Takřka na konci války dne 7. května 1945 odjel K. Henlein z Karlových Varů do Chebu, aby se pokusil vyjednávat s Američany o uznání Mnichovské smlouvy. Dostal se až na území, které bylo osvobozeno americkou armádou, avšak u Lokte byl zajat. Následně byl vyslýchán a uvězněn na západě Čech v Plzni, kde byl vydán českým úřadům. Ve vězení si podřezal žíly sklem rozbitím svých vlastních brýlí. Stalo se tak dne 10. května 1945.²⁹³

O smrti K. Henleina se někdy vedou diskuse. Existují interpretační rozdíly v tom, že poslední dny svého života netrávil ve vězení v Plzni, nýbrž v zajateckém táboře. I samotný způsob provedení jeho sebevraždy vznáší několik otázek. Některé publikace i udávají fakt, že neexistuje svědek, který by byl přítomen okamžiku, kdy si podřezával žíly. Někde se také udává, že Američané, kteří K. Henleina drželi v zajetí, ho po zjištění, že si podřízl žíly, odvezli do nemocnice na Borech, kde následně skonal. Úřední záznam, který byl sepsán po jeho smrti, je částečně v českém a částečně

²⁸⁹ FILÍPEK, Jan. *Mnichov 1938 hra o Československo*. Praha 2001, s. 70.

²⁹⁰ V překladu místodržitelství.

²⁹¹ Byl to pobočník a ochránce Konrada Henleina.

²⁹² HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Praha: BMSS-Start 2010, s. 176.

²⁹³ Tamtéž, s. 173-174.

v německém jazyce. A i když byl toho času K. Henlein natolik výraznou osobností, tak se v protokolu udává pouze čas mezi 5-6 hodinou a den, tudíž 10. května 1945. O střepinách a rozbitých brýlích zde není napsán ani řádek.²⁹⁴

Tisk v Československu na smrt ničitele československého státu nereagoval. Až teprve v polovině června 1945 otiskl plzeňský list zprávu o tom, že spáchal sebevraždu K. Henlein. U článků byla fotka muže ležícího v rakvi bez brýlí s obvázaným zápěstím. Článek v listu zněl: *„Našim čtenářům je známo, že ve vazbě v Plzni skončil hned v prvních revolučních dnech vůdce našich nacistických Němců Konrad Henlein. Podřezal si zbaběle žíly na ruku skličky ze svých brýlí, aby se nemusil odpovídati za své zločiny na českém národě. V tomto stavu ho také zachycuje naše dnešní fotografie.“*²⁹⁵

Několik týdnů po smrti K. Henleina docházelo k výslechům jeho spolupracovníka K. H. Franka. Generál Bohuslav Ečer položil K. H. Frankovi otázku: *„Franku, víte, že váš přítel Henlein měl štěstí? Unikl trestu!“* Tázaný byl touto skutečností zaskočen a tělem mu projela jiskra překvapení. Promnul si ruce a jeho zdravé oko zasvítilo škodolibostí. Byl to asi projev toho, že se jeho příteli podařilo uniknout trestu, který by následoval. K. H. Frank se později zeptal, jak se tomu stalo a B. Ečer mu odpověděl, že si podřezal žíly. Na to vyslýchaný pouze prohlásil, že měl pěkné štěstí.²⁹⁶

O posledních dnech před tím, než spáchal K. Henlein sebevraždu, se toho moc neví. Jeho žena Emmy Henleinová později vypověděla, že koncem ledna nebo začátkem února navštívil v Liberci jejího manžela jeho přítel K. H. Frank. Při této návštěvě se ptal svého přítele K. Henleina, co by dělal v situaci, kdyby nastala revoluce a Německo by bylo poraženo. Odpověděl mu, že by svou rodinu poslal na Manský dvůr, který se nacházel u Mariánských Lázní. Ke konci dubna měl K. Henlein sjezd župního vedení v Kladské nad Mariánskými Lázněmi v loveckém zámečku. Začátkem května už byl ale zase v Liberci, kde probíhaly neustále debaty, jak se zachránit. Při jednom rozhovoru s přívržencem Sudetoněmecké strany K. Henlein prohlásil: *„Je třeba vyjednat přímo s Američany, vysvětlit jim, že Mnichovská dohoda, i když německá vláda kapitulovala, je z hlediska mezinárodního práva platná, že Spojenci musí uznat anšlus Sudet.“*²⁹⁷

²⁹⁴ HRUŠKA, Emil. *Peripetie sudetoněmeckého principála*. I. vyd. Praha, 2014, s. 183.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 175.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 185.

²⁹⁷ HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Praha: BMSS-Start, 2010, s. 180.

K. Henlein se smířil s myšlenkou, že Německo bude poraženo, ovšem rozhodl se, že se ještě setká s K. H. Frankem. Stalo se tak 5. května 1945, kdy s ním projednával postup, jakým budou vyjednávat s Američany. Dle tehdy blízkého přítele H. Umanna bylo toto setkání domluveno telefonicky a mělo k němu dojít na cestě někde mezi Litoměřicemi a Prahou. To by odpovídalo hranicím protektorátu a sudetské župy. K. Henlein se na dané místo dostavil spolu s H. Umannem a spolupracovníkem, který rovněž velmi dobře znal K. H. Franka, Franzem Mayem.²⁹⁸ Na K. H. Franka ale všichni čekali marně, nedostavil se. K. Henlein vyslal do Prahy za svým přítelem F. Maye. Z rozhlasu se poté dozvěděl, že F. May s K. H. Frankem mluvil, ale pražské povstání, které nastalo, jim řeč přerušilo.²⁹⁹

Dne 7. května 1945 při cestě směrem na Loket byl vůz s K. Henleinem zastaven americkou hlídkou. Americký důstojník byl informován o tom, že K. Henlein přijede vyjednávat. K. Henlein k němu nastoupil do auta a odjel pryč. Po pár hodinách se dozvěděl, že s ním nikdo nechce vyjednávat. Pak byl převezen do zajateckého tábora, kde byl vyslýchán a následně vzat do vězení, kde spáchal sebevraždu.³⁰⁰

5.2 Poslední dny Karla Hermanna Franka

K. H. Frank byl zadržen dne 9. května 1945, kdy společně se svou rodinou prchal z Prahy směrem ke spojeneckým liniím. Na západě Čech v Rokycanech byl ale zadržen americkými vojsky, odkud byl dopraven do německého Wiesbadenu. Zde se podrobil výslechu. Následně byl ale předán do Československa k mimořádnému lidovému soudu. Celý výslech probíhal od března do května 1946. Jeho obhájcem byl JUDr. Kamil Resler.³⁰¹

Dne 10. června 1946 při výslechu generálem B. Ečerem K. H. Frank vypověděl: *„Když v posledních týdnech před kapitulací mnoho německých žen a dětí opustilo protektorát, aby našly útulek na říšském území, shodl jsem se se svojí ženou, že ona, spolu s dětmi, u mne zůstane až do posledka, abychom neprováděli psychózu útěku. To se stalo. Opustili jsme společně dne 9. května 1945 o 2.30 hod. v noci svůj služební byt (...) ve dvou pancéřových limuzínách, abychom jeli na západ, směrem na Plzeň, do amerického zajetí. Chtěl jsem se odebrat dobrovolně do amerického válečného zajetí a před tím umístit svoji ženu a děti někde na bavorské půdě u nějakého sedláka. Neměl*

²⁹⁸ Byl československý politik německé národnosti a meziválečný poslanec Národního shromáždění za Sudetoněmeckou stranu.

²⁹⁹ HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Praha: BMSS-Start 2010, s. 183.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 188.

³⁰¹ UHLÍŘ, Boris Jan. *Karl H. Frank 1898-1946*. Praha 2017, s. 22.

jsem známých ani přátel v tomto kraji, avšak věřil jsem, že přes to naleznu skromný příbytek pro svoji ženu a děti.“³⁰²

K. H. Frank byl zajat americkým vojskem dne 9. května 1945 někdy kolem 14. hodiny odpoledne. Zadržení se uskutečnilo v Rokycanech, a to za hlaholu českých obyvatel, kteří ho poznali a upozornili na jeho přítomnost Američany. Kolonu vozidel, kterou tvořili kromě prchajícího K. H. Franka také ostatní němečtí uprchlíci, směřovali z Prahy přímo do područí Američanů. Celkem jely v koloně čtyři auta. Z Prahy vyjely všechny vozy pozdě v noci. V okamžiku, kdy projížděly Berounem, K. H. Franka poznali místní obyvatelé. Ti hned navštívili četnickou stanici, odkud se informace převedla do Žebráku. Z Žebráku tato zpráva pokračovala až do Rokycan, kde byl K. H. Frank zadržen a oddělen od ostatních členů, kteří s ním jeli.³⁰³

Po několika hodinách se K. H. Frank objevil v Plzni ve vile manželů Lukešových. Zde měli Američané své zpravodajské a justiční složky. Dle výpovědi manželů Lukešových se K. H. Frank především strachoval o svou ženu a děti a jak s nimi bude dále zacházeno. Druhého dne, shodou okolností v ten samý den, kdy spáchal K. Henlein sebevraždu, byl jeho přítel převezen z Plzně do Wiesbadenu, který se nacházel asi 300 km od československých hranic. V pátek 11. května 1945 byl K. H. Frank uvězněn ve vile jistého továrníka Hönschela. Spolu s ním je tu ještě tucet dalších zajatců z řad generálů *wehrmachtu*. Při obývání vily byl K. H. Frank v klidu, protože se domníval, že je brán jako politický zajatec americké armády. Počítal s tím, že zůstane pod ochranou americké armády. Koncem května 1945 se objevil ve vile JUDr. Bohuslav Ečer, který byl nazýván „lovcem válečných zločinců.“³⁰⁴

Když se B. Ečer dozvěděl, že je K. H. Frank kdesi ve Wiesbadenu vězněn, neváhal a vypravil se ho hledat. B. Ečer se díky svým známostem dostal až ke K. H. Frankovi a začínal s ním rozmlouvat. Vyslýchanému řekl, že je obviněn ze zločinů a že byl dán na listinu válečných zločinců. Zapříčinilo to především vyhlazení obce Lidice. Dále pravil, že bude vydán k potrestání československým soudem. B. Ečer druhého dne chtěl, aby byl zajatý K. H. Frank vydán co nejdříve do Československa, kde na něj čeká soud.³⁰⁵

Na naléhání B. Ečera byl ve vile stále vězněný K. H. Frank vsazen do ocelové klece. Po pár dnech si ale bývalý státní sekretář stěžoval, že v takové kleci být nechce

³⁰² HRUŠKA, Emil. *Pán protektorátu – K. H. Frank známý a neznámý*. Praha 2015, s. 245.

³⁰³ Tamtéž, s. 246.

³⁰⁴ HRUŠKA, Emil. *Pán protektorátu – K. H. Frank známý a neznámý*. Praha 2015, s. 248.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 249.

a že mu to způsobuje mnoho bolesti. Neustále se dožadoval informací o své manželce a dětech, ale nikdo mu na to pořádně neodpověděl. Zadržený se ve vile neustále nervově hroutil. B. Ečer jednal s Američany o vydání K. H. Franka za hranice do Československa. Tuto dohodu musela ještě schválit americká a britská vláda. Dne 31. července 1945 přišel z Washingtonu příkaz o vydání K. H. Franka.

Dne 7. srpna 1945 se opět ocitl obviněný v Praze. Naposledy odtud prchal v autě a nyní se vrací letadlem. Po vystoupení z letadla je odveden do eskortního vozu a dopraven do vězení, které se nacházelo na Pankráci. Celou dobu od přistání do příjezdu k věznici K. H. Frank opakoval v německém jazyce *Ich verstehe nicht*, což znamenalo, já nerozumím. Až po třech dnech mu byly sundány z rukou pouta. Bylo zjevné, že zadržený nebyl v dobrém fyzickém ani psychickém stavu. Jeho stavy pláče, kdy si neustále prohlížel rodinné fotografie své manželky a dětí, střídal elán, s jakým se chtěl začít učit česky. Vyžádal si také německo-český slovník a nějakou knihu napsanou v německém jazyce, ale ovšem od českého spisovatele.³⁰⁶

Od samého zatčení byl K. H. Frank takřka denně vyslýchán po dobu sedmi měsíců. Od svých prvních výslechů si stěžoval na bolesti hlavy, únavu a skleslost. Začátkem roku 1946 podal na K. H. Franka žalobu veřejný žalobce JUDr. Jaroslav Drábek. Bylo to kvůli tomu, jaké činy napáchal nejen za období protektorátu, ale také v době ohrožení republiky, tedy od května 1938. Dne 15. března 1946 si vyslechl K. H. Frank žalobu. Samotný proces před Mimořádným lidovým soudem započal 22. března a skončil až 27. dubna 1946. Advokátem K. H. Franka byl jmenován JUDr. Kamil Resler. Přes značnou nechuť a odpor nacistického vraha hájit ho zastupoval však tak, jako by hájil jiné obžalované osoby.³⁰⁷

S K. H. Frankem se poprvé jeho zástupce setkal až 19. března 1945 v pankrácké cele. Jeho obhájce si při jednotlivých výsleších stačil dělat poznámky, které se týkaly toho, jak se jeho mandant dokázal chovat v jeho přítomnosti. V zájmu obžalovaného se ho snažil jeho zástupce uklidnit a udržet ho v přijatelné psychické pohodě. Později K. Resler napsal: „*Bylo třeba hájit K. H. Franka s naprostou poctivostí, užít všech obran, které se naskytovaly a provádět je do všech důsledků, i když bylo jasno, že Mimořádný lidový soud bude nucen najít cestu, aby každou z těchto obran, i sebezávažnější, vyvrátil.*“³⁰⁸

³⁰⁶ UHLÍŘ, Boris Jan. *Karl H. Frank 1898-1946*. Praha 2017, s. 28.

³⁰⁷ Tamtéž, s. 30.

³⁰⁸ HRUŠKA, Emil. *Pán protektorátu – K. H. Frank známý a neznámý*. Praha 2015, s. 253.

Dne 27. dubna 1946 byl po provedeném dotazování, a také výsledkem svědků proces ukončen. Soud se měl dále poradit o rozsudku nad K. H. Frankem. Konečný verdikt byl vynesena dne 21. května 1946. K. H. Frank byl shledán vinným hned v několika bodech. Bylo to například za násilnou změnu ústavy československého státu, propagaci sudetoněmeckého hnutí, vyhlazením Lidic, podepisováním rozsudků smrti nebo pro zločiny veřejného násilí. Slova „odsuzuje se k trestu smrti“ zazněly před soudem v 9.32 hodin. Soud také rozhodl o tom, že poprava bude veřejná a každý, kdo chtěl, si mohl koupit lístek na poslední minuty K. H. Franka. Potrestání všech zločinů, jakých se za svůj život dopustil i jeho postavení bylo určeno pro veřejný výkon trestu.³⁰⁹

Z důvodu velmi rozsáhlého odůvodnění rozsudku pokračoval soud druhý den od časných ranních hodin. Po přečtení rozsudku zůstal s K. H. Frankem jeho obhájce K. Resler, který zachycoval poslední okamžiky viníka mezi živými. Přesně ve 13:00 hodin vycházela hubená postava K. H. Franka z pankrácké věznice na dvůr, kde přihlíželo přes 6000 lidí. Kromě místních obyvatel tu stály i ženy z vyhlazené obce Lidice, z kterých K. H. Frank udělal vdovy. Před samotným pověšením předčítal ještě viník enunciát nejdříve v českém a následně v německém jazyce. V posledních minutách svého života otáčel hlavou na všechny strany a díval se na fotografie, kteří celou tuto událost zachycovali. Jeho ruce byly neklidné. Den před popravou měl na levé ruce ještě zlatý prsten, který si v den popravě ale již nevzal. Ten mu byl sebrán po převzetí do vězení a on se na něho pořád dožadoval. Jeho zástupce mu ho vrátil až den před svou smrtí. Poslední slova K. H. Franka byla: „*Německý národ bude žít, třebaže my musíme zemřít! Ať žije německý národ, ať žije německý duch.*“³¹⁰

Tím skončil život jednoho nacistického vůdce, který takřka zničil československý stát. Jeho smrt konstatoval vězeňský lékař MUDr. Oldřich Navara ve 13:37 hodin. Poté byla ještě vykonána pitva, při které se ukázalo, že K. H. Frank trpěl tuberkulózou.³¹¹

Jeho žena Karola Franková byla vězněna v Ljubljance, kde strávila 10 let v pracovním táboře. Až po svém návratu zpátky do Německa zjistila, co se stalo s jejím manželem. Tři děti, které měla s K. H. Frankem, vyrůstaly v jiných rodinách. Po několika letech pátrání všechny své děti našla a opět se s nimi shledala.³¹²

³⁰⁹ HRUŠKA, Emil. *Pán protektorátu – K. H. Frank známý a neznámý*. Praha 2015, s. 257.

³¹⁰ Tamtéž, s. 260.

³¹¹ Tamtéž, s. 262.

³¹² DIVIŠOVÁ, Jana. *Vzestup a pád K. H. Franka aneb Příběh pilného knihkupce*. Praha 2010, s. 180.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo přiblížit vztahy, které panovaly mezi představitelem Sudetoněmecké strany K. Henleinem a jeho zástupcem K. H. Frankem. Ve sledu časových událostí bylo popsáno, kdy se tyto dva představitelé henleinovců poprvé setkali, jakých se účastnili sjezdů a schůzek s vůdcem A. Hitlerem a co důležitého oba pronesli při svých projevech. To vše se odehrávalo v období před tím, než vypukla druhá světová válka. Hlavní tématem práce bylo zjistit, zda tyto pánové spolu měli přátelský vztah, nebo zda mezi sebou soupeřili.

S trochou nadsázky mohu tvrdit, že mezi sebou opravdu pevný přátelský vztah neměli, vše bylo založeno především politických vztazích, které v té době panovaly. Většina dopisů, které si mezi sebou vyměnili, byla pouze na politické bázi a týkaly se věcí, které souvisely s jejich stranickým postavením a otázkou Československa. K. H. Frank jako zástupce K. Henleina plnil všechny rozkazy, které mu byly předneseny. Přímý vztah mezi těmito dvěma osobami není přímo v žádné publikaci charakterizován. Většina knih je věnována buď představiteli henleinovců, nebo jeho zástupci. Převážně se díla zabývala Sudetoněmeckou stranou a tehdejší politickou situací, která vzrůstala s rostoucí silou A. Hitlera v Německé říši.

Jednotlivé řádky mé diplomové práce ukazují to, jaké byly vztahy v období rozbití československého státu a jakým způsobem se na tom podíleli oba muži, kteří na tom měli nevelký podíl. V jednotlivých pasážích jsou znázorněny i přímá slova těchto mužů, kteří často vystupovali na veřejnosti, anebo přednášeli své řeči na sjezdech Sudetoněmecké strany nejen v tuzemsku, ale i v zahraničí. Významným okamžikem jejich několikaletého vztahu byl sjezd v Teplicích, kdy K. Henlein ve svém projevu použil velice nevhodná slova a byl pokárán úředníkem, který byl na shromáždění též přítomen. Toto chování se nelíbilo jeho zástupci K. H. Frankovi a důrazně úředníka napomenul, aby svým chováním neprovokoval K. Henleina.

Hlavní představitel Sudetoněmecké strany se také často setkával s A. Hitlerem. Při těchto setkáních většinou diskutovali o stávajících politických situacích nebo o budoucnosti československého státu a plánech, kterých chtěl vůdce dosáhnout. Jak sám K. H. Frank později přiznal, byl trochu zklamán tím, že mu K. Henlein nikdy neřekl, o čem se s hlavou Německé říše bavili. I přesto si ale zachoval čest a nedal na sobě znát sebemenší lítost při výkonu své funkce zástupce.

Úlohou K. Henleina v Československu bylo rozbití státu a nucené postoupení pohraničního území Sudet k Německé říši. Jednotlivé úkoly mu byly zaslány z Berlína. Danými úkony pak pověřoval svého zástupce, kterým byl K. H. Frank. Zakladatel Sudetoněmecké strany si zvolil takového zástupce, který byl pečlivý, v otázkách vždy rozhodný a stál si pevně za svými rozhodnutími. I přesto, že se K. H. Frank nikdy nenaučil česky, zastával funkci zástupce s přehledem.

Při vzájemné korespondenci používali u oslovení spojení *Drahý kamaráde* nebo *Milý stranický kolego*. Proto lze říci, že jejich vztah měl pevné vazby, jež pramenily právě ze spolupráce v Sudetoněmecké straně. V českých i německých publikacích jsem nenašla důvod pro to, že by tito dva členové henleinovců měli někdy mezi sebou velké rozepře a vyprovokované vztahy. I když K. H. Frank se mohl cítit trochu utlačovaný, protože byl považován až za druhého muže v Československu, tak se k tomu nikdy veřejně nevyjádřil a nepřihlížel k tomu.

Poprvé se tito dva setkali v roce 1933 na slavnosti v Žatci. Byl to K. H. Frank, který chtěl mluvit s K. Henleinem. Chtěl se pouze pochlubit tím, že on založil první místní skupinu *Sudetendeutsche Heimatfront* v Karlových Varech. O rok později si ho zase vyžádal K. Henlein, kdy mu oznámil, že byl jmenován vedoucím agitačně propagačního oddělení centrálního vedení strany. K. H. Frank byl tímto krokem překvapen, ale zároveň spokojen. To byl první krok nejvyššího představitele Sudetoněmecké strany ke vzájemnému vztahu právě s K. H. Frankem.

K. H. Frank později sám prohlásil, že K. Henlein byl jeden z jeho nejbližších politických spolupracovníků. Věděl, že K. Henlein měl velkou moc a že byl prakticky pravou rukou, co se týče československého státu, vůdce A. Hitlera. K. H. Frank si byl touto skutečností vědom a místo zástupce K. Henleina bral na zřetel a zadané úkoly chtěl vždy co nejrychleji a nejpečlivěji splnit. K. Henlein se mohl na svého zástupce spolehnout, neboť skoro všechny projevy, které přednášel na veřejnosti, pocházely převážně z pera K. H. Franka.

Oba dva muži smýšleli celý život v nacistickém duchu a jejich vzorem byl vůdce Německé říše A. Hitler. Věřili, že cíle, které propagovala Sudetoněmecká strana, kde patřili k nejvyššímu vedení, se vyplní a Německá říše ovládne postupně celý svět. V tehdejší tisku byli velmi často publikované články, které se týkaly obou mužů. Nebylo to ale pouze v tuzemských novinách, situací v Československu se zabýval i tisk například také v Jižní Americe.

Do poslední chvíle stáli při sobě a zůstali věrni A. Hitlerovi a jeho nacistické propagandě. Věřili tomu, že se situace zlepší a válku Německá říše nakonec neprohraje. Když si K. Henlein uvědomil, že bude Německo poraženo, rozhodl se ke konci války ještě setkat s K. H. Frankem. Setkání bylo domluveno telefonicky a mělo k němu dojít začátkem května 1945. K jejich vzájemnému shledání ale nakonec nedošlo, jelikož se K. H. Frank zdržel v Praze při vypuknutí Pražského povstání.

I když K. Henlein vždy prohlašoval, že by si nikdy nesáhnul na vlastní život, nakonec tak učinil a podřezal si žíly ve věznici v Plzni. Na K. H. Franka čekal v Praze Mimořádný lidový soud, kde byl několik měsíců vyslýchán. Nakonec byl odsouzen ke smrti oběšením za všechny své zločiny, které během svého postavení v Československu napáchal. Tak vyhasly životy dvou mužů, kteří se velkým způsobem podepsali na rozbití Československa a perzekuci jeho obyvatel.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

Literatura

ARNDT, Veronika. *Die Fahne von Saaz: Konrad Henlein in seiner Zeit*. Magdeburg: Block 1998, 104 s.

BENEŠ, Edvard. *Odsun Němců z Československa a dokumenty*. Společnost Edvarda Beneše, Praha 2011, 87 s.

BIMAN, Stanislav, MALÍŘ, Jaroslav. *Kariéra učitele tělocviku*. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství 1983, 373 s.

BRANDES, Detlef. *Die Sudetendeutschen im Krisenjahr 1938*. München 2009, 399 s.

BRANDES, Detlef, KOVÁČ, Dušan, PEŠEK, Jiř. *Wendepunkte in den Beziehungen zwischen Deutschen, Tschechen und Slowaken 1848-1989*. Klartext Verlag, Essen 2007, 333 s.

BRANDES, Detlef, KURAL, Václav. *Der Weg in die Katastrophe. Deutsch-tschechoslowakische Beziehungen 1938-1947*. Klartext 1994, 256 s.

CESAR, Jaroslav. *Mnichov 1938*. Melantrich 1978, 159 s.

ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. Šenov: Tilia 1999, 470 s.

ČELOVSKÝ, Bořivoj. *So oder so. Řešení české otázky podle německých dokumentů 1933-1945*. Šenov u Ostravy 2002, 543 s.

DAŇOVSKÁ, Zuzana. *Osobnosti druhé světové války*. I. vyd. Praha 2014, 208 s.

Deutsche und Tschechen. Nachbarn im Herzen Europas. Beiträge zu Kultur und Politik. Gallio, Claudio – Heidenreich, Bernd. Köln 1995, 122 s.

DIVIŠOVÁ, Jana. *Vzestup a pád K. H. Franka aneb Příběh pilného knihkupce*. Praha 2010, 184 s.

FILÍPEK, Jan. *Mnichov 1938 hra o Československo*. Praha 2001, 172 s.

FOUSTKA, Radim N. *Konrád Henlein – Neoficiální historie jeho strany*. Volné myšlenky 1937, 134 s.

FRANK, Karl Hermann.: *Zpověď*. Toužimský & Moravec 2016, 272 s.

FRANK, Walter: *Zur Geschichte des Nationalsozialismus*. Hamburg 1934, 35 s.

GEBEL, Ralf. *"Heim ins Reich!": Konrad Henlein und der Reichsgau Sudetenland (1938-1945)*. München: Oldenbourg 1999, 425 s.

HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Praha: BMSS-Start 2010, 214 s.

HRUŠKA, Emil. *Pán protektorátu – K. H. Frank známý a neznámý*. Praha 2015, 272 s.

HRUŠKA, Emil. *Peripetie sudetoněmeckého principála*. I. vyd. Praha 2014, 214 s.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. Praha: Libri 2003, 570 s.

KAZIMOUR, Ivan., *Edvard Beneš bez adorace*. II. rozš. vyd. Martin Koláček-E-knihy jedou 2015, 220 s.

KLIMEK, Antonín. *30. 1. 1933 – Nástup Hitlera k moci*. Havran, Praha 2003, 200 s.

KNORR, Lorenz. *Gegen Hitler und Henlein. Antifaschistischer Widerstand unter den Sudeten und in der Wehrmacht*. PapyRossa Verlag 2008, 311 s.

KUKLÍK, Jan, NĚMEČEK, Jan. *Od národního státu ke státu národností?* Karolinum 2013, 452 s.

KURAL, Václav. *Češi, Němci a mnichovská křižovatka*. Karolinum 2002, 199 s.

KURAL, Václav. *Mnichov 1938 a česká společnost. Ústav pro studium totalitních režimů*, 2008, 238 s.

KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898-1946), Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*. München 2010, 456 s.

KVAČEK, Robert, HEYDUK, Miloš, *Československý rok 1938*. Praha 2011, 200 s.

LUH, Andreas. *Der Deutsche Turnverband in der Ersten Tschechoslowakischen Republik*. München 2006, 475 s.

MANVELL, Roger. *Reichsmarschall: Aufstieg u. Fall d. Hermann Göring*. Rastatt: Moewig 1983, 192 s.

Mnichovská dohoda a osud sudetských Němců. Brno 2012, 160 s.

MOULIS, Miloslav, TOMÁŠEK, Dušan. *K. H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Praha 2003, 443 s.

NĚMEČEK a kol., *Cesta k dekretům a odsunu Němců (datová příručka)*. Praha: Littera Bohemica; Baronet 2002, 152 s.

NOVÁK, Otto. *Henleinovci proti Československu*. Praha: Naše vojsko 1987, 240 s.

NOVOTNÝ, Lukáš. *Britské vyslanectví v Praze, Foreign Office a jejich vnímání česko-německého vztahu v Československu v letech 1933-1938*. Agentura Pankrác, s. r. o., 245 s.

OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Karolinum 2000, 208 s.

OSTERLOH, Jörg. *Nationalsozialistische Judenverfolgung im Reichsgau Sudetenland 1938–1945*. Liberec 2006, 721 s.

SEIBT, Ferdinand. *Deutschland und die Tschechen. Geschichte einer Nachbarschaft in der Mitte Europas*. 1974, 356 s.

SLÁDEK, Milan, *Němci v Čechách. Německá menšina v českých zemích a Československu 1848–1946*. Praha 2002, 205 s.

UHLÍŘ, Boris Jan. *Karl H. Frank 1898-1946*. Praha 2017, 480 s.

ULLRICH, Oskar. *Der grosse Irrweg der Tschechen*. Volk und Reich Verlag, I. vyd, 1943, s. 303.

VODIČKA, Milan. *Den, kdy došly prachy*. Práh 2009, 248 s.

WILLIAMSON, Gordon. *Die SS: Elite unter dem Totenkopf: 30 Lebensläufe*, Paderborn, Verlag Ferdinand Schöningh 2000, 180 s.

ZAJÍČEK, Karel. *Český národ soudí K. H. Franka*. I. vyd. Praha: Ministerstvo informací. 1947, 244 s.

Periodika

CORNWALL, Mark. *The Devil's Wall*. Harvard University Press, 2012, s. 214-219.

HAAG, John. *Knights of the Spirit: The Kamaradschaftsbund*. Journal of Contemporary History, 1973, s. 137-140.

HAAR, Ingo. „Sudetendeutsche“ *Bevölkerungsfragen zwischen Minderheitenkampf und Münchener Abkommen: Zur Nationalisierung und Radikalisierung deutscher Wissenschaftsmilieus in der Tschechoslowakischen Republik 1919-1938*. GESIS - Leibniz Institute for the Social Sciences, 2006, s. 253-256.

Hell Henlein, Time, 6/3/1935, XXV. vyd., Sv. 25.

HENLEIN, Konrad. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1931-1939)*, Vol. 15, No. 4, Oxford University Press on behalf of the Royal Institute of International Affairs, 2018. s. 569-576.

LUH, Andreas. *Der Deutsche Turnverband in der Ersten Tschechoslowakischen Republik. Vom völkischen Vereinsbetrieb zur volkspolitischen Bewegung*. Oxford University Press, 1993, s. 254-258.

ROBINS, G. Keith. *The Historical Journal*, Vol. 12, No 4, Cambridge University Press, 2018. s. 675-679.

Sudetes, Columbia Electronic Encyclopedia, 6th Edition, Q1 2017.

The Devil's Wall: The Nationalist Youth Mission of Heinz Rutha by Cornwall. The University of Chicago Press, 2014, s. 218-220.

The German Minority in Czechoslovakia, The Modern Humanities Research Association and University College London, School of Slavonic and East European Studies, 1936, s. 300-305.

The Sudeten Problem, 1933-1938. *The Slavonic and East European Review*, 1981, s. 125-129.

URAM, Milan. *Jak tělocvikář Henlein a Frank pohřbili republiku*. *History Revue*, 2017, č. 3, s. 16-19.

Zeitschrift für Politik, Vol. 28, No. 5, s. 316-318.

Noviny

Argentinisches Tagesblatt, 28. 3. 1935.

Daily Telegraph, 10. 6. 1936.

Der Aufbruch, 23. 11. 1936.

Jihoslovanský Tisk, 27. 11. 1935.

Kurier Poznanski, 9. 7. 1938.

L'Action Francaise, 30. 6. 1936.
Lidové noviny, 1936-1938.
Messagero, 3. 5. 1935.
Morning Post, 1936.
Národní Osvobození, 16. 6. 1937.
Národní Politika, 4. 11. 1936.
Národní Politika, 13. 9. 1938.
Neue Freie Presse, 11. 6. 1935.
Polední List, 15. 1. 1937.
Polední List, 17. 10. 1939.
Polední List, 4. 3. 1941.
Polska Zbrojna, 7. 3. 1936.
Svenska Pressen, 15. 8. 1938.
Telegrafo, 20. 10. 1937.
Turinská Stampa, 4. 9. 1935.
Venkov, 1936-1937.

Archivní fondy, prameny a dokumenty

SOA Praha, *Fond K. H. Franka*, inv. č. 1527-46.

Internetové zdroje

Kronika Městského obvodu města Liberec – Vratislavice nad Nisou [online]. [cit. 31.1.2018]. Dostupné z: <http://www.vratislavice.cz/hledani?q=obyvatel>

Národní archiv. *Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě*. [online]. [cit. 13.3.2018]. Dostupné z: <http://www.badatelna.eu/fond/959/reprodukce/?zaznamId=338062&reproId=312721>

SEZNAM PŘÍLOH

1. K. H. Frank, Alfred Ernst Rosenberg a K. Henlein v Praze
2. K. H. Frank a K. Henlein ve společnosti vysokých německých důstojníků
3. Tělocvičná slavnost Vratislav, 4. června 1938, zleva K. H. Frank, K. Henlein, W. Frick a A. Hitler
4. Pražský hrad, 16. března 1938, představitelé župy Sudety v očekávání přijetí u Vůdce A. Hitlera
5. K. von Neurath, K. Henlein a K. H. Frank v Praze na Wilsonově nádraží
6. K. Henlein a K. H. Frank před Prahou
7. K. Henlein po smrti
8. K. H. Frank po smrti

Příloha č. 1: K. H. Frank, Alfred Ernst Rosenberg a K. Henlein v Praze

Zdroj: HRUŠKA, Emil. *Pán protektorátu – K. H. Frank známý a neznámý*. Praha 2015.

Příloha č. 2: K. H. Frank a K. Henlein ve společnosti vysokých německých důstojníků

K. H. Frank a Konrad Henlein ve společnosti vysokých německých důstojníků

Zdroj: DIVIŠOVÁ, Jana. *Vzestup a pád K. H. Franka aneb Příběh pilného knihkupce.*

Praha 2010.

Příloha č. 3: Tělocvičná slavnost Vratislav, 4. června 1938, zleva K. H. Frank, K. Henlein, W. Frick a A. Hitler.

Zdroj: UHLÍŘ, Boris Jan. *Karl H. Frank 1898-1946*. Praha 2017.

Příloha č. 4: Pražský hrad, 16. března 1938, představitelé župy Sudety v očekávání
přijetí u Vůdce A. Hitlera

Pražský hrad, 16. březen 1939. Představitelé Říšské župy Sudety v očekávání přijetí u Vůdce Adolfa Hitlera. Zprava: zástupce župního vedoucího SS-Brigadeführer Karl H. Frank, vládní prezident SS-Standartenführer Hans Krebs a říšský komisař a župní vedoucí SS-Gruppenführer Konrad Henlein. (AHMP)

Zdroj: UHLÍŘ, Boris Jan. *Karl H. Frank 1898-1946*. Praha 2017.

Příloha č. 5: K. von Neurath, K. Henlein a K. H. Frank v Praze na Wilsonově nádraží

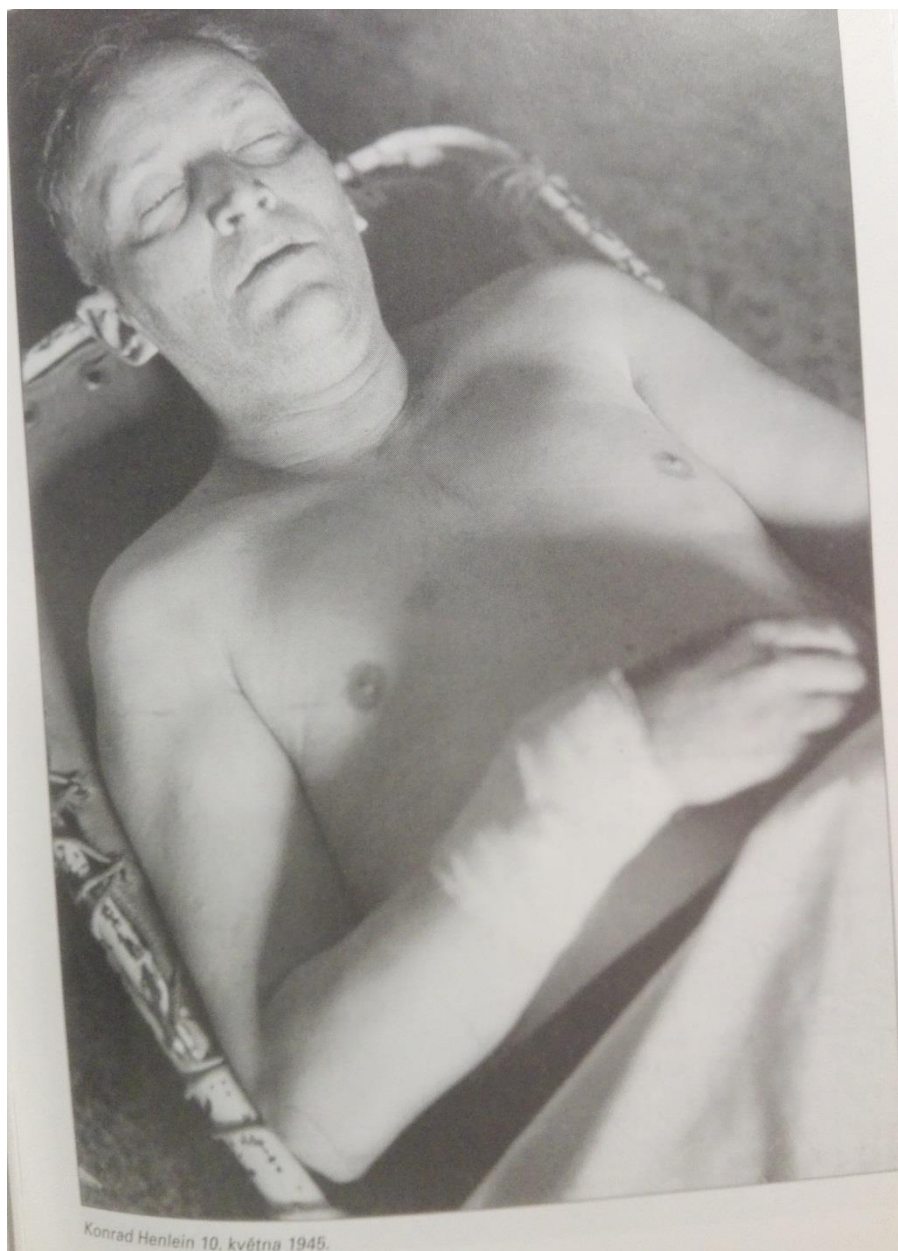
Zdroj: UHLÍŘ, Boris Jan. *Karl H. Frank 1898-1946*. Praha 2017.

Příloha č. 6: K. Henlein a K. H. Frank před Prahou

Zdroj: DIVIŠOVÁ, Jana. *Vzestup a pád K. H. Franka aneb Příběh pilného knihkupce*.
Praha 2010.

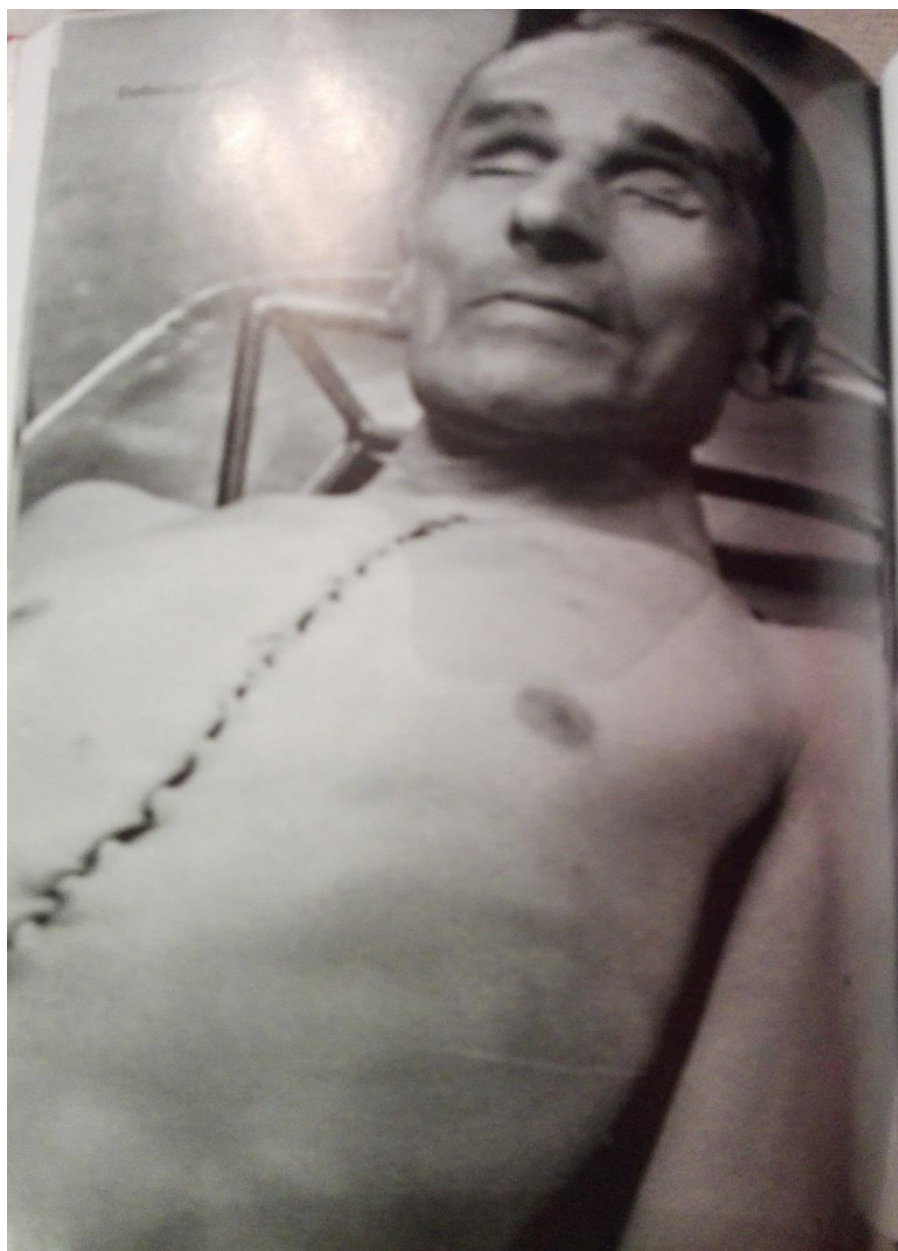
Příloha č. 7: K. Henlein po smrti

Konrad Henlein 10. května 1945.

Zdroj: HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Praha: BMSS-Start 2010.

Příloha č. 8: K. H. Frank po smrti

Zdroj: DIVIŠOVÁ, Jana. *Vzestup a pád K. H. Franka aneb Příběh pilného knihkupce.*

Praha 2010.